

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

175 (3) / 2025

ON BULGARIA
AIR

Where Does The Money Go

КЪДЕ ОТИВАТ ПАРИТЕ НИ

Men at Arms

ВЪВ ВСЕОРЪЖИЕ

Mallorca

БЕЗГРИЖНИЯТ ОСТРОВ

SMILES FOR SUCCESS

Dr Veneta Pavlova and Dr Valentin Pavlov, EO Dent's founders
Д-р Венета Павлова и г-р Валентин Павлов, основатели на "ЕО Дент"

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

СТЯГАЙ КУФАРИТЕ С VISA И ЦКБ

Използвай своята Visa от ЦКБ и спечели незабравимо пътешествие за двама или куфар Samsonite!

Направи поне 10 плащания с твоята Visa от ЦКБ между 01.04 и 31.05.2025 г. и автоматично влизаш в томболата за една от 5 екскурзии за двама всяка на стойност 5000 лв. или един от 5 куфара Samsonite!

Плащай с телефон и удвои шансовете си - всяко мобилно плащане се брои за две!
Научи повече на www.ccbank.bg

VISA

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

ОТКРИЙ ИСПАНИЯ С "БЪЛГАРИЯ ЕЪР"

Това лято пътувайте до слънчева Испания бързо, удобно и на изгодни цени с националния авиопревозвач. С кампанията си „Открий Испания“ през новия сезон „България Еър“ ви отвежда до едни от най-вдъхновяващите испански дестинации – Барселона, Палма де Майорка и Малага. Време е за нови приключения, средиземноморско слънце и незабравими преживявания.

BARCELONA – градът на великия архитект Гауди, безкрайните плажове и динамичния нощен живот. Разходете се по Ла Рамбла, наслади се на шедеврите на модернизма и усетете пулса на каталунската столица. Барселона предлага несравнимо съчетание между култура, забавления и гастрономически изкушения.

МАЙОРКА – магнетичен островен рай на спокойствие, красиви плажове, ефектни коктейли, и нито следа от стрес и

напрежение. Тук ви очакват очарователни исторически забележителности, изтънчена кухня и чудесни възможности за разходки сред природата.

МАЛАГА – градът на Пикасо, на гревната история и автентичните испански вкусове. Опознайте стария град, насладете се на панорамните гледки и се отдайте на андалусийската кулинарна наслада. Малката перла на Коста дел Сол съчетава богато културно наследство с модерни развлечения и топъл средиземноморски климат.

Полетите от София до трите дестинации се изпълняват всеки вторник и събота през летния сезон, на цени от 129 евро с включени 10 kg ръчен багаж, безплатен чек-ин, напитки и храна на борда. "България Еър" продължава да лети и до испанската столица Мадрид пет пъти в седмицата, на цени от 115 евро.

DISCOVER SPAIN WITH "BULGARIA AIR"

This summer, travel to sunny Spain quickly, comfortably and at great prices with the national air carrier. With its "Discover Spain" campaign in the new season, "Bulgaria Air" takes you to some of the most inspiring Spanish destinations: Barcelona, Palma de Mallorca and Malaga. It's time for new adventures, Mediterranean sun and unforgettable experiences.

BARCELONA - the city of the great architect Gaudi, endless beaches and dynamic nightlife. Stroll along La Rambla, enjoy the masterpieces of modernism and feel the pulse of the Catalan capital. Barcelona offers an incomparable combination of culture, entertainment and gastronomic delights.

MALLORCA - a magnetic island paradise of tranquility, beautiful beaches, spectacular cocktails, and not a trace of stress and tension. Here you will find fascinating historical sights, exquisite cuisine and wonderful opportunities for walks in nature.

MALAGA - the city of Picasso, ancient history and authentic Spanish flavours. Explore the old town, enjoy the panoramic views and indulge in Andalusian culinary delights. The little pearl of the Costa del Sol combines a rich cultural heritage with modern entertainment and a warm Mediterranean climate.

Flights from Sofia to the three destinations operate every Tuesday and Saturday during the summer season, at prices from 129 euros including 10 kg of hand luggage, free check-in, drinks and food on board. "Bulgaria Air" continues to fly to the Spanish capital Madrid five times a week, at prices from 115 euros. ■

DESTINAZIONE: ITALIA ВЕЧЕ ГОВОРИШ ЕЗИКА

РИМ И МИЛАНО

ПЪТУВАЙ ДО ИТАЛИЯ В 3 ЛЕСНИ СЪПКИ:

1. Избери *su destinazione* от сайта - Рим или Милано
2. Потърси своя *perfetto* полет на удобна за теб дата
3. Пригответи се за *pasta, amore* и *avventura* в италиански стил

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

12 | Къде отиват парите ни?
През 2025 българската държава ще похарчи повече от когато и да било, напомпвайки външния дълг. Но твърде малко от предвидените разходи иха донесли икономически растеж

16 | Where Does Our Money Go?

- 10 | Числа и лица
Figures & Faces
- 20 | Сивият сектор на България
- 22 | Bulgaria's Grey Sector
- 26 | Новият пророк на меркантилизма
- 30 | The New Prophet of Mercantilism
- 32 | 7 ключови въпроса за новия световен ред
- 35 | 7 Key Questions on the New World Order

37 | POLITICS

40 | Европа в гонимост
Темата за въоръжаването доскоро бе табу на Стария континент. Сега се очертава като изход от икономическите затруднения

44 | Europe in Full Armor

- 38 | Щастливи като гърци
As Happy As the Greek
- 46 | Този прекрасен свят
A Wonderful World

**53 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

56 | Как технологиите промениха лечението на зъбите
Д-р Венета Павлова и д-р Валентин Павлов, основатели на верига дентални клиники "ЕО Дент"

62 | How Technologies Have Changed Dental Treatment

- 54 | Най-популярните ИИ
The Most Popular AI
- 68 | Щастливо анонимни
- 74 | Happily Anonymous
- 78 | Ренесансът на вътрешното горене
- 82 | The Renaissance of Internal Combustion

**85 | TRAVEL
LIFESTYLE**

94 | Островът на блажените
Елате с нас до Майорка, където безгрижието отдавна е превърнато в начин на живот

94 | The Island of the Blessed

- 86 | Афиш
Poster
- 88 | Другото лице на Разрушителя
- 91 | The Destroyer's Other Face
- 108 | Райски зрънца
- 112 | Heavenly Grains
- 114 | Армията на съживителите
- 116 | Revivers to the Rescue

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ **НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ** ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR **OVER A MILLION READERS** PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Global Club

АВТОРИ
Бойко Василев
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев

ДИЗАЙН
BRAND NEW DESIGN
ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

IBAN: BG57 CECB 9790 1019 1023 03
BIC: CECBVBGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

ИВАЙЛО НИКОЛОВ е независим икономист с професионален опит и интереси, свързани с политиките на икономическия преход, развитието на финансовата система, институционалните промени и европейската интеграция на България. Доктор по икономика, обучавал се в Bank of England, Европейската централна банка и Федералния резерв.

IVAYLO NIKOLOV is an independent economist with professional experience and interests related to economic transition policies, financial system development, institutional changes and Bulgaria's European integration. He holds a PhD in Economics and has trained at the Bank of England, the European Central Bank and the Federal Reserve.

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хайделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Деца на бащите", за който получи Голямата награда "Роберт Шуман" за 2007 година.

BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

MAZDA CX-80

8-степенен автоматик, 4x4, 6+1 места

Изберете между:

Diesel

3.3L, 6 цилиндъра, M-HYBRID 48V, 254+17 КС, 550+153Nm

Plug-in Hybrid

327КС, 62км пробег на ток, 6.8 сек 0-100км/ч

mazda.bg

CRAFTED IN JAPAN

DRIVE TOGETHER

ДИРЕКТНО ОТ ВАРНА ДО ПАРИЖ С "БЪЛГАРИЯ ЕЪР"

За новия пролетно-летен сезон "България Еър" разширява мрежата си от международни линии, оперирани от летище Варна. От 17 април за пръв път започват директни полети Варна - Париж - Варна, които ще се изпълняват до летище "Шарл дьо Гол" два пъти седмично - в понеделник и четвъртък. Цените са от 169 евро за едноръчен билет в икономична класа. Полетите до Париж предлагат и удобни връзки до цял свят.

На 17 април ще бъде възобновена и директната връзка между Варна и Франкфурт. Сезонната линия е планирана с две честоти седмично - в понеделник и четвъртък, а цените в икономична

класа започват от 149 евро в посока. От 15 юни „България Еър“ възобновява и директната си линия Варна – Прага – Варна с полети в сряда и неделя. Цените за едноръчен билет в икономична класа започват от 119 евро в посока. Полетите от Варна до трите дестинации ще се изпълняват с най-новите попълнения във въздушния флот на „България Еър“ - комфортните самолети Airbus A220.

В тарифата на икономична класа са включени 10 кг ръчен багаж, заедно с гамска чанта или лаптоп, както и кетъринг на борда с топъл сандвич, шоколадче, топли и студени напитки. Повече информация - на www.air.bg.

DIRECT FROM VARNA TO PARIS WITH BULGARIA AIR

For the new spring-summer season, Bulgaria Air is expanding its network of international routes operated from Varna Airport. From April 17, direct flights Varna - Paris - Varna will start for the first time. They will operate to Charles de Gaulle Airport twice a week - on Mondays and Thursdays. Prices start from 169 euros for a one-way ticket in economy class. Flights to Paris also offer convenient connections to the whole world.

On April 17, the direct connection between Varna and Frankfurt will also be resumed. The seasonal route is planned with two frequencies per week - on Mondays and Thursdays, and prices in economy class start from 149 euros per direction.

From June 15, Bulgaria Air is also resuming its direct route Varna - Prague - Varna with flights on Wednesdays and Sundays. Prices for a one-way ticket in economy class start from 119 euros.

Flights from Varna to the three destinations will be operated with the latest additions to the Bulgaria Air fleet - the comfortable Airbus A220 aircraft. The economy class fare includes 10 kg of hand luggage, along with a handbag or laptop, as well as on-board catering with a hot sandwich, chocolate, hot and cold drinks. More information - at www.air.bg. ■

**SPECIAL GUEST
DEEP ZONE
PROJECT**

**DESTINATION
BURGAS
SEA GARDEN**

★★★★★
GRAND HOTEL & SPA
PRIMORETZ
SINCE 1959

 2, Al. Batenberg Str., 8000 Burgas, Bulgaria +359 56 8 12345 info@hotelprimoretz.bg

WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

Beoplay Eleven

Sound to be seen

SOFIA, 53, CHERNI VRAH BLV.
+359 2 8073757
SOFIA@BEOSTORES.COM
WWW.BEOSTORES.BG

D&
BO

26 | **НОВИЯТ ПРОРОК НА
МЕРКАНТИЛИЗМА**
THE NEW PROPHET OF MERCANTILISM

12 | **КЪДЕ ОТИВАТ ПАРИТЕ НИ?**
WHERE DOES OUR MONEY GO?

20 | **СИВИЯТ СЕКТОР НА БЪЛГАРИЯ**
BULGARIA'S GREY SECTOR

ЧИСЛА И ЛИЦА

FIGURES & FACES

10.60

евро е била средната почасова надница в България през 2024 година, показват най-пресните обобщени данни на Eurostat. Това е най-ниският показател в целия ЕС, пред Румъния - 12.60 евро, и Унгария - 14.10 евро. Най-високите надници са в Люксембург - 55.20 евро, Дания - 50.10 евро, и Белгия - 48.20 евро. Средната надница с ЕС е 33.50 евро - леко повишение в сравнение с 31.90 евро през 2023 година. Страните с най-голям ръст на средната надница за последната година са Румъния (+14.2%) и България (+13.9%).

EN

The average hourly wage in Bulgaria in 2024 was 10.60 euros, according to the latest Eurostat data. This is the lowest figure in the entire EU, ahead of Romania - 12.60 euros, and Hungary - 14.10 euros. The highest wages are in Luxembourg - 55.20 euros, Denmark - 50.10 euros, and Belgium - 48.20 euros. The average hourly wage in the EU is 33.50 euros - a slight increase compared to 31.90 euros in 2023. The countries with the largest growth in the average wage over the past year are Romania (+14.2%) and Bulgaria (+13.9%). ■

35%

е увеличението в ранните заявки на туристи от Германия за българското Южно Черноморие, показват данни на хотелиери. Отчетлив ръст има и в интереса от румънски и скандинавски туристи преди новия летен сезон.

EN

A 35% increase in early bookings by tourists from Germany for the Bulgarian Southern Black Sea coast is reported by hotel owners. There is also a clear growth in interest from Romanian and Scandinavian tourists before the new summer season. ■

1.7%

е намаляла търговията на гребно в България през февруари по данни на Eurostat - най-големият спад измежду всички страни в европейското икономическо пространство. В Нидерландия и Полша търговията също намалява с повече от процент, докато като цяло за ЕС тя нараства с 0.2%.

EN

Retail trade in Bulgaria decreased by 1.7% in February according to Eurostat data - the largest decline among all countries in the European Economic Area. In the Netherlands and Poland, trade also decreased by more than a percent, while in the EU as a whole it increased by 0.2%. ■

25 000 000 000

евро ще инвестира Гърция за повишаване на отбранителните си способности през следващите 12 години, обяви премиерът Кириакос Мицотакис при представянето на дългосрочната военна стратегия на страната. Южната ни съседка по традиция е сред европейските страни с най-големи военни разходи, най-вече заради напрежението с Турция. През последните 5 години Гърция придоби 24 изстребителя Rafale от Франция и поръча 40 угари изстребителя F-35 от САЩ.

EN

Greece will invest 25 billion euros to increase its defense capabilities over the next 12 years, announced Prime Minister Kyriakos Mitsotakis at the presentation of the country's long-term military strategy. Our southern neighbor is traditionally among the European countries with the highest military spending, mainly due to tensions with Turkey. In the last 5 years, Greece has acquired 24 Rafale fighter jets from France and ordered 40 F-35 fighter jets from the United States. ■

София:
бул. Симеоновско шосе 120Е
магазин Verrsus et.2

THE PROJECT
www.theproject.bg

vitra.

POLICE

КЪДЕ ОТИВАТ ЦАРИТЕ НИ?

През 2025 българската държава ще похарчи повече от когато и да било, напомнимайки външния дълг. Но твърде малко от предвидените разходи биха донесли икономически растеж

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография iSTOCK

Нали ви казвах" е вероятно най-госагеният израз в българския език (а и във всеки друг). Но понякога е неизбежен. Преди година публикувахме статия със заглавие "Тръгна ли България по гръцката пъралка?", предупреждаваща за тревожната тенденция държавните разходи безконтролно да растат за сметка на дълга на страната. Тогава получихме много възражения, че България все още има най-ниското съотношение държавен дълг / БВП в Европа (по онова време - 22.1%), и че инвестициите на обществени средства са необходими за растежа на икономиката.

ДНЕС, ПО-МАЛКО ОТ ГОДИНА ПО-КЪСНО, вече не става дума за тревожни предупреждения, а за тревожни факти. Приетият държавен бюджет за 2025 предвижда най-големия дял на държавни разходи от двайсет години насам - 44.9% от БВП (в явно нарушение на чл. 28 от Закона за публичните финанси, според който разходите не бива да надхвърлят 40% от БВП). При това тези разходи не включват "скритите разходи" - близо 9 милиарда лева от нов външен дълг, които ще бъдат разпределени за изразходване от държавни дружества като Българ-

ската банка за развитие. Правителственият дълг на България междуременно се увеличи от 22.1 на 24.6% от БВП. С планираните нови заеми тази година вероятно ще набъбне до над 30% от брутния продукт. А може би и повече, защото бюджетът за 2025 предвижда увеличение на данъчните приходи, което едни икономисти определяха като твърде оптимистично, а други - като очевидно невъзможно.

ВСИЧКО ТОВА ОБАЧЕ Е САМО НАЧАЛОТО. Приетият наскоро Национален средносрочен фискално-структурен план 2025-2028 дава оценка за развитието на дълга в следващите петнайсет години. Според базовия сценарий - тоест ако разходите си вървят, както са заложени в момента - държавният дълг на България ще надхвърли 55% от БВП до 2038 година. Дори и при съществена корекция в структурата на държавните разходи, дългът пак ще е над 45% от БВП - над два пъти повече от този през 2024. Министерството на финансите изчислява, че още в следващите три години, до 2028, само лихвените разходи по този дълг ще достигнат 1.4% от БВП (при 0.5% през 2024). "Това е трикратно увеличение - тревожна ▶

► тенденция, граничеща с дългова спирала", писа финансовият анализатор Петър Илиев в Money.bg.

Ако българските политици познаваха поне малко историята, щяха да знаят, че цялото развитие на съвременна България - от Освобождението, през войните, та до епохата на социализма - е минало под знака на дълга. Заеми, необосновано жестоки военни репарации, отчисления към "Големия брат" - на практика никои управляващи в България между 1878 и 2007 не е можел да взема политически и икономически решения, без да се съобразява с волята на външните кредитори и с бремето на дълга. Днешното финансово състояние на страната, необременено със сериозен дълг, е на практика без аналог в новата история. И е резултат не на политиките, разбира се, а на голямото зануляване през 1997, когато българите масово се простига със спестяванията си. Сега обаче тази изстрадана финансова независимост на страната е на път отново - и за рекордно кратки срокове - да бъде пропилана.

БЪРЗОТО НАТРУПВАНЕ НА НОВ ДЪЛГ би имало смисъл, ако действително е насочено към стимулиране на икономиката и инвестициите. Или към решаване на тежкия демографски проблем. Или към образование и иновации, които да направят България лидер в технологиите. Или към възстановяване на отбранителните способности на страната в един все по-непредсказуем свят. Нека погледнем в детайли за какво българските правителства харчат парите ни и дали изобщо има и помен от такива цели.

ОБЩИ ДЪРЖАВНИ РАЗХОДИ

В последния четвърт век България е една от най-спестовните държави в Европейския съюз, обикновено поддържайки общите държавни разходи на нива около 35-38% от БВП. Трите години след Covid-19 бяха изключение, но дори и тогава разходите бяха далеч под предвидените за 2025 година почти 45% от БВП. И то при чувствително пораснал БВП. През 2017 държавните разходи бяха 34.8%, но от 98.6 милиарда лева брутен продукт (тоест около 34.3 милиарда лева). Очакванията за 2025 са БВП да достигне 215 милиарда лева.

По последните официални данни на Eurostat за 2023 България е все още сред петте най-малко харчещи страни в Европейското икономическо пространство. С общи държавни разходи 38.8% от БВП, тя е изпреварена само от Литва (37.4%), Малта (36.6%), Швейцария (33) и Ейре (22.7%). Най-голям дял от БВП харчат Франция (57%), Финландия (56%) и Италия (53.7%).

ОТБРАНА

Разходите за отбрана включват както чисто военните разходи, така и развойната дейност в тази област, а също и отпусканата военна помощ на други страни. Прави впечатление, че в последните години всички държави, които са съседни или в зоната на преките стратегически интереси на Русия, драстично увеличават средствата за въоръжаване. Единственото изключение е България. През 2023 петорката на страните с най-голям дял на военните разходи е Латвия, Естония, Литва, Гърция и Полша. България остава едва на 13-о място, с 1.5% от БВП за отбрана. Това е дори известен спад спрямо предходните години, когато се калкулираха траншовете за покупка на изтребители F16 от САЩ.

УСЛУГИ ОТ ОБЩ ИНТЕРЕС

Тук се включва издръжката на изпълнителната и законодателната власт, разходите за финансовия сектор и международните отношения, а също също и предоставянето

на основни услуги за населението. Българските управляващи не изгарят от амбиция да предоставят услуги на своето население: по този показател през 2023 сме предпоследни в Европа, изпреварвайки единствено Ейре (но ирландците имат 510 млрд. евро БВП при 94 милиарда евро за България, и 5 милиона население срещу 6.5 милиона, така че няма база за сравнение в реалните разходи). На този фон Унгария харчи за услуги от обществен интерес 10.3% от своя брутен продукт, Гърция - 8.2%, Румъния - 5.4%.

ОБЩЕСТВЕН РЕД И СИГУРНОСТ

Ето и една област, в която България е отличникът на Европейския съюз - доколкото това е за хвалба, разбира се. През 2023 сме имали втория най-голям дял на разходите за обществен ред и сигурност след Румъния; през 2025 вече ще сме убедително първи на континента. Това перо, което включва МВР, пожарните служби, съдилищата, затворите и т. н., през 2023 е погълнало 2.6%

от brutния продукт на страната - срещу 1.9% в Гърция и 1.7% в Италия, които имат да се справят с огромни мигрантски маси в добавка към обичайните проблеми.

През 2025, ако включим и някои съзнателно извадени от системата на МВР структури, които обаче на практика си остават част от вътрешната сигурност, България ще похарчи около 3.2% от очаквания брутен продукт за полицията и съда. Само за заплати в МВР ще отидат 3.82 милиарда лева - почти три пъти повече от целия бюджет за образование в България. А това не включва заплатите за служителите на ДАНС, НСО, ДАТО, Държавна агенция разузнаване, на агенцията и комисията за СРС, както и разходите за охрана на реда на общините. Според Eurostat, към 2022 година България е имала четвъртия най-голям дял на полицаите спрямо населението: 421 на 100,000 души. Но това е изчислено на база остарели данни отпреди последното преброяване. Според актуализираните данни за населението, у нас се падат 446 полицаи на 100,000 души. Единствено в Хърватия и Гърция са повече, но там в сметката се включват и служителите на специалните агенции, които при нас са отделени от МВР. В Германия съотношението е 311 полицаи на 100,000, в Полша - 268, а румънците се справят някак и с 262 полицаи на 100,000. Към това само ще припомним твърдението на Института за пазарна икономика, че 88% от служителите на МВР не се занимават нито с разследване, нито с опазване на обществения ред, нито с противодействие на престъпността. С какво точно се занимават, извън административни задачи, не е съвсем ясно. Но пък заплатите в системата на МВР се индексират автоматично, и за 2025 са увеличени с над 50%.

ИКОНОМИЧЕСКИ ВЪПРОСИ

Тук са включени селското стопанство, енергетиката и горивата, минната дейност, производството, транспортът, комуникациите и още ред индустрии. България отгеля за подпомагане и регулиране на тези дейности 5.7% от brutния си вътрешен продукт, което е близо до средния показател за Европа. Но е доста малко в номинално измерение. За сравнение Словакия и Полша инвестират в икономиките си по 7.5% от БВП, Хърватия - 7.8%, Унгария - 9.2%.

ОКОЛНА СРЕДА

В тази категория се включват преработката на отпадъци, пречистването на водите, опазването на биоразнообразието, борбата срещу замърсяването. Отделяните от България 0.7% от БВП са горе-долу в средата на европейската таблица. Лидерите по

ИНВЕСТИЦИЯ В "ОРГАНИ"	
Бюджетите на структури от системата на реда и сигурността за 2025, в млн. лева	
Министерство на вътрешните работи	4,136
Съдебна власт	1,384
Министерство на правосъдието	692
ДАНС	279
Държавна агенция Технически операции	149
Национална служба за охрана	96
Държавна агенция Разузнаване	69
Комисия по сигурност на информацията	20
Комисия за борба с корупцията	18
Комисия за отнемане на незаконно придобито имущество	16
Конституционен съд	14
Комисия за защита на личните данни	7
Комисия за досиетата	5
Омбудсман	5
Национално бюро за контрол на СРС	3
ОБЩО	6,893

този показател са Гърция (1.5%), Нидерландия (1.5%) и Белгия (1.2%).

ЖИЛИЩА

В това перо са разходите за осигуряване на жилища, за водоснабдяване, електроснабдяване, канализация, улично осветление и така нататък. България отгеля за тези неща 1% от своя Брутен вътрешен продукт, по данни от 2023. При Румъния процентът е 1.5, при Унгария и Хърватия - 1.6. Италия е шампион по жилищни и комунални разходи, с 4.3% от БВП по това направление.

ЗДРАВЕ

Може би бихте очаквали най-болната и с най-ниска продължителност на живота нация в ЕС да е превърнала здравеопазването в приоритет. Но всъщност България е в долната третина на разходите за здраве - едва 5.5% от БВП, сравнено с 5.8% в Гърция, 7.8% в Хърватия, 8.9% в Чехия и цели 9.1% в Австрия. По-малък дял от brutния

си продукт отгелят за здравеопазване Унгария (4.1%, но при двойно по-голям БВП от българския) и Швейцария (2.2%, девет пъти по-голям БВП). Другата съществена разлика е, че в мнозинството европейски страни значителна част от средствата се инвестират в превенция и профилактика, докато у нас лъвският пай отива за лечение - за голяма радост на фармацевтичната индустрия.

ОТДИХ, КУЛТУРА И РЕЛИГИЯ

Спорт, туризъм, култура, медии, религия: средно Европа отгеля 1.2% от brutния си продукт за финансиране на тези дейности, които може и да не са от жизненоважно значение, но са ключови за благосъстоянието и задоволството от живота. Исландия, Унгария, Естония и Хърватия са лидерите по този показател, отделяйки между 2 и 3% от БВП за култура и спорт. България отгеля 0.8%, което я прави четвърта отдолу нагоре, пред Италия, Кипър и Ейре.

ОБРАЗОВАНИЕ

България няма значими природни ресурси, а и демографската перспектива не е от най-оптимистичните. На този фон единственият път към осигуряване на добър жизнен стандарт през XXI век е през т. нар. "икономика на знанието". Но ако се съди по държавната политика в тази област, българските политически лица не просто нехаят за образованието - те откровено не го обичат. Страни като Швеция (7.2%) или Белгия (6.3%) инвестират внушителен дял от brutния си продукт в образование. България инвестира едва 4.1%, което я нарежда сред петте на опашката, заедно с Гърция, Италия, Малта и Ейре. Но при ирландците, както вече споменахме, ниският процент се дължи на огромния БВП. Реално тези 2.2%, отделени от правителството в Дъблин за образование през 2023, се равняват на 14.3 милиарда евро. Което е повече от българските разходи за образование за три години назад. През 2025 дялът на образованието в българския бюджет се увеличава до 4.8%, което поне го изравнява със средния показател за Европа.

СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА

За всички страни в ЕС това е най-голямото перо в държавния бюджет: логично, защото тук, покрай социалните помощи, болничните и обезщетенията за безработица влизат и пенсиите. В страни като Финландия и Франция социалната закрива поглъща една четвърт от brutния продукт; в България е само една седма. По този показател страната е 20-а от 30 разглеждани държави, но все пак изпреварва Чехия (развитата икономика с най-ниска безработица в света), Естония, Швейцария, Румъния и Унгария. ■

WHERE DOES OUR MONEY GO?

In 2025, the Bulgarian government will spend more than ever, pumping up foreign debt. But very little of the planned spending might bring economic growth

By KONSTANTIN TOMOV / Photography iSTOCK

Itold you so" is probably the most annoying expression in the Bulgarian language (in any language, actually). But sometimes it is unavoidable. A year ago, we published an article titled "Has Bulgaria gone down the Greek slide?", warning about the worrying trend of government spending growing uncontrollably at the expense of the country's debt. At the time, we received many objections that Bulgaria still had the lowest government debt to GDP ratio in Europe (at the time - 22.1%), and that public investment was necessary for economic growth.

TODAY, LESS THAN A YEAR LATER, it is no longer an alarming warning, but an alarming fact. The adopted state budget for 2025 envisages the largest share of state spending in twenty years - 44.9% of GDP (in clear violation of Art. 28 of the Public Finance Act, limiting the spending to 40% of GDP). Moreover, these expenditures do not include the "hidden costs" - nearly 9 billion leva of new external debt, which will be allocated for spending by state-owned companies such as the Bulgar-

ian Development Bank. Meanwhile, Bulgaria's government debt has increased from 22.1 to 24.6% of GDP. With the planned new loans this year, it is likely to swell to over 30% by the end of 2025. Perhaps even more, because the 2025 budget envisages an increase in tax revenues, which some economists have described as too optimistic, while others have discarded them as clearly impossible.

HOWEVER, THIS IS JUST THE BEGINNING.

The recently adopted National Medium-Term Fiscal and Structural Plan 2025-2028 provides an assessment of the development of debt over the next fifteen years. According to the baseline scenario - that is, if spending continues as currently planned - Bulgaria's public debt will exceed 55% of GDP by 2038. Even with a significant adjustment in the structure of government spending, the debt will still be over 45% of GDP - more than twice as much as in 2024. The Ministry of Finance estimates that in the next three years, until 2028, the interest costs on this debt alone will reach 1.4% of GDP (from 0.5% in

2024). "This is a threefold increase - a worrying trend bordering on a debt spiral," financial analyst Petar Iliev wrote for Money.bg.

If Bulgarian politicians knew at least a little bit of history, they would know that the entire development of modern Bulgaria - from the Liberation, through the wars, to the era of socialism - has passed under the sign of debt. Loans, unreasonably cruel war reparations, payments to Moscow's "Big Brother" - practically no one ruling in Bulgaria between 1878 and 2007 could make political and economic decisions without taking into account the will of external creditors and the burden of debt. The country's current financial situation, unencumbered by serious debt, is practically without analogues in its modern history. This was achieved not by skilled politicians, of course, but through the great 'zeroing' in 1997, when Bulgarians en masse lost their lifetime savings. Now, however, this long-suffering financial independence of the country is starting to evaporate quite quickly.

THE RAPID ACCUMULATION OF NEW DEBT would make sense if it were actu-

ally aimed at stimulating the economy and investments. Or at solving the serious demographic problem. Or at education and innovation that would make Bulgaria a leader in technology. Or at restoring the country's defense capabilities in an increasingly unpredictable world. Let's take a closer look at what Bulgarian governments spend our money on and whether there is even a hint of such strategic goals.

TOTAL GOVERNMENT SPENDING

Over the past quarter century, Bulgaria has been one of the most frugal countries in the European Union, usually maintaining total government spending at levels of around 35-38% of GDP. The three years after Covid-19 were an exception, but even then the spending was far below the projected 2025 figure of almost 45% of GDP (a significantly increased GDP). In 2017, government spending was 34.8%, but out of a GDP of 98.6 billion leva (that is, about 34.3 billion leva). The expectations for 2025 are that GDP will reach 215 billion leva.

According to the latest official Eurostat data for 2023, Bulgaria is still among the five least spending countries in the European Economic Area. With total government spending of 38.8% of GDP, it is surpassed only by Lithuania (37.4%), Malta (36.6%), Switzerland (33) and Ireland (22.7%). The largest share of GDP is spent by France (57%), Finland (56%) and Italy (53.7%).

DEFENSE

Defense spending includes both purely military spending and R&D in this area, as well as military aid to other countries. It is noteworthy that in recent years, all countries that are neighbors or in the zone of direct strategic interests of Russia have dramatically increased their armaments. The only exception is Bulgaria. In 2023, the five countries with the largest share of military spending were Latvia, Estonia, Lithuania, Greece and Poland. Bulgaria ranked as low as 13th place, with 1.5% of GDP for defense. This is even a slight decrease compared to previous years, when the tranches for the purchase of F16

fighter jets from the United States were calculated.

GENERAL PUBLIC SERVICES

This includes the maintenance of the executive and legislative branches, expenses for the financial sector and international relations, as well as the provision of basic services to the population. In fact, Bulgarian leaders are not too eager to provide services to their population: the country ranks second to last in Europe for 2023, ahead only of Ireland (but the Irish have 510 billion euros in GDP compared to 94 billion euros for Bulgaria, and 5 million people compared to 6.5 million, so there is no basis for comparison in real spending). Against this background, Hungary spends 10.3% of its gross product on general public services, Greece - 8.2%, Romania - 5.4%.

PUBLIC ORDER AND SECURITY

Here is another area in which Bulgaria is the European Union's standout - insofar as this is something to brag about, of course. In 2023, ►

► we had the second largest share of spending on public order and security after Romania; in 2025 we will already be convincingly first on the continent. This sector, which includes the Ministry of Internal Affairs, fire departments, courts, prisons, etc., in 2023 absorbed 2.6% of the country's gross domestic product - against 1.9% in Greece and 1.7% in Italy (two countries that have to deal with huge migrant masses in addition to the usual problems). In 2025, if we include some structures deliberately removed from the Ministry of Interior system, which in practice remain part of internal security, Bulgaria will spend about 3.2% of the expected gross product on the police and the judiciary. BGN 3.82 billion will go just for salaries in the Ministry of Interior alone - almost three times more than the entire educational ministry budget in Bulgaria. This does not include the salaries of employees of the National Security Agency, the National Security Service, the State Intelligence Agency, the Agency and the Commission for the special intelligence means, as well as the expenses for maintaining order in municipalities. According to Eurostat, by 2022, Bulgaria had the fourth highest proportion of police officers per 100,000 people: 421. This, however, was calculated based on outdated data from before the last census. According to the updated population data, there are 446 police officers per 100,000 people in our country. Only in Croatia and Greece are there more, but the account there also includes the employees of the special agencies, which are separated from the Ministry of Internal Affairs in Bulgaria. In Germany, the ratio is 311 police officers per 100,000, in Poland - 268, and the Romanians somehow manage with 262 police officers per 100,000. In addition, we will only recall the statement of the Institute for Market Economy that 88% of the Ministry of Internal Affairs employees are not involved in investigation, nor in maintaining public order, nor in combating crime. What exactly they do, apart from administrative tasks, is not entirely clear. But salaries in the Ministry of Interior system are indexed automatically, and for 2025 they have been increased by over 50%.

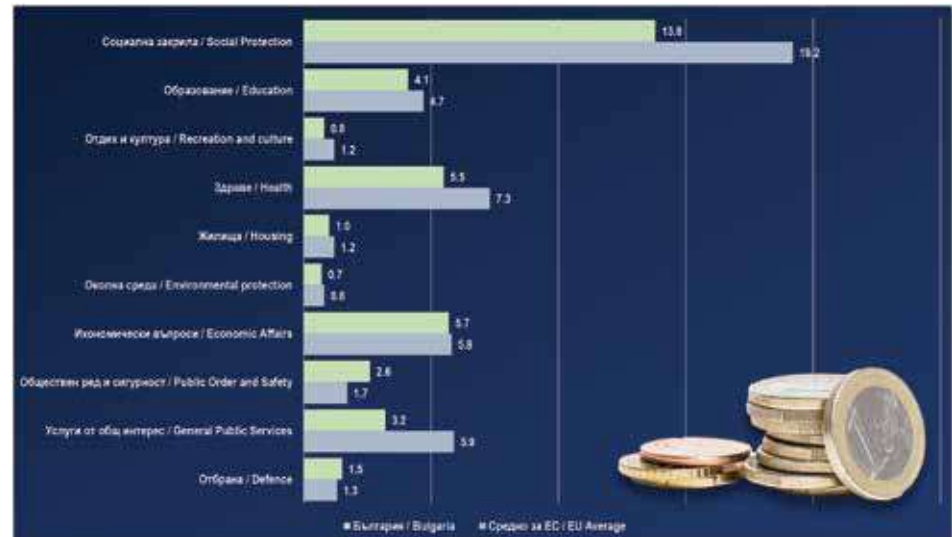
ECONOMIC ISSUES

This includes agriculture, energy and fuels, mining, manufacturing, transport, communications and several other industries. Bulgaria allocates 5.7% of its gross domestic product to support and regulate these activities, which is close to the average indicator for Europe. But it is quite small in nominal terms. For comparison, Slovakia and Poland invest 7.5% of GDP in their economies, Croatia - 7.8%, Hungary - 9.2%.

ENVIRONMENT PROTECTION

This category includes waste processing,

ДЪРЖАВНИ РАЗХОДИ ПО СЕКТОРИ GOVERNMENT SPENDING BY SECTOR

water purification, biodiversity protection, the fight against pollution. Bulgaria's 0.7% of GDP is more or less in the middle of the European table. The leaders in this indicator are Greece (1.5%), the Netherlands (1.5%) and Belgium (1.2%).

HOUSING

This item includes the costs of providing housing, water supply, electricity supply, sewage, street lighting and so on. Bulgaria spends 1% of its GDP on these things, according to 2023 data. In Romania, the percentage is 1.5, in Hungary and Croatia - 1.6. Italy is the champion in housing and communal expenses, with 4.3% of GDP in this area.

HEALTH

You might expect the sickest and lowest life expectancy nation in the EU to have made healthcare a priority. But in fact, Bulgaria is in the bottom third by healthcare spending - only 5.5% of GDP, comparable to 5.8% in Greece, 7.8% in Croatia, 8.9% in the Czech Republic and a full 9.1% in Austria. Hungary (4.1%, but with twice the GDP of Bulgaria) and Switzerland (2.2%, nine times the GDP) spend a smaller share of their gross product on healthcare. The other important difference is that in the majority of European countries, a significant part of the funds is invested in prevention and prophylaxis, while in Bulgaria, the lion's share goes to treatment, much to the joy of the pharmaceutical industry.

RECREATION, CULTURE AND RELIGION

Sports, tourism, culture, media, religion: on average, Europe allocates 1.2% of its gross product to finance these activities, which may not be of vital importance, but are key to well-being and life satisfaction. Iceland, Hungary, Estonia and Croatia are the leaders in

this indicator, allocating between 2 and 3% of GDP to culture and sports. Bulgaria allocates 0.8%, which makes it fourth from the bottom, ahead of Italy, Cyprus and Ireland.

EDUCATION

Bulgaria does not have significant natural resources, and the demographic outlook is not the most optimistic. Against this background, the only way to ensure a good standard of living in the 21st century is through the so-called "knowledge economy". But judging by the state policy in this area, Bulgarian politicians don't care too much about education. Countries like Sweden (7.2%) or Belgium (6.3%) invest an impressive share of their gross product in education. Bulgaria invests only 4.1%, which places it among the five in the queue, along with Greece, Italy, Malta and Ireland. But for the Irish, as we have already mentioned, the low percentage is due to the huge GDP. In reality, these 2.2% allocated by the government in Dublin for education in 2023 are equal to 14.3 billion euros. Which is more than the Bulgarian education spending for three years combined. In 2025, the share of education in the Bulgarian budget increases to 4.8%, which at least equals it to the EU average.

SOCIAL PROTECTION

For all EU countries, this is the largest item in the state budget: logically, because here, along with social benefits, sick leave and unemployment benefits, pensions are also included. In countries such as Finland and France, social protection absorbs a quarter of the gross product; in Bulgaria, it is only one seventh. According to this indicator, Bulgaria is 20th out of 30 countries considered, but still ahead of the Czech Republic (the developed economy with the lowest unemployment rate in the world), Estonia, Switzerland, Romania and Hungary. ■

BANKING TODAY

събитие на investor.bg

13.05.
INTER EXPO CENTER

INVESTOR
MEDIA **PRO**

ГЕНЕРАЛНИ ПАРТНЬОРИ:

КАК КЕНЕТ РОГОФ СТОПИ СИВИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ

Икономиката на сянка у нас е само 20%, показва нова методика. Първото място е за Гърция

Всеки знае, че съществува и се е сблъсквал с нея - но никой не е в състояние да я измери. Сивата, сенчестата или още "неформалната" икономика обхваща онези парични отношения, които остават извън ползването на статистиката и на данъчните власти. По обясними причини точните ѝ обеми си остават загадка, но от дълги години знаем, че в България тя има най-голям дял от цяла Европа. Или поне го знаехме досега, защото една нова методология, разработена от нашумелите икономисти Кенет Рогоф и Франческо Папада, коригира значително представите за сивия сектор в България.

ДОСЕГАШНИТЕ ОПИТИ ЗА ОЦЕНКА на икономиката в сянка разчитаха на косвени оценки, извлечени от неща като данните за паричния поток в обращение, потреблението на електричество, или на макроикономически модели с госта волни допускания. Повечето такива опити оценяваха сивия сектор в България на около една трета от реалната икономика (Фридрих Шнайдер; Световната банка). Сега обаче новата методика на Папада и Рогоф го фиксира на

едва 20%. България вече не е лидер в Европа по сенчестата икономика, а е едва на седмо място от изследваните страни, изоставайки от гържави като Италия, Испания и Португалия. Първото място убедително се гържи от Гърция, с дял на сивия сектор от 36%, или над една трета от цялата икономика.

В ОСНОВАТА НА НОВАТА СИСТЕМА са данните за събрания Данък гобавена стойност в 20 европейски страни, които после се сравняват с данни за потреблението по отделни групи стоки, използвани в националните статистики. Кенет Рогоф, професор по икономика в Харвард и бивш главен икономист на МВФ, изтъква като най-голямо достоинство на новия метод факта, че той разчита на постоянен алгоритъм и съответно може лесно да се обновява. Благодарение на това, двамата икономисти са успели да проследят еволюцията на сивия сектор в Европа от 2009 до 2020 година. Във всички изследвани гържави неговият дял е нараснал за този период. Тук вече успокоителните новини за България приключват. Тя е между страните с най-голям скок на неформалния сектор - с 6% за тези 12

години, колкото е покачването и в Швеция. Само с Испания и Латвия сивата икономика се е увеличила повече - с по 7%. В Гърция увеличението е 4%, но от висок стартов показател през 2009. Най-умерено е увеличението на икономиката в сянка в Германия, Австрия, Дания и Белгия - само с по 1%.

"Макар прецизното измерване да е на практика невъзможно - онези, ангажирани в укриване от данъчните или регулаторните власти, или в незаконни дейности, логично не искат да бъдат откривани - наличните данни подсказват, че дялът на неформалната икономика е много голям, вероятно около 17% от БВП при развитите икономики и 33% при развиващите се", писаха Рогоф и Папада в статия за Centre for Economic Policy Research (CEPR). Рогоф оценява сивата икономика в глобален мащаб на около 20 трилиона долара годишно - основен фактор за нарастването на интереса към криптовалутите, но и една от опорите на американския долар.

В ГЪРЦИЯ ПЪРВОТО МЯСТО в класирането предизвика разбираем отзвук. Данните на Рогоф и Папада госта се разминават с изчисленията на гуверньора на Bank of Greece Янис Стурнарас, според когото сивата икономика в страната е 20.9% от БВП. Според централния банкер гърците ежегодно харчат с 40 милиарда евро повече, отколкото декларират като доходи. За борба с укриването на доходи, агенцията по приходите ААДЕ вече използва изкуствен интелект и чисто нов, високотехнологичен оперативен център. В резултат на дейността на ААДЕ, през 2024 са били изкарани на светло около 2 милиарда евро доходи, твърди Стурнарас. ■

СИВАТА ИКОНОМИКА

Гърция	36%	4%
Италия	31%	1%
Испания	24%	7%
Португалия	24%	4%
БЪЛГАРИЯ	20%	6%
Франция	14%	2%
Германия	13%	1%
Хърватия	12%	3%
Унгария	11%	4%
Чехия	10%	6%
Дания	9%	1%
Словения	7%	2%
Швеция	6%	3%
Белгия	5%	1%

В колонките: гържава, дял на сивия сектор, промяна за периода 2009-2020

Ипотечен кредит

ДОМ за теб

- Ниска лихва, без скрити такси и условия
- Безплатна имуществена застраховка

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

Кенет Рогоф
Kenneth Rogoff

HOW KENNETH ROGOFF SHRUNK THE GRAY SECTOR IN BULGARIA

The shadow economy in our country is only 20%, a new methodology shows. The first place goes to Greece

Everyone knows that it exists and has encountered it, but no one can measure it. The gray, shadow or "informal" economy encompasses those monetary relations that remain out of sight of statistics and tax authorities. For understandable reasons, its exact volumes remain a mystery, but for many years we have known that in Bulgaria it has the largest share in all of Europe. Or at least we knew it until now, because a new methodology developed by the renowned economists Kenneth Rogoff and Francesco Pappada significantly corrects the ideas about the gray sector in Bulgaria.

PREVIOUS ATTEMPTS TO ASSESS the shadow economy relied on indirect estimates, derived from things such as the flow of money in circulation, electricity consumption, or on macroeconomic models with fairly loose assumptions. Most such attempts estimated the shadow sector in Bulgaria at about one-third of the real economy (Friedrich Schneider; World

THE GREY ECONOMY		
Greece	36%	4%
Italy	31%	1%
Spain	24%	7%
Portugal	24%	4%
Bulgaria	20%	6%
France	14%	2%
Germany	13%	1%
Croatia	12%	3%
Hungary	11%	4%
Czechia	10%	6%
Denmark	9%	1%
Slovenia	7%	2%
Sweden	6%	3%
Belgium	5%	1%

Columns show country, shadow economy share and standard deviation for the 2009-2020 period

Bank). Now, however, the new methodology of Pappada and Rogoff fixes it at only 20%. Bulgaria is no longer a leader in Europe in terms of shadow economy, but is only in seventh place among the countries studied, lagging behind Italy, Spain and Portugal. The first place is convincingly held by Greece, with a share of the shadow sector of 36%, or over one-third of the entire economy.

THE BASIS OF THE NEW SYSTEM is the data on the collected Value Added Tax in 20 European countries, which are then compared with data on consumption by individual groups of goods used in national statistics. Kenneth Rogoff, professor of economics at Harvard and former chief economist of the IMF, highlights as the greatest advantage of the new method the fact that it relies on a permanent algorithm and, accordingly, can be easily updated. Thanks to this, the two economists were able to track the evolution of the gray sector in Europe from 2009 to 2020. In all the countries studied, its share has increased over this period. This is where the reassuring news for Bulgaria ends. It is among the countries with the largest growth of the informal sector, by 6% over these 12 years, the same as the increase in Sweden. Only Spain and Latvia have seen the gray economy increase more, by 7% each. In Greece, the increase is 4%, but from a high starting indicator in 2009. The increase in the shadow economy is most moderate in Germany, Austria, Denmark and Belgium - by only 1%.

"Although a precise measure is virtually impossible – those engaged in tax and regulatory evasion or illegal activity do not want to be found – the very limited number of extant estimates suggest that the informal economy is very large, averaging perhaps 17% of GDP in advanced economies and 33% in developing economies and emerging markets," Rogoff and Pappada wrote in an article for the Centre for Economic Policy Research (CEPR). Rogoff estimates the global informal economy at around USD 20 trillion a year - a major factor in the rise in interest in cryptocurrencies, but also one of the pillars of the US dollar.

IN GREECE, THE FIRST PLACE in the ranking caused an understandable response. The data of Rogoff and Pappada are quite different from the calculations of the governor of the Bank of Greece, Yannis Stournaras, who counts the shadow economy at 20.9% of GDP. According to the central banker, Greeks spend 40 billion euros more annually than they declare as income. To combat income evasion, the revenue agency AADE is already using artificial intelligence and a brand new, high-tech operations center. As a result of AADE's activities, about 2 billion euros of income were brought to light in 2024, Stournaras claims. ■

STS. CONSTANTINE AND HELENA RESORT

ENJOY THE BULGARIAN BLACK SEA COAST LIKE NEVER BEFORE.

STUNNING SEA-VIEWS • HEALING THERMAL WATERS • CENTURIES-OLD NATURE • PREMIUM ACCOMMODATION

Explore more at:

www.visitstconstantine.bg

ASTOR GARDEN
HOTEL
Sts. Constantine and Helena Resort

ASTOR GARDEN
HOTEL
Sts. Constantine and Helena Resort

ensana
AQUAHOUSE HOTEL

AZALIA
HOTEL BALNEO & SPA
*****

PRIMORSKI
HOTEL & SHOPPING CENTER

ДЕНЯТ ON AIR

Новините с коментар
с Ганцела Ангелова

Всеки делник
19:15

bgonair.bg

ВАРНА ЛЕТИ

ДО ПАРИЖ ФРАНКФУРТ ПРАГА

Директни полети от Варна до Париж,
Франкфурт и Прага!

- Два удобни полета седмично
- Париж и Франкфурт от 17 април
- Прага от 15 юни

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За повече информация и резервации посетете www.air.bg

НОВИЯТ ПРОРОК НА МЕРКАНТИЛИЗМА

След митата върху стоките, възможно ли е Тръмп да обложи и вноса на капитали, разтърсвайки глобалната финансова система?

Текст ИВАЙЛО НИКОЛОВ / Фотография ISTOCK

Политиците разбират ли от икономика? Някои - може би. Президентът Джон Кенеди бе споделил някога, че единственият начин да запомни, че Федералният резерв отговаря за монетарната, а не за фискалната политика, е като прави асоциация с първата буква от фамилията на Уилям Мартин – тогавашния председател на централната банка на САЩ.

ЗА КОМПЕТЕНТНОСТТА НА УПРАВЛЯВАЩИТЕ се замислят мнозина днес, наблюдавайки какво се случва в световната икономика. Най-развитите сържави налагат мита върху вноса от довчерашните си най-близки партньори. След десетилетия на възход на свободната търговия и трансграничните инвестиции, международното сътрудничество отстъпва пред един икономически все по-фрагментиран свят. Несигурността расте, а инвеститорите са разтревожени.

А колко обещаващи бяха годините на глобализация! Обвързването на националните икономики и свободните потоци от стоки, услуги, технологии и капитали стояха в основата на най-бързия материален прогрес, преживяван някога от човечеството. През последните 30 години в света брутният доход на глава от населението, измерен по постоянни цени, почти се е удвоил. Делът на най-бедното население, дефинирано като живеещо с пог 2.15 долара на ден, е спаднал от 36% на 9%.

ТОГАВА ЗАЩО НЯКОЙ МОЖЕ ДА ЖЕЛАЕ стопиране на икономическата интеграция? Всички погледи са насочени към САЩ, откъдето тръгнаха шокови решения, атакуващи досегашния световен икономически рег. Защо най-голямата икономическа сила в света се връща към уж отдавна отречени политики?

Бързият отговор на тези въпроси включва констатацията, че новоизбраният ►

► американски президент действа импулсивно и решенията му не следват ясна икономическа логика. В опит за известно задълбочаване, други анализатори търсят знаци от първия мандат на Доналд Тръмп. Или разгръщат книгата „Изкуството на сделката“, в която някога Тръмп е разкрил своите похвати за водене на преговори и постигане на успехи в бизнеса. Допускането е, че в международните отношения днес президентът пак следва главно собствени правила, оставяйки на заден план общоприети досега поряци.

ДРУГ ПОДХОД ЗА РАЗБИРАНЕ, съответно за прогнозиране (ако е възможно) на поведението на Тръмп, е да се търсят исторически примери и контекст, когато подобни действия са представлявали обичайна икономическа политика, че даже и са били теоретично обосновавани. Нима „тръмпониката“ е нещо съвсем невиджано досега и не се вписва в никакви теории, познати от миналото?

Ако тръгнем от митата (тази „прекрасна гума“, както казва Тръмп) – те не са нищо ново, разбира се. Древна Атина е облагала с 2% мито стоките, пристигащи на пристанището в Пирей. Древният Рим също е попълвал хазната си, като е налагал мито (т.нар. portorium) на вносните стоки.

Що се отнася до намирането на обща икономическа теория, която да обясни и подкрепи политиката на новата американска администрация, вече имаме фаворит – т.нар. меркантилизъм.

ТОВА УЧЕНИЕ Е ПОЗНАТО НА ВСЕКИ СТУДЕНТ, изучавал история на икономическата мисъл. То процъфтява през XVI-XVIII век. Тогава големите западноевропейски държави подчиняват икономическите си политики на една водеща цел (видна от името на тази теория) – да управляват външната търговия така, че да изнасят повече крайни стоки, отколкото да внасят. Добре е да се завладяват територии (колони), от които да се извличат ресурси. Положителният търговски баланс трябва да вкарва в страната злато и сребро, което да подсигурира държавата, включително за войни.

Нещо от това звучи ли познато днес? Заг действията на Тръмп прозират чертите на осъвременен меркантилизъм, при който държавата се ангажира с протекционистични мерки в полза на определени сектори.

ИМА ОБАЧЕ СИГНАЛИ, КОИТО ПОДСКАЗВАТ, че на хоризонта може би се задава нещо много по-голямо от познатите икономически теории и практики. Може би екипът на Тръмп този път ще потърси по-

САЩ имат най-големия на планетата публичен дълг - 36 трилиона долара. Една четвърт от него е закупена от чуждестранни инвеститори

неочаквани хогове.

Текат спекулации къде биха били разгрънати новите икономически фронтови линии. Една екзотична стъпка например може да опре пак до любимата тема за митата – мита, които да бъдат налагани не само върху вносните стоки, но вече и върху... влизашите в страната чуждестранни капитали.

На пръв поглед подобен акт на „финансов национализъм“ е нелогичен. САЩ имат най-големия на планетата публичен дълг, възлизаш на 36 трилиона долара. Понастоящем около една четвърт от този дълг е закупен от чуждестранни инвеститори. Как без капитали от чужбина ще бъдат финансирани бюджетните дефицити? Освен това нали и частният сектор също привлича и разчита на чуждестранни инвеститори?

НАПОСЛЕДЪК ОБАЧЕ СЕ РАЗВИВАТ аргументи за облагане на влизашите в страната капиталови потоци. Според американския икономист Майкъл Петис, чуждестранните капитали са преди всичко следствие от огромния външнотърговски дефицит на САЩ. Освен това те допринасят за спекулативно поскъпване на финансови активи и отклоняват ресурси, допринасяйки за американската деиндустриализация. Чуждестранните капиталови потоци след това водят до изнасяне на финансов доход. Не на последно място – притоците на външни капитали оскъпява долара, което затруднява американските износители.

Съгласно друг аргумент, облагането на пристигащите капитали би донесло трилионни фискални приходи, но без да изкривява цените или да ощетява някои местни потребители (за разлика от митата върху вносните стоки). Единствени недоволни биха били големите банки. Те печелят от капиталовите потоци и заемат от международните пазари краткосрочен

ресурс при по-ниски лихви, които после инвестират дългосрочно и при по-високи лихви по начин, който не е непременно най-ефективен за американската икономика.

ЕВЕНТУАЛНОТО ОБЛАГАНЕ НА ВЛИЗАЩИ В САЩ капитали може да се разглежда и като налагане на отрицателни лихви върху външни спестявания, търсещи позиране в страната. През последното десетилетие Федералният резерв остана сред няколкото водещи централни банки в света, които не наложиха отрицателни лихвени проценти (за разлика например от Европейската централна банка). И докато отрицателните лихви представляват скрита форма на данъчно облагане и често повдигат въпроса доколко това е демократично и легитимно – в случая точно тези притеснения едва ли биха разколебали САЩ да приложат мярката спрямо чуждестранни лица.

Погледнато през тази призма, става по-разбираемо и защо американските управляващи изглеждат не се притесняват, че текущият спад на фондовите пазари в страната пренасочва външни финансови инвеститори към други региони и активи по света. Стават по-рационални и очакванията, че САЩ може да обмислят да реструктурират публичния си дълг. Това би дало възможност за намаляване на зависимостта от чуждестранно финансиране на бюджетния дефицит.

В тази голяма картина, където импулсите на промяна идват от САЩ, остава открит въпросът как ще реагират Европейският съюз и в частност България. Европейският съюз е особена структура. Има собствени институции и преследва политики, ангажиращи всички отделни страни-членки, но заедно с това трябва да балансира между техните индивидуални интереси. Европейските държави имат различни фискални възможности, външнотърговски баланси и търговски връзки конкретно със САЩ. Съюзът още се лута в търсене на идентичност между две диаметрални опции – задълбочаване на вътрешната интеграция или оставяне на възможности за суверенни решения и повече национална гъвкавост. Това не е силна изходна позиция.

СПЕЦИАЛНО В БЪЛГАРИЯ НАМИРАНЕТО на адекватни решения няма да е лесно. Обвързани сме с общата митническа политика на ЕС, съответно с евентуални общи протекционистични мерки спрямо външния свят. По-специфичното обстоятелство обаче е друго – ефективната защита на националния икономически или финансов интерес никога не е възновявала българските управляващи особено силно. ■

DETELINA'S

nuts and dried fruits

HAPPY
EASTER

THE NEW PROPHET OF MERCANTILISM

After tariffs on goods, is it possible that Trump will also tax capital imports, rocking the global financial system?

By IVAYLO NIKOLOV / Photography iSTOCK

Do politicians understand economics? Some of them may do. President John F. Kennedy once said that the only way to remember that the Federal Reserve was in charge of monetary, not fiscal, policy was by making an association with the first letter of the last name of William M. Martin Jr, then chairman of the US central bank.

OBSERVING WHAT IS HAPPENING in the world economy today, many are thinking about the competence of the government. The most developed countries are imposing tariffs on imports from their former closest partners. After decades of the rise of free trade and cross-border investment, international cooperation is giving way to an increasingly economically fragmented world. Uncertainty is growing and investors are anxious.

And how promising were the years of globalisation! The linking of national economies and the free flow of goods, services, technology and capital have been at the heart of the fastest material progress ever experienced by humanity. In the last 30 years, the world's per capita gross income, measured at constant prices, has almost doubled. The share of the poorest population, defined as living on less than \$2.15 a day, has fallen from 36% to 9%.

SO WHY WOULD ANYONE WANT to stop economic integration? All eyes are on the United States, where shock decisions attacking the current world economic order have started. Why is the world's greatest economic power returning to supposedly long-denied policies? The quick answer to these questions includes the observation that the newly elected US President is acting impulsively and his decisions do not follow a clear economic logic. In an attempt to dig a little deeper, other analysts are looking for signs from Donald Trump's first term. Or they open the book "The Art of the Deal", in which Trump once revealed his techniques for negotiating and achieving business success. The assumption is that in international relations today, the president is still mainly following his own rules, leaving previously accepted ways in the background.

Another approach to understanding, and therefore predicting (if possible) Trump's behaviour is to look for historical examples and contexts where such actions have constituted normal economic policy and have even been theoretically justified. Is "Trumponomics" something quite unprecedented and does not fit into any theories known from the past?

If we start from tariffs (that "wonderful word", as Trump says) - they are nothing new, of course. Ancient Athens levied a 2% duty on goods arriv-

ing at the port of Piraeus. Ancient Rome also replenished its coffers by imposing a duty (called portorium) on imported goods.

When it comes to finding a general economic theory to explain and support the policies of the new American administration, we already have a favourite - so-called mercantilism.

THIS DOCTRINE IS FAMILIAR TO ANY STUDENT who has studied the history of economic thought. It flourished in the 16th-18th centuries. Then the great Western European states subordinated their economic policies to one overriding aim (evident in the name of this theory) - to manage foreign trade so as to export more final goods than they imported. It is good to conquer territories (colonies) from which to extract resources. A positive balance of trade should bring gold and silver into the country to secure the state, including for wars.

Does any of this sound familiar today? Behind Trump's actions are the features of a modernised mercantilism in which the state engages in protectionist measures in favour of certain sectors.

HOWEVER, THERE ARE SIGNS that something much bigger than familiar economic theories and practices may be on the horizon. Perhaps the Trump team will look for more unexpected moves this time.

Speculation is rife about where the new economic front lines might be deployed. One exotic step, for example, could go back to the beloved topic of tariffs - duties that would be imposed not only on imported goods, but now also on... foreign capital entering the country.

On the face of it, such an act of “financial nationalism” is illogical. The US has the largest public debt on the planet, amounting to USD 36 trillion. Currently, about a quarter of this debt has been purchased by foreign investors. Without capital from abroad, how will budget deficits be financed? Besides, does not the private sector also attract and rely on foreign investors?

Recently, however, arguments for taxing capital flows entering the country have been developing. According to the American economist Michael Pettis, foreign capital is primarily a consequence of the huge US foreign trade deficit. They also contribute to speculative appreciation of financial assets and divert resources, contributing to American deindustrialisation. Foreign capital flows then lead to the export of financial income. Last but not least, the inflow of foreign capital makes the dollar more expensive, making it harder for American exporters.

Under another argument, taxing incoming capital would bring in trillions in fiscal revenue, but without distorting prices or harming some do-

mestic consumers (unlike tariffs on imported goods). The only malcontents would be the big banks. They profit from capital flows and borrow short-term resources from international markets at lower interest rates, which they then invest long-term and at higher interest rates in a way that is not necessarily the most efficient for the US economy.

THE POSSIBLE TAXATION OF CAPITAL entering the US could also be seen as imposing negative interest rates on foreign savings seeking to be deposited in the country. Over the past decade, the Federal Reserve has remained among the few leading central banks in the world not to impose negative interest rates (unlike, for example, the European Central Bank). And while negative interest represents a hidden form of taxation - and often raises questions about how democratic and legitimate it is - in this case it is precisely these concerns that are unlikely to sway the US from applying the measure to foreigners.

Viewed through this prism, it also becomes more understandable why US rulers do not seem to be concerned that the current downturn in the country's stock markets is diverting outside financial investors to other regions and assets around the world. Expectations that the US may be considering restructuring its public debt are also becom-

ing more rational. This action would provide an opportunity to reduce dependence on foreign financing of the budget deficit.

IN THIS BIG PICTURE, where the impulses of change come from the US, the question remains how the European Union and Bulgaria in particular will react.

The European Union is a peculiar structure. It has its own institutions and pursues policies that engage all individual member states, but at the same time, it must balance their individual interests. European countries have different fiscal capacities, foreign trade balances and trade ties specifically with the United States. The Union is still wandering in search of an identity between two diametric options - deeper internal integration or leaving room for sovereign decisions and more national flexibility. It is not a strong starting position.

Finding adequate solutions will not be easy especially in Bulgaria. We are bound by the EU's common customs policy and therefore by possible common protectionist measures towards the outside world. The more specific circumstance, however, is something else - the effective protection of the national economic or financial interest has never inspired the Bulgarian rulers particularly strongly. ■

7 КЛЮЧОВИ ВЪПРОСА ЗА НОВИЯ СВЕТОВЕН РЕД

Колко ще пострада България от търговските войни, може ли Тръмп да бъде спрян от "своите", и какви са шансовете за нова Голяма депресия?

Текст ПЕТЪР ЙОВЧЕВ / Фотография iSTOCK

"Денят на освобождението", го нарече Доналд Тръмп. С оглед на ефекта, който новите търговски мита, въведени от президента на САЩ, оказаха върху финансовите пазари и световната търговия, "освобождението" звучи малко като онзи лозунг от "1984" на Оруел: "Свободата е робство". Само за два дни след показаната от Тръмп спретната табличка, индексът S&P 500 загуби 5 трилиона долара. Азиатските пазари се сриваха до нива, непознати след голямата криза през 90-те. Отливът засегна на практика всички финансови пазари по света, и накара мнозина да заговорят за рецесия и даже за нова Голяма депресия. И да предръчват едни и същи въпроси. Откъде се взеха тези мита? Блъфира ли Тръмп? Ще има ли нова вълна от търговски споразумения? Или глобалната търговия е в миналото? Колко ще пострадат Европа и България? Може ли президентът да бъде спрян от собствената си партия? Или от съда? Нека видим какви са възможните отговори.

ОТКЪДЕ СЕ ВЗЕХА ЧИСЛАТА?

Вероятно вече знаете отговора: новите мита на САЩ (20% за страните от ЕС, включително България) са изчислени по доста екзотична за икономистите формула: като съотношение между дефицита на САЩ в стоковата търговия и вноса от всяка държава. На никого до момента не му бе хрумвало да измерва търговските бариери по този начин. Както отбеляза икономистът Ендрю Лилико в статия за The Spectator, "Тръмп можеше със същата последователност да оп-

редели тарифите си като съотношение между обиколката на главата му спрямо дължината на краката на лидера на всеки от търговските партньори". Но дори и тази свръхпростенческа икономическа логика зад митата не е спазена напълно: въвеждат се тарифи дори за държава, с които САЩ имат търговски излишък, като Великобритания или Бразилия.

ЩЕ ПОМОГНАТ ЛИ МИТАТА?

Според Белия дом, главната цел на новата търговска политика е да овладее неугържимо набъбващия от десетилетия бюджетен дефицит, и растящата зависимост на САЩ от външни кредитори. И, междуременно, да напълни хазната с митнически приходи. Последното изглежда твърде оптимистично: през 2024 бюджетният дефицит в Америка бе 1.83 трилиона долара. Целият внос на САЩ за годината е 4.1 трилиона долара. Дори да бъде успешно обложен с обявените от Тръмп тарифи, дори и този ефект да не бъде неутрализиран от реципрочни мита върху американския износ, това пак ще запуши само малка част от бездънната пропаст в бюджета.

Тръмп като цяло греша, като стоварва вината за дефицита върху вноса на стоки, смята Ендрю Лилико. Когато една страна има плаваща валута, като САЩ, и инфлацията е относително ниска и стабилна, какъвто е обичайно случаят в САЩ, тогава търговският дефицит на страната е резултат най-вече от притока на инвестиции. "Причината Съединените щати да имат търговски дефицит е, че чужденците искат да ин-

вестират в САЩ повече, отколкото американските инвеститори искат да инвестират в чужбина - естествен ефект от относителната мощ на американската икономика", обяснява Лилико. Тоест ако Тръмп иска наистина да намали дефицита, той има само два реалистични сценария: да обезцени долара (което обаче ще предизвика инфлация и ще зачеркне главното му предизборно обещание - да овладее цените), или да направи Америка по-малко привлекателна за инвеститорите, като намали бюджетния дефицит (защото тези инвеститори се насочват най-вече към американските държавни ценни книжа).

БЛЪФИРА ЛИ ТРЪМП, ЩЕ ОТСТЪПИ ЛИ?

Никой не би се наел да отговори категорично на това. По всичко личи, че президентът сам взема тези решения, и поне засега няма видим шанс той да послуша онези сред съветниците си, които се тревожат от митата. Могъщите бизнес лобита са по-тихи от тревогата пред него. Дори воплите на най-потърпевшите от срива на Уолстрийт не са достатъчно шумни за момента, че да го разубедят.

Мнозина смятат, че първата вълна от мита е само инструмент на Тръмп за воденето на преговори. С този инструмент той би могъл да преговори условията с основните търговски партньори и да постигне в крайна сметка една по-разумна базова ставка от 10% върху вноса. Но ако сценарият е бил такъв и надеждите на Белия дом са били сплашените партньори да гоудат, погвили ▶

► опашка и готови на компромиси, те видимо не се събвдат. Китай отвърна на провокацията с контраатака, която подтикна Тръмп към нова ескалация. Европейският съюз също изглежда по-скоро готов на търговска война, отколкото на безусловни отстъпки.

МОГАТ ЛИ ДА ГО СПРАТ РЕПУБЛИКАНЦИТЕ?

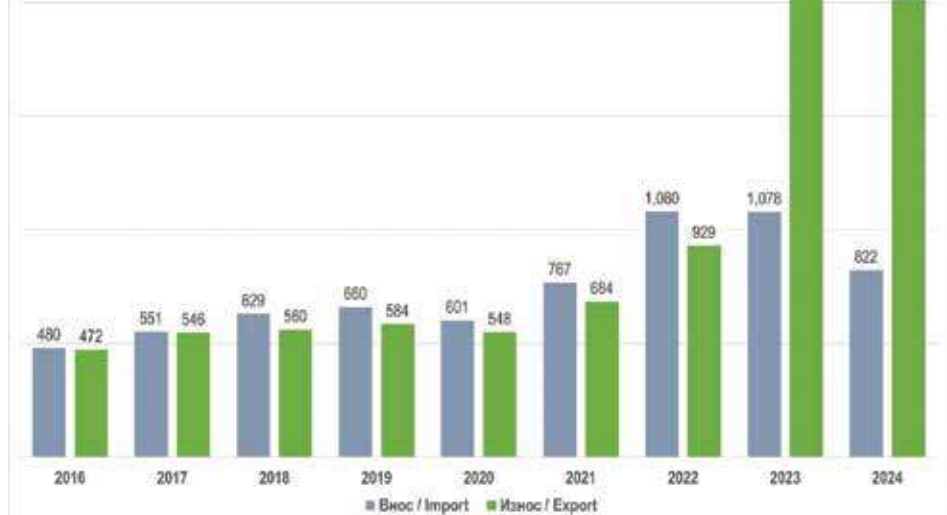
Републиканските мнозинства в сената и конгреса са достатъчно притеснени от хода на събитията, но никои не сме да се опълчи директно на Тръмп: толкова силен е контролът му върху партията и избирателите ѝ. Сенатът действително се опита да блокира част от мерките на Тръмп, но уж надпартийното усилие привлече подкрепата само на четирима републикански сенатори - далеч по нужното за две трети мнозинство. Единият от тези четирима бе бившият лидер на мнозинството Мич Макконъл, който се оттегля. Както отбеляза Алън Бийти в The Financial Times, никои не е толкова смел и принципен, колкото американски сенатор пред пенсия.

Също толкова илюзорни изглеждат надеждите събвдът га спре Тръмп. Вече има заведени искове срещу президента за злоупотреба със закона за извънредните икономически мерки (International Emergency Economic Powers Act), но щатските съдилища никога досега не са се противопоставяли на държавния глава по въпроси, засягащи националната сигурност.

ЩЕ ПОСТРАДА ЛИ БЪЛГАРИЯ?

Съединените щати не са сред основните търговски партньори на страната, но не са и маловажни. През миналата година българският експорт на стоки към Америка е бил за 1.2 милиарда долара, или около 2.4% от общия, докато вносът на американски стоки у нас е бил за едва 456 милиона. Основните продукти, които продаваме на американците, са компютри и електроника, машини, химически продукти и първични метали като мед. България е и една от едва шепата европейски страни, които имат положителен баланс и при услугите. Самият Тръмп услуживо забравя за услугите, когато изчислява кой с колко е оцетил САЩ в търговията, но истината е, че Европа е огромен донор на средства към Америка в тази област, благодарение на технологичните гиганти като Facebook, Google и Amazon. България е изключението: тукашният IT и аутсорсинг сектор е изнесъл за Щатите услуги на стойност над 660 млн. долара, в замяна на 475 млн. долара внос. Тези сектори засега не са под заплахата. Най-значимият удар по българ-

СТОКООБМЕНЪТ НА БЪЛГАРИЯ СЪС САЩ
BULGARIA'S TRADE WITH THE US, GOODS
В млн. лева / BGN mln

В млн. лева / BGN mln

ската икономика от митата ще е ко-вен, вторичен, обяснява г-р Милена Ангелова, член на Европейския икономически и социален комитет, пред Bloomberg TV Bulgaria. Ще пострадат онези компании, чиито европейски партньори ще са наизасегнати от митата - примерно в автомобилния сектор. "Първите търговски шокове ще бъдат усетени от веригите за доставки, защото нашите компании имат срочни, стабилни договори. Когато тези договори бъдат преразгледани или изтекат и трябва да се подновяват, тогава очакваме да дойдат проблемите", смята Ангелова.

ЩЕ ПОСТРАДАТ ЛИ И САЩ?

Ако се вярва на посланията на Тръмп, митата само възстановяват "баланса и честността" в международната търговия. Но истината е, че те ще засегнат както американския износ (в резултат на ответни мерки), така и много ключови производства в самата Америка. А също и геополитически съюзи, градени в продължение на десетилетия. Освен Китай, идентифициран от администрацията на Тръмп като противник номер 1, митата удрят и по лоялни съюзници - от Канада до Япония и Южна Корея. Някои от обложките с новите тарифи страни са основни доставчици на Пентагона, начело с Великобритания. Япония и Корея са източник на обработени метали и високотехнологични компоненти, без които американската индустрия трудно би функционирала. Междуременно китайската дипломация охотно предлага на озорчените съюзници алтернатива за бъдещето.

ИДВА ЛИ ДЪЛБОКА РЕЦЕСИЯ?

След срива на борсите в първите дни мнозина пророкуваха мрачно бъдеще и потърсиха аналогии с краха през октомври 2008 (отключил световната финансова криза), през октомври 1987 (Черния понеделник), и дори през октомври 1929 (началото на Голямата депресия). Но тези аналогии не са много уместни: при никои от предишните крахове не е била налице разгаряща се търговска война, каквато светът не познава от 30-те години насам. Нито пък преди е ставало въпрос за толкова интегрирана и устойчива глобална икономика, подчертава Хамиш Макрей, нашумелият автор на "The World in 2050: How To Think About The Future".

Самият Макрей не вярва, че случващото се сега е началото на нова голяма криза. Първо, защото подобни сгромолясвания на борсите са изключително редки: освен споменатите три, има само още едно, предизвикано от Covid-19 през 2020 година. Далеч по-голяма е вероятността просто да навлизаме в поредния "меч пазар" (със спадащи цени на акциите и акцент върху продажбите), дошъл като естествена корекция на твърде наопланите напоследък ценни книжа. Подобни "меч пазари" е имало цели 27 пъти за последния век, при средна обезценка на пазара от 35%. Обикновено тези периоди продължават 8-10 месеца, а спадът се компенсира в рамките на следващите 3-4 години. Доста по-вероятно изглежда това сега да е пауза в средата на цикъла на глобален растеж, отколкото края на периода на икономическа експанзия, смята Макрей. ■

7 KEY QUESTIONS ON THE NEW WORLD ORDER

How much will Bulgaria suffer from trade wars, can Trump be stopped by "his own", and what are the chances of a new Great Depression?

By PETAR YOVCHEV / Photography BMW

Liberation Day", Donald Trump called it. Given the effect that the new trade tariffs introduced by the US president have had on financial markets and world trade, "liberation" now sounds a bit like that slogan from Orwell's "1984": "Freedom is slavery". In just two days after Trump showed off his neat tablet, the S&P 500 index lost \$5 trillion. Asian markets collapsed to levels unknown since the great crisis of the 1990s. The downturn affected practically all financial markets around the world, and led many to talk about a recession and even a new Great Depression. And to mull over the same questions. Where did these tariffs come from? Is Trump bluffing? Will there be a new wave of trade agreements? Or is global trade a thing of the past? How much will Europe and Bulgaria suffer? Can the president be stopped

by his own party? Or by the courts? Let's see what the possible answers are.

WHERE DID THE NUMBERS COME FROM?

You probably already know the answer: the new US tariffs (20% for EU countries, including Bulgaria) are calculated according to a formula that is quite exotic for economists: as the ratio of the US deficit in goods trade to imports from each country. No one has ever thought of measuring trade barriers in this way. As economist Andrew Lilico noted in an article for *The Spectator*, "Trump could just as coherently have defined his tariffs by the ratio of his head circumference to the inside leg measurement of each trading partner's head of state." But even this oversimplified economic logic behind the tariffs is not fully respected: tariffs are being introduced even

for countries with which the US has a trade surplus, such as the UK, Belgium or Brazil.

WILL TARIFFS HELP?

According to the White House, the main goal of the new trade policy is to control the budget deficit (which has been swelling uncontrollably for decades) and the growing dependence of the US on foreign creditors. And, in the meantime, to fill the treasury with customs revenue. The latter seems a bit too optimistic: in 2024, the budget deficit in America was USD 1.83 trillion. All US imports for the year were USD 4.1 trillion. Even if the tariffs announced by Trump are successfully imposed, even if this effect is not neutralized by reciprocal duties on American exports, this will still plug only a small part of the bottomless abyss in the budget. ▶

► Trump is generally wrong to blame the deficit on imports of goods, believes Andrew Lilico. When a country has a floating currency, like the United States, and inflation is relatively low and stable, as is usually the case in the United States, then the country's trade deficit is largely the result of investment inflows. "The reason the United States has a trade deficit is that foreigners want to invest in the United States more than American investors want to invest abroad - a natural effect of the relative strength of the American economy," explains Lilico. So if Trump really wants to reduce the deficit, he has only two realistic options: devalue the dollar (which, however, would cause inflation and would undermine his main campaign promise of controlling prices), or make America less attractive to investors by reducing the budget deficit (because those investors are mostly looking to U.S. Treasury bonds).

IS TRUMP BLUFFING, WILL HE BACK DOWN?

No one would dare to answer that definitively. It seems that the president is making these decisions himself, and at least for now there is no visible chance that he will listen to those among his advisers who are worried about the tariffs. The powerful business lobbies are quieter than the grass in front of him. Even the cries of those most affected by the Wall Street collapse are not loud enough to dissuade him at the moment.

Many believe that the first wave of tariffs is just a tool for Trump to negotiate. With this tool, he could renegotiate the terms with major trading partners and ultimately achieve a more reasonable base rate of 10% on imports. But if that was the scenario and the White House's hopes were that the intimidated partners would come, tail tucked and ready to compromise, they did not come true. China responded to the provocation with a counterattack that prompted Trump to escalate again. The European Union also seems more ready for a trade war than for unconditional concessions.

CAN REPUBLICANS STOP HIM?

The Republican majorities in the Senate and Congress are worried enough about the course of events, but no one is willing to stand up to Trump directly: such is his control over the party and its voters. The Senate did try to block some of Trump's measures, but the supposedly bipartisan effort attracted the support of only four Republican senators - far short of the two-thirds majority needed. One of those four was former majority leader Mitch McConnell, who is retiring. As Alan Beattie noted in *The Financial Times*, no one is as courageous and principled as a US senator about to retire. Equally illusory are the hopes that the courts

Trump himself helpfully forgets about services when calculating who has harmed the US by how much in trade, but the truth is that Europe is a huge donor of funds to America in this area

will stop Trump. There are already lawsuits filed against the president for abusing the International Emergency Economic Powers Act, but US courts have rarely opposed the head of state on matters affecting national security.

WILL BULGARIA SUFFER?

The United States is not among the country's main trading partners, but it is not unimportant either. Last year, Bulgarian exports of goods to America amounted to \$1.2 billion, or about 2.4% of the total, while imports of American goods amounted to only \$456 million. The main products we sell to the Americans are computers and electronics, machinery, chemical products and primary metals such as copper.

Bulgaria is also one of only a handful of European countries that have a positive balance in services. Trump himself helpfully forgets about services when calculating who has harmed the US by how much in trade, but the truth is that Europe is a huge donor of funds to America in this area, thanks to technology giants such as Facebook, Google and Amazon. Bulgaria is the exception: the local IT and outsourcing sector has exported services to the United States worth over \$660 million, in exchange for \$475 million in imports. These sectors are not under threat for now. The most significant blow to the Bulgarian economy from the tariffs will be indirect, explains Dr. Milena Angelova, a member of the European Economic and Social Committee, to Bloomberg TV Bulgaria. Those companies whose European partners will be most affected by the tariffs - for example in

the automotive sector - will suffer. "The first trade shocks will be felt by supply chains, because our companies have fixed-term, stable contracts. When these contracts are reviewed or expire and need to be renewed, then we expect the problems to come," Angelova believes.

WILL THE US ALSO SUFFER?

If Trump's messages are to be believed, the tariffs only restore "balance and fairness" in international trade. But the truth is that they will affect both American exports (as a result of retaliatory measures) and many key industries in America itself. And also geopolitical alliances built over decades. In addition to China, identified by the Trump administration as the number 1 adversary, the tariffs are also hitting loyal allies - from Canada to Japan and South Korea. Some of the countries hit by the new tariffs are major suppliers to the Pentagon, starting with the UK. Japan and Korea are a source of processed metals and high-tech components, without which American industry would have difficulty functioning. Meanwhile, Chinese diplomacy is willing to offer embittered allies an alternative for the future.

IS A DEEP RECESSION COMING?

After the stock market crash in the first days, many prophesied a gloomy future and sought analogies with the crash in October 2008 (which triggered the global financial crisis), in October 1987 (Black Monday), and even in October 1929 (the beginning of the Great Depression). But these analogies are not very appropriate: none of the previous crashes involved a blazing trade war, the likes of which the world has not seen since the 1930s. Nor has there ever been such an integrated and sustainable global economy before, emphasizes Hamish MacRae, the acclaimed author of "The World in 2050: How To Think About The Future".

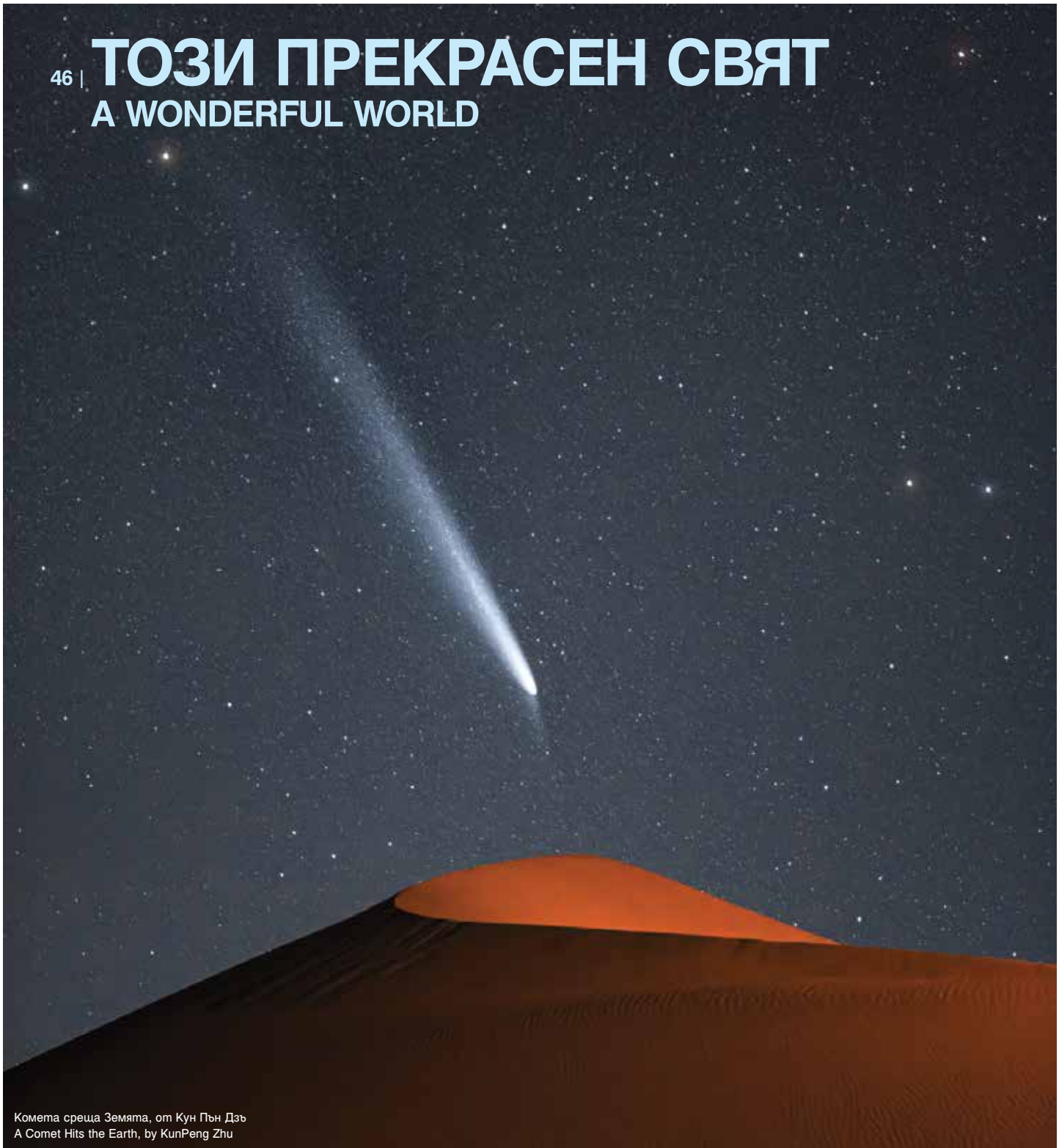
MacRae himself does not believe that what is happening now is the beginning of a new major crisis. First, because such severe stock market crashes are extremely rare: apart from the three mentioned, there has only been one more, caused by Covid-19 in 2020. It is far more likely that we are simply entering another "bear market" (with falling stock prices and an emphasis on sales), which has come as a natural correction to the recently over-inflated securities. Such "bear markets" have occurred 27 times in the last century, with an average market depreciation of 35%. Typically, these periods last 8-10 months, and the decline is compensated for within the next 3-4 years. It now seems much more likely that this is a mid-cycle pause in the global growth cycle than the end of a period of economic expansion, McRae believes. ■

46 |

ТОЗИ ПРЕКРАСЕН СВЯТ

A WONDERFUL WORLD

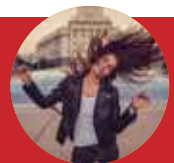

Комета среща Земята, от Кун Пън Дзъ
A Comet Hits the Earth, by KunPeng Zhu

40 | **ЕВРОПА В ДОСПЕХИ**
EUROPE IN FULL ARMOR

38 | **ЩАСТЛИВИ КАТО ГЪРЦИ**
AS HAPPY AS THE GREEK

БЪЛГАРИТЕ ВЕЧЕ СА ЩАСТЛИВИ КАТО ГЪРЦИ

Само Сърбия ни изпреварва по напредък
в World Happiness Report

Пословично нещастните българи всъщност вече са почти толкова щастливи, колкото и гърците, показва последното издание на The World Happiness Report. Причината за съжаление обаче не е само в подобреното ни самоусещане, а в драматичното пропадане на южните съседи, които са се смъкнали цели 17 места в ранглистата на най-щастливите народи и вече са 81-ви от 147 изследвани страни. България е 85-а, но със съвсем близък резултат до гърция, и ако тенденцията се запази, догодина двете страни могат да си разменят местата. Докладът за щастието се изготвя от Оксфордския университет в партньорство с Gallup и мрежата на ООН за устойчиво развитие. За класирането се използват и обективни оценки като тези за неравенството, социалната подкрепа и брутният вътрешен продукт, и субективни като усещанията на анкетираните или склонността им да помагат на другите или да се записват като доброволци.

Макар да остават все още в долната половина на класацията, българите са увеличили задоволството си от живота най-много от всичките 147 държави, с изключение

на съседна Сърбия. От 2012 година насам, промяната в общия резултат на Сърбия е 1.793, при България е 1.573. Другите държави, в които щастието расте най-много, са Румъния, Косово, Литва, Того и Босна и Херцеговина. Най-силно се е влошило усещането за щастие в Афганистан, Ливан, Зимбабве и Венесуела.

България стои добре по обективните показатели: тя се класира 40-а в света по неравенство (като първото място е за страната с най-малко неравенство), 15-а по социална подкрепа, 44-а по БВП на глава от населението. Усещането за свобода е на 83-о място, склонността към щедрост - на 85-о, по усещане за корупция сме едва 130-и, изпреварвайки единствено Северна Македония, Украйна и Тринидад и Тобаго.

Най-щастливата страна в света за поредна година е Финландия, изпреварвайки Дания, Исландия, Швеция, Нидерландия и Коста Рика. Най-челно класираната страна от Източна Европа е Литва - 17-а, а от Балканите - Словения, на 19-о място. На последните четири места в ранглистата са Малави, Ливан, Сиера Леоне и Афганистан - най-нещастната държава в света. ■

BULGARIANS ARE NOW AS HAPPY AS GREEKS

Only Serbia is ahead of us
in terms of progress in the
World Happiness Report

The proverbially unhappy Bulgarians are actually now almost as happy as Greeks, according to the latest edition of The World Happiness Report. Regretfully, the reason is not only in our improved sense of self, but also in the dramatic decline of our southern neighbors, who have dropped 17 places in the ranking of the happiest nations and are now 81st out of 147 countries surveyed. Bulgaria is 85th, but with a very close result to Greece, and if the trend continues, the two countries could swap places next year. The happiness report is prepared by Oxford University in partnership with Gallup and the UN Sustainable Development Network. The rankings use both objective measures, such as inequality, social support and gross domestic product, and subjective measures such as respondents' feelings or their tendency to help others or volunteer.

Although they remain in the bottom half of the ranking, Bulgarians have increased their life satisfaction the most out of all 147 countries, except for neighboring Serbia. Since 2012, the change in Serbia's overall score is +1.793, while Bulgaria's is +1.573. The other countries where happiness has increased the most are Romania, Kosovo, Lithuania, Togo and Bosnia and Herzegovina. The feeling of happiness has worsened the most in Afghanistan, Lebanon, Zimbabwe and Venezuela.

Bulgaria is doing well on objective indicators: it ranks 40th in the world in inequality (with the first place being for the country with the least inequality), 15th in social support, 44th in GDP per capita. The feeling of freedom is in 83rd place, the tendency to generosity - in 85th, and in the feeling of corruption, we are 130th, ahead only of North Macedonia, Ukraine and Trinidad and Tobago.

The happiest country in the world for a fifth consecutive year is Finland, ahead of Denmark, Iceland, Sweden, the Netherlands and Costa Rica. The highest ranked country from Eastern Europe is Lithuania - 17th, and from the Balkans - Slovenia, in 19th place. In the last four places in the ranking are Malawi, Lebanon, Sierra Leone and Afghanistan - the unhappiest country in the world. ■

The New Face of Sofia's Iconic Landmark

**SOFIA BALKAN
PALACE**

Sofia Balkan Palace Hotel is a luxurious hotel located in the heart of Sofia, the capital city of Bulgaria. The hotel boasts an impressive combination of modern facilities & timeless elegance, making it a popular choice for both business & leisure travelers. With 241 guest rooms & suites, Sofia Balkan Palace Hotel offers guests a range of accommodation options to suit their needs. The rooms are designed with comfort & style in mind, modern amenities, & stunning views of the city.

Sofia Balkan Palace Hotel is ideally set in close proximity to many of Sofia's top attractions, including the National Palace of Culture, the Alexander Nevsky Cathedral, & the Vitosha Mountain. The hotel's convenient position makes it an excellent choice for guests who wish to explore the city & its surroundings. Nestled in the heart of the Bulgarian capital, Sofia Balkan Palace offers sophisticated ballrooms & meeting rooms for gala dinners, conferences, banquets, engagements and your most important special events. Discover our special collection of venues and experience a luxurious excellence.

www.sofiabalkanpalace.com
5 Sveta Nedelya Square, 1000 Sofia, Bulgaria
T: +359 2 9816541, E: reservation@sofiabalkan.net

ЕВРОПА В ДОСШЕХИ

Темата за въоръжаването доскоро бе табу на Стария континент. Сега се очертава като изход от икономическите затруднения

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография iSTOCK, RHEINMETALL

Бялата коса е сресана назад. Погледът зад очилата не изпуска нищо. Изреченията са кратки, стегнати, категорични. За човек, обявен за мишена на руските тайни служби, главният изпълнителен директор на "Райнметал" Армин Папергер е учудващо спокоен.

МОЖЕ БИ ЗАЩОТО ЗНАЕ, ЧЕ Е ГЕРОЯТ на новото време. Папергер ръководи най-големия оръжен концерн не просто в Германия, а в цяла Европа. Днес, когато Старият континент се въоръжава, политическите лидери следят всяка негова дума. Внимавам и аз.

"През юни чакаме новата доктрина на НАТО. Предполагам, че ще трябва да инвестирате 3-3,5% от БВП в отбрана", казва Папергер. Доскоро това бе немислимо.

През първия си мандат (2016 – 2020) Доналд Тръмп се възмущаваше, че европейските съюзници в Алианса не могат да стигнат два процента. Днес обаче се мисли отвъд това число. Например, Испания дава 1.68% и това се приема за скандално изключение.

ВОЙНАТА В УКРАИНА И АМЕРИКАНСКОТО ОТДРЪПВАНЕ от европейската отбрана промениха всичко. Шефът на "Райнметал" продължава: "САЩ ни казват: „Драга Европо, погрижи се сама за себе си. Ние вече няма да ви пазим.“ Фермерът в Тенеси не иска вече да плаща сметката за европейската сигурност – било то в Германия или в България. Затова трябва сами да се погрижим и да инвестираме". Всеки, който познава съвременна Германия, знае колко шокиращо звучи това. ▶

Борис Писториус, германският министър на отбраната, разглежда завода на Rheinmetall в Унтерлюс в компанията на Армин Папергер
 Boris Pistorius, the German minister of defence, is shown around Rheinmetall's Unterlüss plant by Armin Papperger

► Дълги години Берлин оглавяваше световния пацифизъм. Но след като Русия нападна Украйна, канцлерът Олаф Шолц обяви т.нар. Zeitenwende, исторически похват. Приемникът му Фридрих Мерц ще продължи по този път. Нещо невиджано: германските дипломати се снимат с оръжейните концерни, рекламират дейността им и промотират техните проекти в страни като България.

ГЕРМАНИЯ НЕ Е ИЗКЛЮЧЕНИЕ. Франция на Еманюел Макрон предлага ядрен чаргър. Макар излязла от Европейския съюз, Великобритания участва в общата отбрана. Изследвания на общественото мнение в Полша показват, че поляците биха приели даже над 4% разходи за отбрана. Но дори 3 процента ще променят дефиницията на европейската икономика. Оръжейната индустрия ще се превърне в двигател за създаване на работни места. Ето парадокс: жагуваната европейска реиндустриализация ще гоиде не със стругове и трактори, а с танкове, оръдия, гронове и много снаряди и барут. Тръмп наложи непосилни мита за европейските автомобили. Оръжейната индустрия обаче бързо назначава освободените работници от автомобилната. Миналата година само "Райнметал" са взели 8000 души. Тази ще вземат още толкова. Догодина – вероятно още повече. Изпълнителният директор налага гласовозамаиващи темпове. В момента концернът строи цели десет завода в цяла Европа. "Десет!", повтаря Папергер пред изумения ми поглед. Завод в Северна Гер-

мания е построен за година. От стискането на ръце с федералния канцлер до първите производства са минали едва 12 месеца.

НЕ САМО ИКОНОМИКАТА Й, ЦЯЛА ЕВРОПА СЕ ПРОМЕНЯ. Старият континент беше симпатично тревопасно в свят на хищници. Разчиташе на "меката си сила" – привлекателността на своята култура, равноправието на своите закони и правила; на силата на своята слабост. Да бъдеш в ЕС означаваше да пестиш от пушки, за да влагаш в социални системи. Това вече не е достатъчно. Хищните хиени започнаха да разкъсват газелите. На европейска територия идват да се бият войници чак от другия край на света. Преди две години тръгна слухът, че само Северна Корея произвежда повече снаряди, отколкото целият ЕС. "Глупост!", отрязва ме Армин Папергер. "Това въобще не е вярно. В Европа имаме огромен капацитет. Дори само в „Райнметал“ разширихме производството – от 70 000 артилерийски снаряда преди две години до 750 000. Предвиждаме да нарасне на 1.3 – 1.5 милиона".

Заради размаха на бизнес ръководители като него, Украйна успя да удържи срещу огромния руски капацитет. Отговорът не закъсня. През 2024 американските и германските служби откриха, че Кремъл подготвя убийството на Армин Папергер. Питам го как се живее така. Той не трепва: "В Германия ме пазят отлично, в България за мен се грижат президентът и прави-

телството. От какво да ме е страх?"

ПОСЕЩЕНИЕТО НА ШЕФА НА "РАЙНМЕТАЛ" в България имаше цел: българската оръжейна индустрия също да се включи. Предприятията в Розовата долина, наречени шеговито "Guns & Roses", спечелиха от износа за Украйна. Но партньорство с някой по-голям би ги изстреляло в друга орбита: днес те произвеждат за стотици милиони, но могат да стигнат милиарди. Само така българските оръжейни заводи могат да бъдат истински интересни за световния пазар. Нишата е очевидна: барут, боеприпаси, взривни материали. Тук недостигът е най-голям.

Преди пет години този текст щеше да звучи неприлично: германци, оръжия, оръжейни заводи. Днес обаче Европа надява доспехи. И никога вече не пита защо.

ВИЖДАМ НАЙ-МАЛКО ДВА ПРОБЛЕМА. Да, икономиките ще растат на релсите на оръжейното производство. Но ще се съгласят ли европейците да жертват част от стандарта и социалните си придобивки, за да получат повече танкове? Има и още. Оръжията не воюват сами. Трябват и хора, които да се бият и жертват. Иди ги търси обаче в застаряващите европейски общества. В Пакистан 80% са готови да умрат за родината, в Германия – едва 20%. Явно Европа ще трябва да решава тези въпроси в крачка. Защото дотук беше лесното: знаем, че Старият континент умее да произвежда. Дано не трябва да откриваме гали не е забравил да воюва. ■

ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ ПО ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИ И ПОЩИ - ИНТЕЛИГЕНТЕН СТАРТ ЗА УСПЕШНА КАРИЕРА

Висшето училище по телекомуникации и пощи създава инженерите на бъдещето

Проф. д-р Миглена Темелкова, ректор на ВУТП:

„Пет са ключовите конкурентни предимства на Висшето училище по телекомуникации и пощи: уникални специалности; баланс между теория и практически знания, умения и компетенции; интердисциплинарност, адаптивни учебни планове и реално присъствие на бизнеса в обучението. 25% от академичния състав на нашето висше училище са експерти от практиката. При нас е утвърдена традицията най-големите телекомуникационни и ИТ компании да имплементират свои експерти в реалния учебен процес, да осигуряват провеждането на практиките и стажовете. Компаниите инвестират непрекъснато във висшето училище под формата на лаборатории, софтуер, оборудване и апаратура. 83% от нашите студенти работят и учат, но работят по специалността си и са сред най-високо платените инженерни кадри в страната.“

Първи в България още през 2020 г. развихме интердисциплинарни специалности, които дефакто дават инженерите на бъдещето. „Телемедицина“, „Софтуерно проектиране в медицината“, „Коммуникационни системи за организация на въздушното движение“, „Дигитално предприятие и изкуствен интелект“, „Дигитална публична администрация“ са уникални инженерни специалности, които вече се търсят много на европейския и световния пазар на труда, а в бъдеще за инженери в тези области ще има огромен глад. Възнагражденията на инженерите на бъдещето варират от няколко хиляди евра до десетки хиляди евра месечно. В някои от тези специалности споделяме ресурси с Медицинските университети в Плевен и Пловдив и с Висшето военно-въздушно училище „Георги Бенковски“. Точно тези студенти ще получат и първите дипломи в България, издадени заедно от два университета. Това е своеобразна образователна иновация, която първене въведохме в българското образователно пространство.

Привлякохме бизнеса в нашите лекционни зали и лаборатории. Днес 25% от нашите преподаватели работят и в най-големите ИТ и телекомуникационни компании – лидери на глобалния пазар. Те дават на студентите ни най-актуалните знания и умения, които бизнесът търси от кадри, които наема.

Изнесохме стажовете и практиките на студентите в реална бизнес и производствена среда. Днес всеки наш студент преди да завърши има практика в продължение на един семестър в някой от нашите бизнес партньори. Така студентът или остава на работа там, или е реално подготвен за предизвикателствата на пазара на труда, защото вече е работил не на книга, а на практика.

Привлякохме стотици хиляди инвестиции от бизнеса, които обзавежда лаборатории, зали, дарява техника, за да

бъдат студентите ни готови директно и напълно адекватно да заемат работните места в едни от най-големите компании не само у нас, но и в света.“

Висшето училище по телекомуникации и пощи е най-старото специализирано висше училище в България. Специалностите, по които предлага обучение в различните степени (бакалавър, магистър, професионален бакалавър, доктор) дават достъп до най-търсените професии на трудовия пазар, с перспектива да запазят привлекателността си за десетилетия напред. Университетът от години се старее да доближи максимално учебните си планове до потребностите на трудовия пазар на технологичния сектор, като адаптира специалностите си така, че да комбинират фундаментална инженерна подготовка с умения и познания в области, чиято значимост тепърва предстои да се увеличи във бъдеще.

Бизнесът присъства трайно в учебния процес. Изградени са партньорства с над 50 компании, включително едни от най-големите ИТ и телекомуникационни корпорации, опериращи у нас и на глобалните пазари. Тази иновативност бе забелязана и в чужбина и днес Висшето училище по телекомуникации и пощи е единственото държавно висше училище, прието за пълноправен член на Европейската асоциация на професионалното висше образование - EURASHE, една от петте организации, формиращи европейската политика в областта на висшето образование.

Сред ключовите фактори, поради които студентите избират Висшето училище по телекомуникации и пощи, са иновативните специалности, даващи професиите на бъдещето и свързаните с тях перспективи.

За повече информация, графици за кандидатстване и изпити:

За контакти:
Учебен отдел, ВУТП:
(02) 86 21 034
+359 888 793 781
admission@utp.bg

EUROPE IN FULL ARMOUR

The subject of armaments was, until recently, taboo on the Old Continent. Now it is emerging as a way out of economic difficulties

By BOYKO VASILEV / Photography iSTOCK, RHEINMETALL

The white hair is combed back. The gaze behind the glasses misses nothing. The sentences are short, tight, and emphatic. For a man named as a target of the Russian secret services, Rheinmetall CEO Armin Papperger is surprisingly calm.

MAYBE IT'S BECAUSE HE KNOWS he's the hero of the new age. Papperger runs the biggest arms concern not just in Germany but in Europe. Today, as the Old Continent is arming itself, political leaders are watching his every word. I am watching too.

"In June, we are waiting for the new NATO doctrine. I guess we will have to invest 3-3.5% of GDP in defence," says Papperger. Until recently, this was unthinkable. In his first term (2016-2020), Donald Trump was indignant that European allies in the Alliance could not reach two percent. Today, however, they are thinking beyond that number. For example, Spain gives 1.68% and this is taken as an outrageous exception.

The war in Ukraine and the American withdrawal from European defence have changed everything. "America is telling us, 'Dear Europe, take care of yourself. We will no longer

protect you', the boss of Rheinmetall continues. The Tennessee farmer no longer wants to pay the bill for European security, be it in Germany or Bulgaria. So we have to take care of ourselves and invest."

ANYONE WHO KNOWS MODERN GERMANY is aware of how shocking it sounds. For many years, Berlin has led the world in pacifism. But after Russia attacked Ukraine, Chancellor Olaf Scholz announced the so-called *Zeitenwende*, a historic turning point. His successor, Friedrich Merz, will continue on that path. There is, however, something unprecedented: German diplomats taking pictures with arms concerns, advertising their activities and promoting their projects in countries like Bulgaria.

Germany is no exception. Emmanuel Macron's France is offering a nuclear umbrella. Although out of the European Union, Britain participates in the common defence. Opinion polls in Poland show that Poles would accept even more than 4% of defence spending.

BUT EVEN 3 PER CENT WOULD CHANGE the definition of European economics. The arms industry will become an engine for job

creation. Here is a paradox: the longed-for European re-industrialisation will come not with lathes and tractors, but with tanks, guns, drones and lots of shells and gunpowder. Trump has imposed exorbitant tariffs on European cars. But the arms industry is quickly recruiting the laid-off auto workers. Last year, Rheinmetall alone took on 8,000 people. This year they will take on even more. Next year, probably even more.

The CEO is imposing a dizzying pace. The concern is currently building ten plants across Europe. "Ten!" Papperger repeats to my astonished gaze. A plant in northern Germany was built for a year. Only 12 months have passed from the handshake with the Federal Chancellor to the first productions.

Not only European economy - the whole of Europe is changing. The old continent was sympathetically herbivorous in a world of predators. It relied on its 'soft power' - the appeal of its culture, the equality of its laws and rules; the strength of its weakness. Being in the EU meant saving guns to invest in social systems.

THAT IS NO LONGER ENOUGH. The predatory hyenas have started tearing the gazelles

Борис Писториус, германският министър на отбраната, разглежда завода на Rheinmetall в Унтерлюс в компанията на Армин Паппергер
Boris Pistorius, the German minister of defence, is shown around Rheinmetall's Unterlues plant by Armin Papperger

apart. Soldiers from the other side of the world are coming to fight on European territory. Two years ago, the rumour circulated that North Korea alone produced more shells than the entire EU. "Nonsense!", Armin Papperger cuts me off. "That's not true at all. We have a huge capacity in Europe. Even at Rheinmetall alone, we have expanded production - from 70,000 artillery shells two years ago to 750,000. We are projecting to grow to 1.3 - 1.5 million."

Ukraine has been able to hold its own against huge Russian capacity because of the scale of business executives like him. The response was not delayed. In 2024, US and German services discovered that the Kremlin was preparing the assassination of Armin Papperger. I ask him how he lives this way. He doesn't flinch: "In Germany they protect me perfectly, in Bulgaria the president and the government take care of me. What have I got to fear?"

THE VISIT OF RHEINMETALL'S BOSS TO BULGARIA had a purpose: to involve the Bulgarian arms industry as well. The companies in the Rose Valley, jokingly called "Guns & Roses", benefited from exports to Ukraine. But a partnership with someone bigger would

have launched them into another orbit: today they produce for hundreds of millions, but they could reach billions. This is the only way Bulgarian arms factories can be truly interesting for the world market. The niche is obvious: gunpowder, ammunition, explosives. This is where the shortage is greatest.

Five years ago, this text would have sounded obscene: Germans, weapons, arms factories. Today, however, Europe is putting on armour. And no one asks why anymore.

I SEE AT LEAST TWO PROBLEMS. Yes, economies will grow on the rails of arms production. But will Europeans agree to sacrifice some of their standards and social benefits to get more tanks? There is more to it. Guns do not fight wars alone. It also takes people to fight and sacrifice. How will we find them in aging European societies? In Pakistan, 80% are willing to die for their country, in Germany, only 20%.

Clearly Europe will have to address these issues in stride. So far it has been the easy bit: we know that the Old Continent can provide production. Let's hope we don't have to find out if Europe has forgotten to wage war. ■

Надеждни куриерски услуги за страната и чужбина

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

ТОЗИ ПРЕКРАСЕН СВЯТ IT'S A WONDERFUL WORLD

Вече в 18-ата си година, Sony World Photography Awards се утвърди като един от най-престижните конкурси за фотография в света. В тазгодишното издание журито получи над 420,000 различни снимки. През април съдиите ще обявят и крайния победител, носител на наградата от 25,000 щатски долара. Междувременно ви предлагаме една селекция от победителите на национално ниво - включително и от България.

Now in its 18th year, the Sony World Photography Awards is one of the most prestigious photography competitions around the globe. In 2024, organizers received almost 420,000 entries. In April, organizers will hand the prestigious Photographer of the Year title, as well as a \$25,000 cash prize to one of the 30 finalists. In the meantime, we offer you a selection of the national winners - including those from Bulgaria.

Аварийно приземяване, от Вернер де Кок
Crash Landing, by Werner De Kock, South Africa

Симетрия, от Явор Мичев, България
Symmetry, by Yavor Michev, Bulgaria

Буйстващи пламъци, от Чен Де-Хуан, Тайван
Soaring Flames, by Chen De-Huang, Taiwan

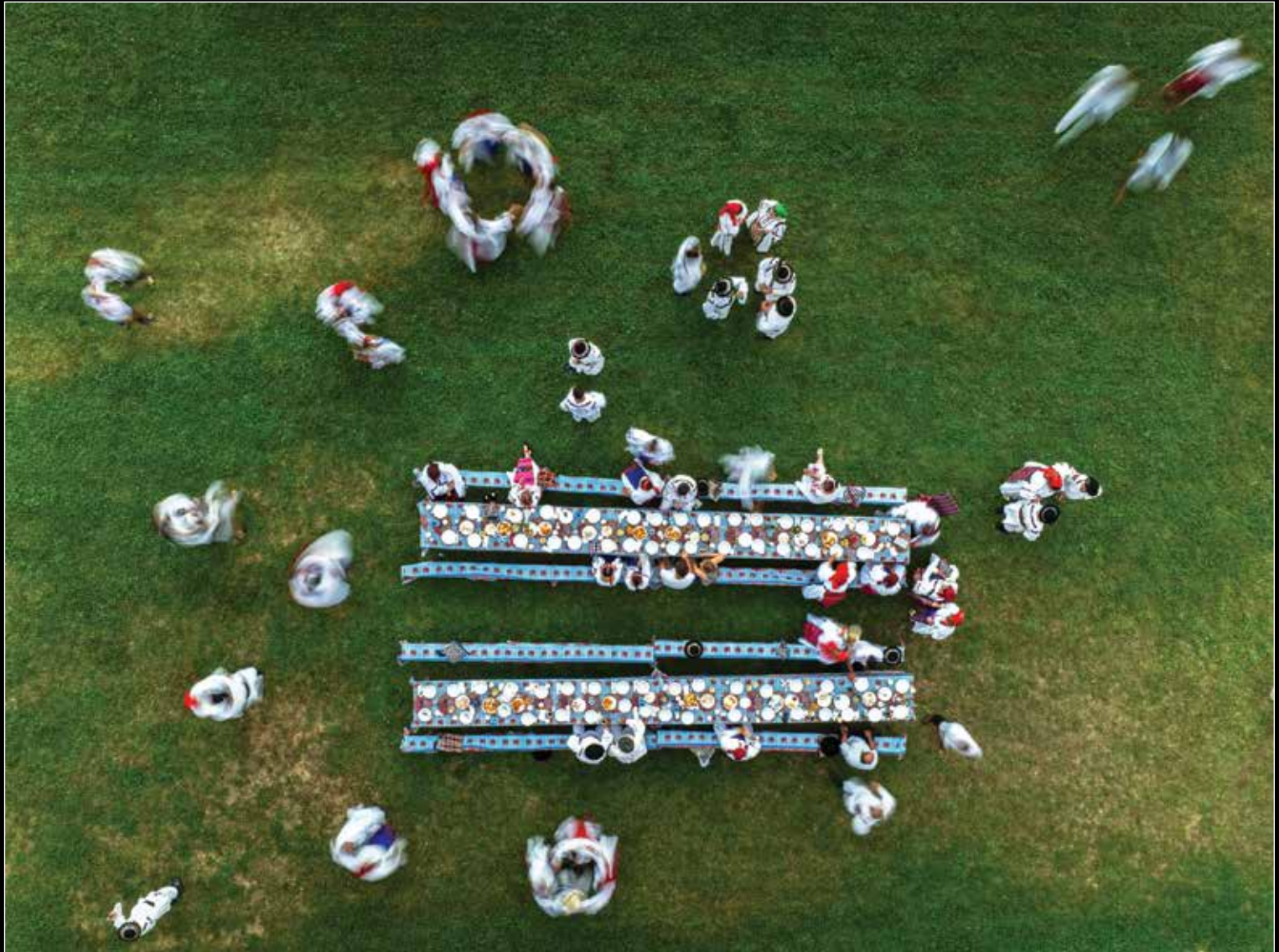

Крилата симфония, от Жан Пол Де Ла Арне Субаур, Чили
Winged Synchrony, by Jean Paul De la Harpe Zubiaur, Chile

Нежен поглед, от Карлос Еспиноса, Еквадор
Tender Look, by Carlos Espinosa, Ecuador

Слама, от Сюед Махабул Кадер, Бангладеш
Paddy Straw, by Syed Mahabubul Kader, Bangladesh

Спагър-Вселена, от Уан Йон Чон, Малайзия
Spider-Verse, by Wan Yong Chong, Malaysia

Мога да летя, от Сам Анг Оурнг, Камбоджа
I Can Fly, by Sam Ang Ourng, Cambodia

Каньонът Мулаглюфюр, от Тимо Зилц, Германия
Mulagljufur Canyon, by Timo Zilz, Germany

Гара Тоджу, от Мохамед Мухтасиб, Саудитска Арабија
Toji Train Station, by Mohammed Muhtasib, Saudi Arabia

Пълен с празни
сърца, от Мубина
Файзулаева,
Узбекистан
Full of Empty Hearts,
by Mubina Fayzullaeva,
Uzbekistan

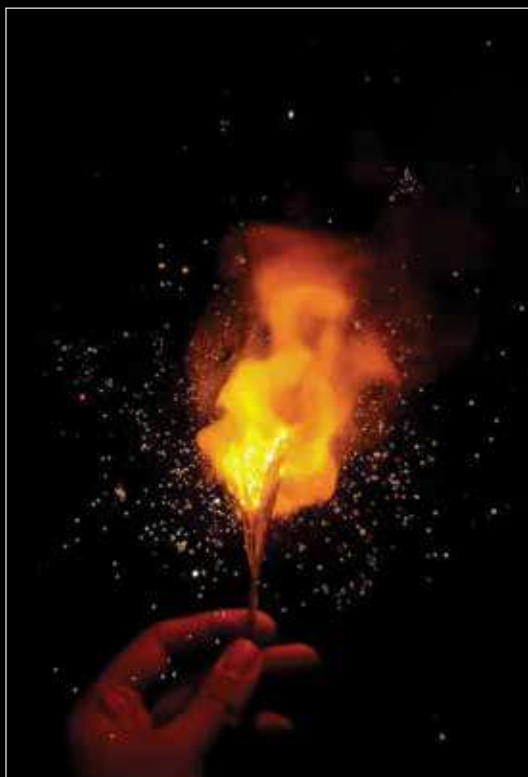
Лунен изгрев в Тоскана, от Слободан Благојевић, Србија
Moonrise in Tuscany, by Slobodan Blagojevic, Serbia

(Не)видима пътека, от
Санја Върџић, Босна и
Херцеговина
(In)visible Path, by
Sanja Vrzic, Bosnia and
Herzegovina

Синя луна, от Лиор Фернандес, Коста Рика
Blue Moon, by Lior Fernandez, Costa Rica

Искрица, от Али Сохайл,
Пакистан
Sparkler, by Ali Sohail, Pakistan

Деца в планините, от Япън Ду, Китай
Children in the Mountains, by
Yaping Du, China

180 DEGREES

Kabakum | Varna | Bulgaria

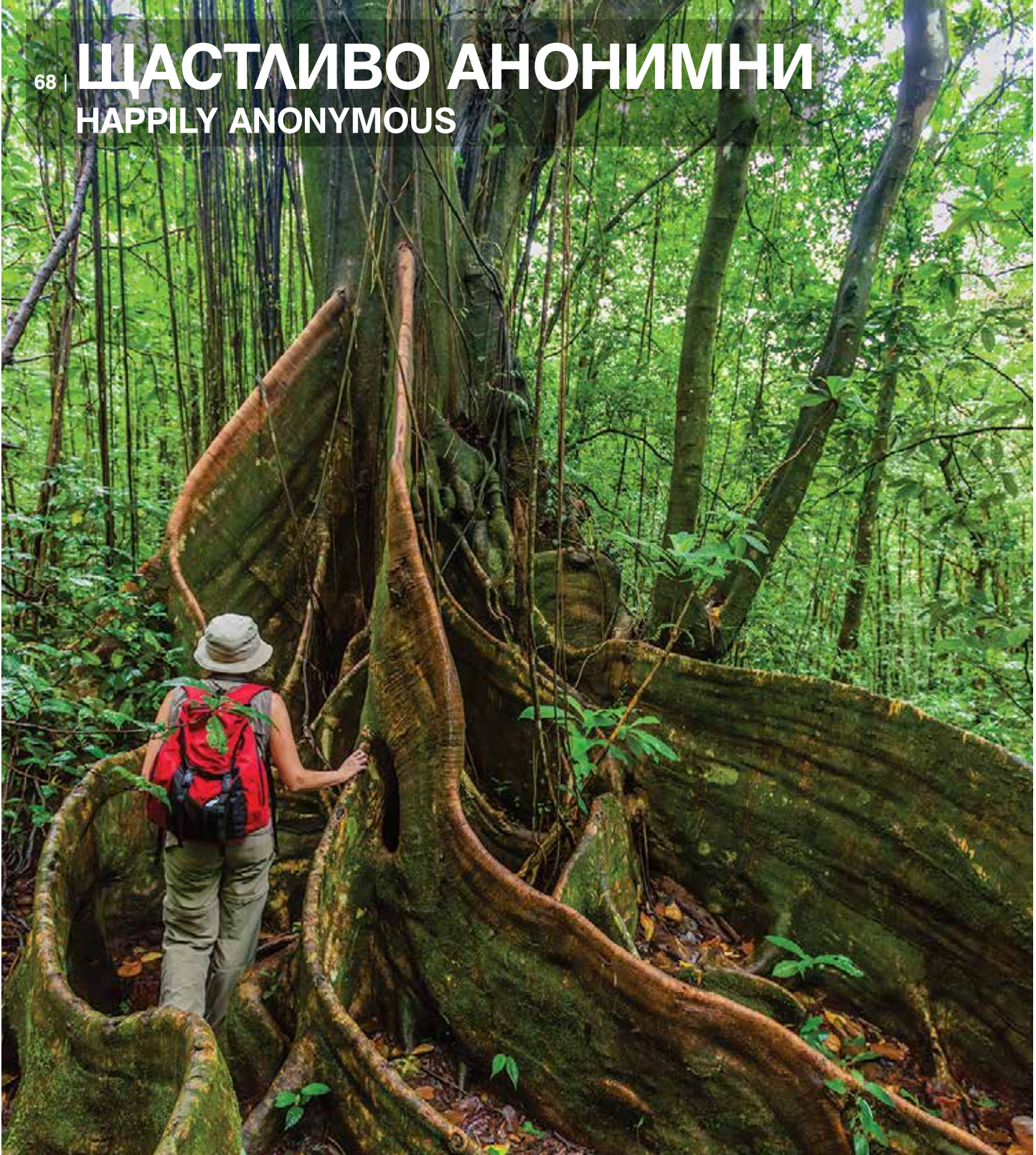

Luxury Seaside Properties for Sale

Learn more +359 888 323 432
www.my-home.bg

68 | ЩАСТЛИВО АНОНИМНИ
HAPPILY ANONYMOUS

56 | ИНТЕРВЮ: Д-Р ПАВЛОВИ
INTERVIEW: DR PAVLOVS

54 | НАЙ-ПОПУЛЯРНИТЕ ИИ
THE MOST POPULAR AI

КОИ СА НАЙ-ПОПУЛЯРНИТЕ ИЗКУСТВЕНИ ИНТЕЛЕКТИ?

THE MOST POPULAR AI PLATFORMS

Битката между т. нар. изкуствени интелекти тепърва ще се разгаря, разбира се - но в началната ѝ фаза вече имаме един категоричен победител. Ако се съди по данни за месечния трафик, ChatGPT на OpenAI доминира до такава степен, че изпреварва по посещения следващите си 20 конкуренти, взети заедно.

По данни за януари 2025 от платформата Aitools.xyz, ChatGPT е отчел 4.7 милиарда посещения, докато нито един от другите ИИ инструменти не достига дори 1 милиард. На второ място е Canva, фокусиран основно върху графичен дизайн, с 887 регистрирани посещения. Третата позиция е за Google Translate - платформата за преводи е била посетена 595 милиона пъти. И трите лидера обаче отчитат спад в посещенията на фона на последните месеци на 2024.

За сметка на това четвъртият - китайският DeepSeek - има над 2000% ръст на месечна база и записва 268 милиона визити. По-нататък се нареждат Character.AI (226 милиона, +1.9%), JanitorAI (200 млн., +24%), Perplexity (133 млн., -3.6%), Gemini на Google (118 млн., -9.2%), Remove.bg, който въпреки българския си интернет суфикс е част от Canva Austria (112 млн., -3.3%) и Claude (105 млн., -1.1%).

Тепърва ще видим ефекта от боявата на Ernie, новата платформа на китайския гигант Baidu, която според създателите ѝ е със същите способности като DeepSeek R1, но е наполовина по-евтина.

The battle between so-called artificial intelligences is still raging, of course - but in its initial phase, we already have a clear winner. Judging by monthly traffic data, OpenAI's ChatGPT dominates to such an extent that it surpasses its next 20 competitors in visits combined.

According to data for January 2025 from the Aitools.xyz platform, ChatGPT has recorded 4.7 billion visits, while none of the other AI tools even reaches 1 billion. In second place is Canva, focused mainly on graphic design, with 887 mln registered visits. Third place goes to Google Translate - the translation platform has been visited 595 million times. However, all three leaders are reporting a decline in visits compared to the last months of 2024.

On the other hand, the fourth - the Chinese DeepSeek - has over 2000% growth on a monthly basis and records 268 million visits. Next in line are Character.AI (226 million, +1.9%), JanitorAI (200 million, +24%), Perplexity (133 million, -3.6%), Google's Gemini (118 million, -9.2%), Remove.bg, which despite its Bulgarian internet suffix is part of Canva Austria (112 million, -3.3%) and Claude (105 million, -1.1%).

We have yet to see the effect on the battle of Ernie, the new platform of the Chinese giant Baidu, which, according to its creators, has the same capabilities as DeepSeek R1, but is half the price. ■

ТАЙНАТА НА ОПЛЕШИВЯВАНЕТО

THE SECRET TO BALDNESS

Учени от Сингапур и Австралия успяха да изолират протеин, който според тях има ключова роля при оплешивяването - откритие, което според тях може да доведе до ефективно и достъпно лекарство срещу загубата на коса. Екипът, включващ изследователи от Duke-NUS и института Eliza Hall, е доказал, че ако се блокира производството на въпросния протеин, наречен MCL-1, у лабораторните мишки, по-късно те загубват козината си. Учените са открили и как да контролират производството на MCL-1 у хората. Тепърва обаче това трябва да се потвърди и с изследване върху хора.

Scientists in Singapore and Australia have isolated a protein they believe plays a key role in baldness - a discovery they say could lead to an effective and affordable treatment for hair loss. The team, which included researchers from Duke-NUS and the Eliza Hall Institute, showed that blocking the production of the protein in question, called MCL-1, in laboratory mice caused them to lose their fur later in life. The scientists have also discovered how to control the production of MCL-1 in humans. However, this has yet to be confirmed in human studies. ■

бяхме деца.

*Бяхме, но времето лети.
Планирай бъдещето с пенсионноосигурителна
компания „Съгласие“*

Професионален фонд

Универсален фонд

Доброволен фонд

 СЪГЛАСИЕ
ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНА КОМПАНИЯ

С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ!

КАК ТЕХНОЛОГИИТЕ ПРОМЕНИХА ЛЕЧЕНИЕТО НА ЗЪБИТЕ

Д-р Венета Павлова и д-р Валентин Павлов, основатели и собственици на верига дентални клинику "ЕО Дент", през Bulgaria ON AIR

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

Вашата кариера в денталната медицина започва от един гараж, преоборудван в кабинет през 1996. Днес управлявате най-голямата верига дентални клинику в България, и една от най-големите в Югоизточна Европа. По-трудно ли е да се изгради успешен здравен бизнес в България в сравнение с другите страни от региона?

Д-р Павлов: Не зная как е в останалите страни, но в България е много трудно. Най-вече защото няма достатъчно кадри. Да, можем да привлечем достатъчно зъболекари. Но политиката в страната е такава, че няма обучение на медицински сестри, на дентални асистенти...

Това ли е най-голямата пречка всъщност? Не бизнес климатът, не регулациите?

Д-р Павлов: Това е една от пречките. Не е единствената.

Д-р Павлова: Законовите изисквания също могат да са сериозен проблем. Да легализираш един рентгенов апарат в България е най-трудното нещо - една безсмислена, тромава процедура. А говорим за нещо, без което работата ни е невъзможна - и което по цял свят е абсолютно достъпно.

Иначе, когато попаднеш на правилните хора, и им показваш, че ги подкрепяш и цениш, пътят е по-лесен.

Преди десетина години се удивлявахме, че с 3D сканирането вече не се налага да се вземат зъбни отпечатъци. Днес това вече е отдавна е утвърдена практика и дори сме позабравили предишната. Какво друго се променя във вашата област в момента?

Д-р Павлова: Най-хубавото е, че българският пациент вече може да получи най-добрата възможна услуга. Най-съвременните методи и апаратура са достъпни у нас. Ние винаги сме инвестирали във всички последни иновации, което осигурява успешно лечение за нашите пациенти, лекота и удоволствие в работата за нашите доктори. Това между другото е и една от причините ние да успяваме да задържим нашите специалисти: защото създаваме среда, в която те могат професионално да израстват.

Иновациите действително навлизат във вашата област много по-бързо, отколкото в останалите сектори на медицината. Възможно ли е част от обяснението да е във факта, че денталната помощ в много по-голяма степен е в частни ръце?

Д-р Павлов: Абсолютно е така. Повечето дентални лекари могат да инвестират сами. При нас мащабите, разбира се, са по-различни - ние сме огромна структура с много колеги. И във всеки момент при нас има нещо ново. Дори и сега, няколко часа след разговора ни, ще летим към Кьолн за най-голямото ▶

► световно изложение на производителите на дентална техника. Даже не знаем с какво ще ни изненадат. Запълнили сме цялата си програма със срещи.

Кои са последните такива технологични нововъведения, които вече използвате в практиката?

Д-р Павлова: Добър пример са скенерите, с които вече работим свободно. Много силно навлязоха и микроскопите - обработката на кореновия канал, поставянето на пломба вече се осъществяват под микроскоп. Тази технология помага много и за правилната диагностика.

Лазерите - като възможности за безкръвни операции, за минимално инвазивни техники на лечение - дават огромна лекота в работата ни и са голяма привилегия за пациентите.

Д-р Павлов: В имплантологията сега имаме 3D планиране, планиране с хирургични водачи - на практика вече може да поставяш импланти със затворени очи. На пациента се прави скенер направо в кабинета - не се налага той да ходи някъде за снимки или вземане на отпечатъци. Прави се този хирургичен водач, нещо като шаблон, който насочва точно как да бъдат насочени имплантите - в най-подходящата кост, с идеалната дължина.

Д-р Павлова: Тези технологии дават голяма сигурност на по-младите, на колегите, които сега завършват, защото почти не оставят възможност за грешки.

Това е голямата тема в наши дни: могат ли технологиите да заменят човека?

Д-р Павлова: Не могат. Защото нашата работа е и творческа. В естетичната дентална медицина е нужен и усет, преценка. За да оживее накрая тази усмивка, е нужен и човешкият фактор. Дори емоционално да усетиш какво точно иска пациентът. Личната комуникация е много важна. И после - ръката на зъботехника. Нея засега няма какво да я замести.

Четох една статистика, която се отнася до Северна Америка и показва, че делът на естетичната страна в денталната медицина непрекъснато нараства. Така ли е и в България?

Д-р Павлова: Да. Естетичната дентална медицина заема все по-голям дял. Имплантологията в момента е с най-бързо развитие в България. Също и колаборацията с дерматолозите и естетичните хирурзи за цялостно преобразяване.

Д-р Павлов: Аз бих сравнил импланто-

"Ако държавата се погрижи за профилактиката, ще е груго. И ще се спестят много средства от лечение. Но парите у нас отиват основно за медицинската част - и за фармация"

логията преди 20 години и сега. Тогава ни се налагаше да обясняваме какво е имплант, каква е ползата и нуждата от него. Този разговор вече не е нужен. Пациентът идва и казва: аз искам имплант. Благодарение и на медиите, и на усилията на лекарите, хората са добре информирани.

Д-р Павлова: Помагат и самите пациенти, като разказват на своите близки и познати как не ги е боляло, не са имали оток, не се е налагало да отсъстват от работа, как веднага след поставянето са имали отново пълноценни зъби.

Много хора все още вярват, че естетичните корекции на усмивката са нещо, което се прави само в детска възраст. Така ли е наистина?

Д-р Павлова: Що се отнася до ортодонтското лечение - като подреждане на зъбите - със сигурност не е само в детската възраст. Някога схващанията бяха такива. Разбира се, колкото по-рано, толкова по-добре - докато детето расте, и челюстта расте, и корекциите стават по-лесно. Но няма никаква пречка за такова лечение и при възрастни

хора. Правим консилиум от специалисти: ортодонти, имплантолози и хората в естествичната сфера, за да предложим най-доброто индивидуално решение за всеки пациент.

Ако един човек извън младежката възраст има проблеми с усмивката, какво ще му струва едно такова лечение - като време и като инвестиция?

Д-р Павлова: Хубавото е, че съвременните методи позволяват много бързо възстановяване. Ортодонтското лечение все пак изисква време. Но ако предприемем възстановяване с фасети или с корони, става много бързо - за седмица или дори за броени дни.

Питате дали е достъпна денталната медицина. Според мен тук въпросът е дали ходим редовно на профилактика и превенция. Ако всичко се прави навреме, няма да се налага скъпо лечение на пораженията. Но и в това отношение нещата се подобряват в последните години. И денталната, и като цяло здравната култура на българите е вече на по-високо ниво.

Освен здравната култура на хората, важен фактор за профилактиката е и гържавната политика. Забелязвате ли някакво положително движение в тази област?

Д-р Павлов: Никакво. Скоро си припомни как през 2017, когато бях в Народното събрание, сме успели да въведем трета платена от здравната каса дейност. Оттогава досега - нищо.

Здравната каса бе въведена в България през 2000 година. Петнайсет години след това пациентите имаха право само на две дейности при зъболекаря, покрити от касата. В замяна на плащаните от вас осигуровки получавахте две пломби - и нищо повече. Тогава направихме и трета дейност. Звучи смешно, но всъщност беше революционно. След това нищо повече не се е случило. За профилактика не смеем и да говорим, защото тази тема веднага се отхвърля - от преговарящите, от здравната каса... Аз съм в комисията по рамково договаряне и знам какви битки водим - направо битки - да се правят поне някакви стъпки. Защото профилактиката е най-важното нещо. Ако заложим на нея, няма да се налага да лекуваме. Ако въведем някаква форма на ранна профилактика - дори с неща като почистване на зъбен камък, което е изключително важно за пациента - резултатът ще е много добър. Но не става.

Д-р Павлова: Докато обаче гържавата не участва, и ние като дентална практика, и много наши колеги активно от-

варяме вратите си за безплатни профилактични прегледи, обучения как да се грижим за зъбите, силанизиране, създаване на навици у децата. Това е изцяло частна инициатива.

Д-р Павлов: Но е все още е капка в морето. Ако гържавата се погрижи за профилактиката, ще е друго. И ще се спестят много средства от лечение. Но парите у нас отиват основно за медицинската част - и за фармация.

Нека опишем как би трябвало да изглежда добрата грижа за зъбите: от всекидневните действия до това с каква честота се ходи на преглед.

Д-р Павлова: За мен най-важното е доверието: всеки пациент трябва да открие своя зъболекар, на когото вярва. Предимството на големите практики като нашата е, че дават възможност за много тясно специализирана помощ при нужда. Тоест за всеки пациент се грижат екип от различни специалисти - по един за всяка конкретна дейност. Ако има нужда от имплант, пациентът ще отиде при имплантолог с придобита специалност за това; ако има нужда от екстракция - при опитен хирург; ако има нужда от лечение на зъб - при ендодонт. Тоест не един зъболекар да прави всичко, а по един човек, високо специализиран в своята област.

Когато проблемите са решени, човек трябва да отделя време за редовни часове профилактика.

Колко често трябва да са тези профилактични прегледи? Кога е добре да започне грижата за зъбите при децата?

Д-р Павлова: Прегледите - минимум два пъти в годината. Колкото го децата, все повече планираме бременности. При нас идват бъдещи родители и с тях разговаряме какво трябва да консумира бременната майка, как да протече бременността, така че да са здрави зъбите на децата. В този смисъл грижата започва още преди раждането. Иначе на третия-четвъртия месец след раждането е хубаво да се направи първият преглед, за да се проследи позицията на бебето по време на кърмене - много важна за развитието на челюстите; да се проверят френкулумите - юзджиките на езика - защото това може да затруднява сученето; да се получат съвети как да се почистват първите зъбчета, когато пробият... Най-късно около годинка е хубаво да се направи първият преглед.

Съвременната епоха на дигитални технологии носи много промени в начина на живот, които невинаги се

отразяват добре на здравето. Има ли такива фактори и в областта на генеталното здраве?

Д-р Павлов: Зачестява кариезът в ранното детство - неприятно, защото това са много мънички деца и често се налага да работим с обща анестезия. Млечните зъби трябва да се лекуват, защото те пазят мястото на постоянните зъби. Ако ги загубим рано, това предизвиква по-големи усложнения впоследствие. Като цяло сладкото си остава най-големият враг.

Как трябва да се храним, за да имаме здрави зъби?

Д-р Павлова: Ако човек се изкуши със сладко, е важно после да измие зъбите или поне да ги облее с вода. Добре е да избягва газирани напитки, подсладители. Да живее здравословно, да набавя достатъчно калций, флуор и така нататък. Ние имаме изключително ценна профилактика за реминерализиране на емайла, ако е започнала неговата деминерализация.

Все още малко хора знаят, че от млечните зъби на децата могат да се извличат стволови клетки - процедура, която извършвате и вие. Каква е ползата от това?

Д-р Павлов: За съжаление не е достатъчно популярно, това е истината. А ползата е огромна. Стволовите клетки могат да се използват при лечение на всякакви бъдещи заболявания - не само на пациента, но и на негови близки роднини.

Много скъпа ли е все още тази услуга?

Д-р Павлов: Не бих казал. В България много хора могат да си го позволят. Но няма достатъчно информация.

Медицината в България продължава да страда от постоянния отлив на специалисти към Западна Европа. Как се справяте с този проблем?

Д-р Павлова: От самото начало забелязваме сред екипа си - който сега вече е близо 500 души - един непрекъснат стремеж за развитие. Затова се квалифицирахме и сме акредитирана университетска база за специализация на зъболекари. Д-р Павлов: Ние сме 150 зъболекари, от които почти 90 вече са с тясна специалност. Тоест ние предлагаме високоспециализирана експертна помощ, не обикновената дентална помощ. В хирургията сме 20 хирурзи, от които 15 са със специалност.

Д-р Павлова: Това е източник на голяма гордост за нас. Следвайки този път, ►

► създадохме и място, където квалифицираме дентални асистенти - с изпити, с получаване в края на европейски сертификат, с който могат да работят навсякъде в ЕС. Това е решението: да усъвършенстваме сами кадрите си.

Какви са плановете ви за развитие на "ЕО Дент" по-нататък? Имате ли интерес и към други пазари в региона?

Д-р Павлова: Честно казано, никога не сме очаквали, че ще достигнем такъв мащаб. Никога не сме го планирали целево. Развитието ни се случва някак естествено, стъпка по стъпка.

Екипът ни в началото беше от петима души. Нуждата го увеличи. Днес имаме доктори, които работят с по двама или трима асистенти, за да се случва всичко максимално ефективно.

Скоро стъпихме на "Пирин Голф" и отрихме едно малко планинско бижу, където предлагаме на пациентите си цялостна концепция за грижа, за красотата и здраве - съвместно с дерматолози, в прекрасна среда сред природата.

Виждате ли потенциал България да развие по-активно медицински туризъм?

Д-р Павлов: Да. България е много сериозна дестинация, защото това, което ние предлагаме, е съвсем различно от предлаганото в съседните страни. Там отиваш, без да знаеш кой какво ще ти прави. Тук е много по-различно. Особено българските пациенти, които живеят в чужбина, имат директен контакт със зъболекарите си, знаят какво искат и какво им предстои, и че ние носим отговорността всичко да е както трябва. Открихме нашия проект в "Пирин Голф" именно с мисъл за денталния туризъм. Защото много хора имат желание да гойдат, за да направят нещо по зъбите си, но в същото време и да отпочинат с техните близки.

Там извършвате и вливки с глутатион - още една все още слабо позната процедура.

Д-р Павлова: Глутатионът е много важен като възможност за бърза регенерация. В хирургията и имплантологията тези вливки помагат много за по-бързо възстановяване.

Д-р Павлов: Глутатионът е един антиоксидант, който се произвежда от организма до около 35-годишна възраст, след което започва да намалява. Той се грижи за кожата, ноктите, косата и т.н. Но към 55-годишна възраст той вече почти не се произвежда, и тогава нуждата от него е огромна. Не само за красотата. Имаме вече доста месеци опит и забеле-

"Млечните зъби трябва да се лекуват, защото те пазят мястото на постоянните зъби. Ако ги загубим рано, това предизвиква по-големи усложнения впоследствие"

ляваме, че след 10 вливки възстановяването от операции протича много по-бързо. На другия ден пациентът е вече без болка, без оток. Има сили, бързо се насипва, усеща прилив на енергия. Няма никакви странични ефекти: това е нещо естествено, от което организмът има нужда. Ние първо го изпробвахме върху себе си, и тогава го пуснахме към пациентите. Ефектът е уникален.

"ЕО Дент" идва от първите букви в имената на гецага ви - Ева и Огнян.

Днес те вече са и ваши партньори, нали така?

Д-р Павлова: Точно така. И двамата вече са зъболекари. И тази среща на младостта и креативността с опита е безценна.

Д-р Павлов: Зет ни също е зъболекар. Снаха ни е в сектора на здравния мениджмънт. Изобщо семеен бизнес в класическия му вид. Много сме щастливи, че поемат по този път, че отговорно, със знания и сърце лекуват и се грижат за пациентите. ■

Полет от ново поколение с Airbus A220

НОВИ КРИЛЕ, НОВИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

www.air.bg

HOW TECHNOLOGIES HAVE CHANGED DENTAL TREATMENT

Dr. Veneta Pavlova and Dr. Valentin Pavlov, founders and owners of the dental clinic chain "EO Dent", in front of Bulgaria ON AIR

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Your career in dentistry began in a garage, converted into a dental office in 1996. Today, you manage the largest chain of dental clinics in Bulgaria, and one of the largest in Southeast Europe. Is it more difficult to build a successful healthcare business in Bulgaria compared to other countries in the region?

Dr. Pavlov: I don't know how it is in other countries, but in Bulgaria it is very difficult. Mostly because there is not enough personnel. Yes, we can attract enough dentists. But the policy in the country is such that there is no training for nurses, dental assistants...

Is this really the biggest obstacle? Not the business climate, not the regulations?

Dr. Pavlov: This is one of the obstacles. It is not the only one.

Dr. Pavlova: Legal requirements can also be a serious problem. Legalizing an X-ray machine in Bulgaria is the most difficult thing - a pointless, cumbersome procedure. We are talking here about something that we can not work without - and which is absolutely accessible all over the world.

Otherwise, when you meet the right people, and show them that you support and appreciate them, the path is easier.

About ten years ago, we were amazed that with 3D scanning, we no longer had to take dental impressions. Today, this has long been

an established practice and we have even forgotten the previous one. What else is changing in your field at the moment?

Dr. Pavlova: The best thing is that the Bulgarian patient can now receive the best possible service. The most modern methods and equipment are available in our country. We have always invested in all the latest innovations, which ensure successful treatment for our patients, ease and pleasure in work for our doctors. This, by the way, is also one of the reasons why we manage to retain our specialists: because we create an environment in which they can grow professionally.

Innovations are indeed entering your field much faster than in other sectors of medicine. Could part of the explanation be the fact that dental care is much more in private hands?

Dr. Pavlov: Absolutely. Most dentists can invest on their own. With us, the scale is, of course, different - we are a huge structure with many colleagues. And at every moment there is something new with us. Even now, a few hours after our conversation, we will fly to Cologne for the world's largest exhibition of dental equipment manufacturers. We don't even know what they will surprise us with. We have filled our entire schedule with meetings.

What are the latest such technological innovations that you are already using in practice?

Dr. Pavlova: A good example is the scanners,

which we now work with freely. Microscopes have also become very popular: we now use them for root canal treatment, for filling placement. This technology also helps a lot with correct diagnosis.

Also lasers - as an option for bloodless operations, for minimally invasive treatment techniques - make our work enormously easier and are a great privilege for patients.

Dr. Pavlov: In implantology, we now have 3D planning, planning with surgical guides - in fact, you can now place implants with your eyes closed. The patient is scanned right in the office - he does not have to go somewhere for photos or impressions. This surgical guide is made, a kind of template that guides exactly how to direct the implants - in the most suitable bone, with the ideal length.

Dr. Pavlova: These technologies give great security to the younger colleagues who are now graduating, because they leave almost no room for error.

This is the big topic these days: can technology replace humans?

Dr. Pavlova: No, because our work is also creative. In aesthetic dentistry, you also need a feeling, a judgment. For the smile to come to life in the end, the human factor is also needed: to feel what the patient wants on an emotional level. Personal communication is very important. And then comes the hand of the dental technician. There is nothing to replace it for now. ▶

► I read a statistic that refers to North America and shows that the share of the aesthetic side in dentistry is constantly growing. Is it the same in Bulgaria?

Dr. Pavlova: Yes. Aesthetic dentistry is taking up an increasingly large share. Implantology is currently the fastest developing field in Bulgaria. Also the collaboration with dermatologists and aesthetic surgeons for a complete transformation.

Dr. Pavlova: I would compare implantology 20 years ago and now. Back then, we had to explain what an implant is, what its benefits are. This conversation is no longer necessary. The patient comes and says: I want an implant. Thanks to the media and the efforts of doctors, people are well informed.

Dr. Pavlova: The patients themselves also help by telling their relatives and acquaintances how they had no pain, no swelling, no need to miss work, how immediately after the placement they had full teeth again.

Many people still believe that aesthetic corrections of the smile are something that is done only in childhood. Is that really the case?

Dr. Pavlova: As for orthodontic treatment, such as aligning the teeth, it is certainly not only in childhood. There used to be such perceptions. Of course, the earlier, the better - as the child grows, the jaw grows, and the corrections come easier. But there is no obstacle to such treatment in adults. We form a council of specialists: orthodontists, implantologists and people in the aesthetic field, to offer the best individual solution for each patient.

If a person outside of youth has problems with his smile, what will such treatment cost him - in terms of time and investment?

Dr. Pavlova: The good thing is that modern methods allow for very quick recovery. Orthodontic treatment still requires time. But if we undertake restoration with veneers or crowns, it happens very quickly - in a week or even a few days.

You ask whether dentistry is accessible. In my opinion, the question here is whether we regularly go for prophylaxis and prevention. If everything is done on time, expensive treatment of the damage will not be necessary. But in this respect, too, things have been improving in recent years. Both the dental and overall health culture of Bulgarians is now at a higher level.

In addition to people's health culture, an important factor for prevention is also state policy. Do you notice any positive movement in this area?

Dr. Pavlov: Not a trace. I recently remembered how in 2017, when I was in the National Assembly, we managed to introduce a third activity paid for by the health insurance fund. Since

then, nothing happened.

The health insurance fund was introduced in Bulgaria in 2000. Fifteen years later, patients were only entitled to two activities at the dentist, covered by the fund. In exchange for the insurance payments you paid, you received two fillings - and nothing more. Then we introduced a third activity. It sounds funny, but it was actually revolutionary. After that, nothing more happened. We don't even dare to talk about prevention, because this topic is immediately rejected by the negotiators, by the health insurance fund... I am on the framework negotiation committee, and I know what battles we are fighting - downright battles - to take at least some steps. Because prevention is the most important thing. If we focus on it, we won't have to treat. If we introduce some form of early prevention - even with things like tartar removal, which is extremely important for the patient - the result will be very good. But it doesn't happen.

Dr. Pavlova: However, as long as the state does not participate, we as a dental practice, and many of our colleagues, are actively opening our doors for free preventive examinations, training on how to care for teeth, silanization, and creating habits in children. This is an entirely private initiative.

Dr. Pavlov: But it is still a drop in the ocean. If the state takes care of prevention, it will be different. And a lot of money will be saved from treatment. But the money in our country goes mainly to the treatment part, and to the pharmaceutical companies.

Let's describe what good dental care should look like: from everyday actions to how often you go for a check-up.

Dr. Pavlova: For me, the most important thing is trust: every patient should find their own dentist, whom they trust. The advantage of large practices like ours is that they provide the opportunity for very narrowly specialized help when needed. That is, each patient is cared for by a team of different specialists - one for each spe-

"Baby teeth need to be treated because they hold the place for permanent teeth. If we lose them early, this causes complications later on"

cific activity. If an implant is needed, the patient will go to an implantologist with an acquired specialty for this; if an extraction is needed - to an experienced surgeon; if a tooth needs treatment - to an endodontist. That is, not one dentist to do everything, but one person, highly specialized in his field.

When the problems are resolved, a person should make time for regular preventive care.

How often should these preventive check-ups be? When is it good to start dental care for children?

Dr. Pavlova: Check-ups - at least twice a year. As for children, we are increasingly planning pregnancies. Future parents come to us and we talk to them about what the pregnant mother should consume, how the pregnancy should proceed, so that the children's teeth are healthy. In this sense, care begins even before birth. Otherwise, in the third or fourth month after birth, it is good to have the first examination to monitor the baby's position during breastfeeding - very important for the development of the jaws; to check the frenulums - the tongue bands - because this can make breastfeeding difficult; to get advice on how to clean the first teeth when they erupt... It is good to have the first examination at about a year old at the latest.

The modern era of digital technologies brings many changes in lifestyle, which do not always have a good effect on health. Are there such factors in the field of dental health?

Dr. Pavlov: Caries is becoming more common in early childhood - unpleasant, because these are very tiny children and we often have to work with general anesthesia. Baby teeth need to be treated because they hold the place for permanent teeth. If we lose them early, this causes greater complications later on.

In general, sweets remain the biggest enemy.

How should we eat to have healthy teeth?

Dr. Pavlova: If a person is tempted by sweets, it is important to brush their teeth afterwards or at least rinse them with water. It is good to avoid carbonated drinks, sweeteners. To live healthily, to get enough calcium, fluoride, and so on. We have an extremely valuable prophylaxis for remineralization of enamel, if its demineralization has begun.

Few people still know that stem cells can be extracted from children's baby teeth - a procedure that you also perform. What is the benefit of this?

Dr. Pavlov: Unfortunately, it is not popular enough, this is the truth. And the benefit is enormous. Stem cells can be used to treat any future diseases - not only the patient, but also his close relatives.

Is this service still very expensive?

Dr. Pavlov: I wouldn't say so. In Bulgaria, many

Докторите на "ЕО Дент" / The EO Dent doctors

people can afford it. But there is not enough information.

Medicine in Bulgaria continues to suffer from the constant outflow of specialists to Western Europe. How do you deal with this problem?

Dr. Pavlova: From the very beginning, we have noticed among our team, which now has nearly 500 people, a continuous desire for development. That is why we qualified and are accredited university base for the specialization of dentists.

Dr. Pavlov: We are now 150 dentists, of which almost 90 already have a narrow specialty. That is, we offer highly specialized expert care, not ordinary dental care. In surgery, we are 20 surgeons, of whom 15 have a specialty.

Dr. Pavlova: This is a source of great pride for us. Following this path, we also created a place where we qualify dental assistants. There are exams at the end, and then they receive a European certificate allowing them to work anywhere in the EU. This is the solution: to improve our personnel ourselves.

What are your plans for the development of "EO Dent" in the future? Are you interested in other markets in the region?

Dr. Pavlova: Honestly, we never expected that we would reach such a scale. We never planned it purposefully. Our development hap-

pens somehow naturally, step by step.

Our team at the beginning consisted of five people. The need increased it. Today we have doctors who work with two or three assistants to make everything happen as efficiently as possible.

We recently stepped onto "Pirin Golf" and opened a small mountain jewel, where we offer our patients a comprehensive concept of care, beauty and health - together with dermatologists, in a beautiful environment in nature.

Do you see potential for Bulgaria to develop medical tourism more actively?

Dr. Pavlov: Yes. Bulgaria is a very serious destination, because what we offer is completely different from what is offered in neighboring countries. You go there without knowing who will do what to you. It is much different here. Especially Bulgarian patients who live abroad have direct contact with their dentists, they know what they want and what is ahead of them, and that we are responsible for everything to be as it should be.

We opened our project at "Pirin Golf" precisely with dental tourism in mind. Because many people want to come to do something about their teeth, but at the same time to relax with their loved ones.

You also perform glutathione injections there - another relatively unknown procedure.

Dr. Pavlova: Glutathione is very important as an

opportunity for rapid regeneration. In surgery and implantology, these injections help a lot with faster recovery.

Dr. Pavlov: Glutathione is an antioxidant that is produced by the body until about 35 years of age, after which it begins to decrease. It takes care of the skin, nails, hair, etc. But by the age of 55, it is almost no longer produced, and then the need for it is enormous. Not only for beauty. We have had many months of experience and we notice that after 10 injections, recovery from operations is much faster. The next day, the patient is no longer in pain, no swelling. He has strength, falls asleep quickly, and feels a surge of energy. There are no side effects: this is something natural that the body needs. We first tested it on ourselves, and then we released it to patients. The effect is unique.

"EO Dent" comes from the first letters in the names of your children - Eva and Ognyan. Today they are also your partners, right?

Dr. Pavlova: That's right. Both of them are now dentists. And this meeting of youth and creativity with experience is invaluable.

Dr. Pavlov: Our son-in-law is also a dentist. Our daughter-in-law is in the health management sector. In general, a family business in its classic form. We are very happy that they are taking this path, that they are treating and caring for patients responsibly, using their knowledge and their heart. ■

ВРАЗВИТИЕ

Новините от пазарите у нас и по света

12:00

Всеки денник

**Bloomberg
TV Bulgaria**

 [bloombergtv.bg](https://www.bloombergtv.bg)

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

БИОМЕТРИЧНО УДОСТОВЕРЯВАНЕ ОТ ЦКБ

**Максимална сигурност с
минимални усилия**

ЩАСТЛИВО АНОНИМНИ

САЩ, Китай, Русия и Франция са най-известните страни в света.
Но кои са на другия полюс?

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография iSTOCK

От години слушаме оплаквания как България не успява да направи достатъчно за международната си репутация, и не е достатъчно разпознаваема по света. Но хубаво ли е за една държава да бъде известна? Единственият правилен отговор на този въпрос е с друг въпрос: известна как? Има немало държави, които се радват на добра международна репутация и това им носи както повече влияние в световните дела, така и чисто материални облаги - повече инвеститори, повече търговия, повече туристи. Но това са само едната половина от известните държави по света. Другата половина са познати във всяка точка на планетата, но само защото са сцени на конфликти, бедствия и нещастия. Судан, Афганистан, Сирия и Ирак са сред по-разпознаваемите страни - но това не им носи никакви облаги, тъкмо напротив.

А какво се случва на другия полюс? Кои са най-малко познатите сред 196-те международно признати държави на Земята? Избрахме малко необичаен подход, за да установим: просто взехме резултатите от десетина популярни географски куиза в интернет. Селектираните от нас 10 държави неизменно са сред

най-рядко отгатваните във всеки от тях, а челната тройка на практика съвпада във всичките. Нека видим какво се крие зад най-слабо известните страни на планетата.

10. ВАНУАТУ

Група вулканични острови на североизток от Австралия, открити от капитан Кирос през 1606 година и после посетени от Джеймс Кук, който им дава името "Нови Хебриди". По-късно Великобритания и Франция заявяват претенции към територията и в крайна сметка си я поделят, създавайки съвместно управление. От 1980 островите са независима държава - парламентарна република.

Икономиката се крепи на риболова, на офшорните финансови услуги и на продажбата на паспорти предимно на китайци (като част от британската и франкофонската общност, гражданите на Вануату пътуват без визи в Европейския съюз).

Климатът е тропически, плажовете са ослепително бели, а температурата на морската вода не пада под 22 градуса дори през зимата. Но заради отдалечеността туристите остават под 100,000 души ▶

► Вануату е прочута като прародината на бърнджи-скоковете - само че местните хора ги правят с лиани, вместо с ластични въжета, и с доста повече риск.

Площ: 12 189 кв. км

Население: 307 815 души

Основни езици: бислама, английски, френски

Основни религии: християнство (93%)

БВП на глава: 3 515 долара (всички данни за БВП са от Световната банка за 2023 година)

9. МАРШАЛОВИТЕ ОСТРОВИ

По-голямата част от човечеството е чувала за атола Бикини - не само защото ни гаде едноименния гамски бански костюм, но и като арена на най-грандиозните опити с ядрено оръжие на САЩ. Малцина обаче подозират, че вече близо 35 години той е част от независима държава.

Маршаловите острови са всъщност 34 тихоокеански коралови атола в близост до Екватора. Открити са от Фернандо Магелан (ако не броим населяващите ги микронезийци, разбира се, пристигнали там хилядолетие преди прославения португалски адмирал). Дълги години ги владее Испания, после продава част от тях на Германия, Япония ги окупира, американците ги отвоюват на свой ред и накрая през 1986 е създадена независимата държава, асоциирана обаче към САЩ.

Злощастният атол Бикини си остава силно радиоактивен дори днес, 62 години след последните опити. Вероятно това спомага и за твърде скромния брой туристи - едва 6100 души през 2022. Бедни на суровини, островите разчитат на селско стопанство и най-вече на копра - продукт от изсушени кокосови орехи, използван от козметичната индустрия.

Площ: 181 кв. км

Население: 58 413 души

Основни езици: маршалски, английски

Основни религии: християнство (97%)

БВП на глава: 6 678 долара

8. ПАЛАУ

Тази държавица от 340 коралови атола е всъщност част от Каролинските острови. Заселена от мореплаватели от Югоизточна Азия още преди Христа, тя е "открита" от испанците, после продадена на Германия, окупирана от Япония и накрая завладяна от САЩ. През 1979 на островите се провежда референдум дали да се присъединят към съседните Федерални щати на Микронезия, но мнозинството е против. От 1994 Палау е независима държава - президентска република.

Климатът е тропически и подчертано влажен - със средно 224 дъждовни дни през годината и 3800 мм валежи (за сравнение в България са 680 мм). Това и изобилието

Традиционен дом в Палау
Traditional house in Palau

от соленоводни крокодили не спомагат особено за развиването на традиционен туризъм, но за сметка на това островите са изключително привлекателни за водолазни спортове. Те, риболовът и ежегодната финансова помощ от САЩ са основните приходни пера в бюджета. Стандартът на живот е почти три пъти по-висок от този в съседна Микронезия - доказателство, че през 1979 местните хора са гласували разумно.

Площ: 459 кв. км

Население: 17 907 души

Основни езици: палауански, английски, японски, тобийски

Основни религии: християнство (89%)

БВП на глава: 15 899 долара

7. ГРЕНАДА

Вероятно никога нямаше да чуем за тази карибска държавица, ако през 1979 група марксистки не бяха завзели властта с безкръвен преврат (и с ясно изразената подкрепа на мнозинството от населението). Това накара Съединените щати да организират въоръжена инвазия и за кратко вкараха острова в световните новини.

Гренада е открит от Колумб през 1498 година, но близо два века коравите местни жители не се поддават на опитите да бъдат колонизирани. После се сменят френско и британско владичество, преди през 1974 островът да получи независимост.

Вулканичен по произход, островът се разваля на тропически климат и за късмет е на ръба на "ураганния пояс" - за последния половин век

само три пъти е бил засяган от бедствията, които иначе са почти ежегодни за Карибския басейн. Основният износ е на индийско орехче, което е изобразено и на флага. Но главен източник на приходи е туризмът. Трикилометровият плаж Grand Anse е смятан за един от най-красивите в света.

Площ: 348 кв. км

Население: 111 454 души

Основни езици: английски, креолски

Основни религии: християнство (86%)

БВП на глава: 11 246 долара

6. ТУВАЛУ

С площ от едва 26 квадратни километра, тази тихоокеанска островна държава е четвъртата най-малка в света (след Вату-

НАЙ-МАЛКО ПОСЕЩАВАНИТЕ ОТ ТУРИСТИ СТРАНИ В СВЕТА, 2024

LEAST VISITED COUNTRIES BY TOURISTS, 2024

1. Судан / Sudan
2. Либия / Libya
3. КНДР / North Korea
4. Науру / Nauru
5. Еритрея / Eritrea
6. Южен Судан / South Sudan
7. Екваториална Гвинея / Equatorial Guinea
8. Кирибати / Kiribati
9. Тувалу / Tuvalu
10. Мавритания / Mauritania

кана, Монако и Науру).

Заселени първоначално от полинезийци, през XIX век островите Елис стават британски протекторат заедно със съседните Гилбъртови острови. През 1974 населението гласува в референдум двата архипелага да се отделят един от друг като държавите Тувалу и Кирибати.

Над 15% от трудоспособното население се занимава с морски превози или риболов (най-вече улов на риба тон). Другите основни източници на приходи на хазната идват от доста търсения интернет-домейн на държавата .tv, както и от отпечатването на малки колекционерски серии пощенски марки.

Туризмът е съвсем ограничен заради отдалечеността на островите (едва 3600 посетители през 2022). Най-същественният им проблем обаче е повишаването на морското равнище заради глобалното затопляне. Най-високата точка на Тувалу е едва на 4.6 метра над морско равнище, и учените пресмятат, че повишаване на нивото само с 40 см ще направи държавата необитаема.

Площ: 26 кв. км

Население: 11 646 души

Основни езици: английски, тувалуански

Основни религии: християнство

БВП на глава: 6 345 долара

5. СЕЙНТ ВИНСЪНТ И ГРЕНАДИНИ

Дълги години тази държава бе най-добре пазената тайна в Карибския басейн по една проста причина - нямаше си нормално летище, и това отказваше тълпите американски туристи. От 2017 вече има и въздушна връзка със света, но въпреки това Сейнт Винсент и останалите малки островчета остават сравнително недокоснати. Но това едва ли ще остане непроменено дълго, особено откато холивудският хит "Карибски пирати" бе заснет тук.

Открити от Христофор Колумб, островите са били френска и британска колония, преди да получат независимост през 1979. Днес основно перо в икономиката им е отглеждането на банани.

Площ: 389 кв. км

Население: 110 211 души

Основни езици: английски, креолски

Основни религии: християнство (82%), растафарианство (1%)

БВП на глава: 10 520 долара

4. КИРИБАТИ

Това е единствената държава, която се намира едновременно в Северното, Южното, Западното и Източното полукълбо (ако, разбира се, не броим отвъдморските територии на Франция). Просто защото бившите Гилбъртови острови са разположени в пресечката между Екватора и 180-ия меридиан. ▶

► Островите са зърнати отдалеч от британския капитан Том Гилбърт през 1788 и руският адмирал Адам фон Крузенщерн, който пръв ги посещава 30 години по-късно, решава да ги нарече в негова чест. Робърт Луис Стивънсън ги посещава в края на XIX век и ги описва в книгата си "В южните морета". Сегашното име на държавата - Кирибати - всъщност е транскрипция на "Гилбъртови" на местния език.

Това е най-бедната държавка в Океания заради ограничената обработваема земя и ниското качество на почвите. Туристите са съвсем малко на брой, защото островите са твърде изолирани - най-близките им съседни държави са на по 2000 и повече километра. Основен поминък са риболовът и производството на копра от кокосови орехи. Кирибати е също от държавите, най-застрашени от повишаването на морското равнище, и в последните години получава щедри помощи от ЕС, Австралия и Япония, за да се бори с проблема.

Площ: 811 кв. км

Население: 123 346 души

Основни езици: английски, гилбъртски

Основни религии: християнство (96%)

БВП на глава: 2 090 долара

3. КОМОРСКИ ОСТРОВИ

Четирите острова в т. нар. Мадагаскарски канал - пролива между Мадагаскар и африканския континент - имат богата история. Дълги векове са процъфтявали като удобна спирка по пътя на персийски и арабски търговци. След това попадат под властта на португалци, холандци и накрая - французи. Всъщност единият от четирите острова, Майот, и досега си е френска територия, след като в три поредни референдума отказа независимост.

Останалите три образуват Коморския съюз - независима държава от 1975 насам. Тя може да предложи доста приятен климат, бели плажове като онези в Занзибар, и също отлична "атмосфера" - основният поминък на островите е отглеждането на ароматни растения за фармацевтичната промишленост, като иланг-иланг, жасмин и бергамот, и също на подправки. Но въпреки всичко това Коморите не успяват да привлекат туристи. Възможно е обяснение е в политическата нестабилност - откакто са независими, островите са претърпели над 20 държавни преврата.

Площ: 1 861 кв. км

Население: 850 688 души

Основни езици: коморски, френски, арабски

Основни религии: сунитски ислям

БВП на глава: 1 587 долара

2. НАУРУ

Третата най-малка по площ и втората най-малка по население държава в света всъщ-

South Tarawa, Kiribati's capital
Южна Тарава, столицата на Кирибати

Традиционен танц от Вануату
Traditional dance in Vanuatu

ност е относително популярна в България. Причината е, че преди време в опитите да развие вдигане на тежести на най-високо ниво, бе предложила да откупи част от българския национален отбор.

Другото, с което това островче е интересно, са богатите залежи на фосфати. През 70-те години за кратко добивът им повиши Брутният вътрешен продукт на Науру до 50 000 долара на глава от населението - вторият най-висок в света след Саудитска Арабия. Днес обаче залежите са почти изчерпани, а националният фонд, създаден да инвестира приходите от добива, пропия по-голямата част от парите в наистина абсурдни вложения, включително мюзикъл за Леонардо да Винчи. 80% от територията на острова е опустошена от минното дело, а Австралия, чиито компании бяха основните действащи лица в него, дори преди време предложи да предостави на жителите цял нов остров, на който да се преселят.

Стандартът си остава относително приличен, а и местните хора не плащат никакви данъци. Огромен проблем обаче е затлъстяването - 97% от мъжете и 93% от жените са с наднормено тегло.

Площ: 21 кв. км

Население: 10 670 души

Основни езици: наурски, английски

Основни религии: християнство

БВП на глава: 12 983 долара

1. САО ТОМЕ И ПРИНСИПИ

Тези два съседни архипелага в Гвинеийския залив са били необитаеми, преди да бъдат открити от португалците през XV век. Колонизаторите създават безброй ферми за захарна тръстика, кафе и какао, обработвани с робски труд.

От независимостта през 1975 интензивното земеделие постепенно отмира и джунглата си връща териториите. Островите са изключително богати на животински и растителни видове, а вулканичният Принсипи дори е биосферен резерват на ЮНЕСКО.

Макар и доста бедна, страната е спокойна и е една от най-стабилните демокрации в Африка. Икономиката се крепи най-вече на износа на какао, макар че се възлагат големи надежди на проучванията за нефт в териториалните води. Според някои оценки залежите в тях доближават 10 милиарда барела.

Площ: 1 001 кв. км

Население: 211 028 души

Основни езици: португалски, форо, анголар

Основни религии: християнство (82%)

БВП на глава: 3 337 долара ■

Д-Р АНГЕЛ РАДЕВ: „ТЕХНОЛОГИИТЕ ПОСТАВЯТ НОВИ СТАНДАРТИ В МЕДИЦИНАТА“

Как се роди идеята да основате самостоятелна специализирана клиника за лечение на венозни заболявания?

Обикаляйки по света и трупайки опит от едни от най-големите имена в сферата на венозните заболявания, реших че трябва да създам структура, предлагаща медицина на световно ниво и перфектна организация, защото смятам, че всеки наш пациент заслужава най-добрите постижения на съвременната медицина. Мечтата ми бе да създам клиника, в която пациентите да бъдат лекувани по най-съвременните европейски и световни стандарти в сферата на венозните заболявания. Радвам се, че успяхме да създадем такава атмосфера и среда, в която пациентът не изпитва класическото потискащо усещане, свързано с посещението и престоя в болница.

Как и на какво залагате в развитието на висококачествена медицина?

За нас е изключително важно да не се прави компромис с качеството. Ние подхождаме комплексно, непрекъснато инвестираме в съвременна апаратура и обучения на екипа ни, даващи висока добавена стойност на медицинските ни услуги. Важен елемент от качеството на услугите, които предлагаме, е внедряването и на добавената реалност, която вече е неразделна част от ежедневната ни дейност и спомага за постигането на отлични крайни резултати.

Защо е важно да се прилагат съвременните безкръвни методи за лечение на вени?

Безкръвните методи са световният „златен стандарт“, като при тях няма оперативни разрези, шевове и обезобразяващи белези. Няма необходимост и от прилагането на обща или спинална упойка. Голямо предимство на съвременните методи е и лип-

сата на болничен престой, като повечето ни пациенти още на следващия ден могат да се върнат на работа.

Какъв съвет бихте дали на хората, страдащи от разширени вени?

Съветът ми към тях е да потърсят навременно решение на проблема си, без да се страхуват и без да го отлагат във времето с риск от потенциални усложнения на заболяването. Важно е да знаят, че разширените вени вече не означават операция.

Д-р Ангел Радев е специалист по ангиология и флебология. През 2019 г. основава най-голямата в България специализирана клиника за безкръвно лечение на разширени вени „Varix Clinic – венозен лазерен център“. Създател е на метода склеротерапия с добавена реалност и тумесцентна анестезия (методът TASAR Cryo). Има проведени множество специализации в САЩ, Германия, Австралия, Великобритания, Швейцария, Австрия, Латвия и Унгария. През 2022 г. след специализация в престижната Miyake Clinic в Сао Пауло, Бразилия, въвежда в България криолазерната криосклеротерапия (методът CLaCS) – метод номер 1 в света за лечение на козметични вени и капилари. През 2024 г. успешно завършва специализация в най-авторитетната верига венозни клиници във Великобритания – The Whiteley Clinics по програмата Fellowship in Endovenous Surgery под ръководството на световнопризнания венозен експерт prof. Mark Whiteley. Д-р Радев е член на American Vein and Lymphatic Society и на The College of Phlebology, United Kingdom. Автор е на наръчника за хора, страдащи от венозни заболявания: „Проблемът РАЗШИРЕНИ ВЕНИ. Съвременни неоперативни решения за здрави крака с технологиите на XXI век“.

HAPPILY ANONYMOUS

The US, China, Russia and France are the most famous countries in the world. But who are at the other end?

By KALIN NIKOLOV / Photography iSTOCK

For years we have heard complaints about Bulgaria not doing enough for its international reputation and not being recognizable enough around the world. But is it good for a country to be famous?

The only correct answer to this question is another question: known in what way? There are quite a few countries that enjoy a good international reputation and this brings them both more influence in world affairs and purely material benefits - more investors, more trade, more tourists. But these are only one half of the world's famous countries. The other half are known everywhere on the planet, but only because they are scenes of conflict, disaster and misfortune. Sudan, Afghanistan, Syria, Iraq are among the more recognisable countries - but this does not bring them any benefits, on the contrary.

And what happens at the other pole? Which are the least known among the 196 internationally recognised countries on Earth? We

took a slightly unusual approach to find out: we just used the results of a dozen popular geographic quizzes on the Internet. The 10 countries selected by us are invariably among the least guessed in each of them, and the top three practically coincide in all of them. Let's see what lies behind the least known countries on the planet.

10. VANUATU

A group of volcanic islands northeast of Australia discovered by Quirós in 1606 and then visited by James Cook, who named them New Hebrides. Later, Britain and France claimed the territory and eventually divided it, creating a joint government. Since 1980, the islands have been an independent state - a parliamentary republic. The economy is based on fishing, offshore financial services and the sale of passports mainly to Chinese people (as part of the British and Francophone communities, Vanuatu citizens travel without visas to the European Union).

Гренада / Grenad

Маршаловите острови / Marshall Islands

The climate is tropical, the beaches are dazzling white, and seawater temperature does not fall below 22 degrees even in winter. But because of the remoteness, tourists do not exceed about 100,000 a year.

Vanuatu is famous as the ancestor of bungee jumps, but the locals make them with liana strings instead of elastic ropes.

Area: 12,189 sq. km

Population: 307,815 people

Main languages: Bislama, English, French

Main religions: Christianity (93 %)

GDP per capita: USD 3,515 (all GDP data is from the World Bank for 2023)

9. THE MARSHALL ISLANDS

Most of humanity has heard of the Bikini Atoll - not only because it gave us the eponymous women's swimsuit, but also as an arena for the US most spectacular nuclear weapons experiments. However, few suspect that it has been part of an inde-

Cao Tome / Sao Tome

Тувалу / Tuvalu

Науру / Nauru

Столицата на Сейнт Винсънт / St. Vincent's Capital

pendent state for nearly 35 years.

The Marshall Islands actually consist of 34 Pacific coral atolls near the equator. They were discovered by Fernando Magellan, not counting the Micronesians, of course, who had arrived there a millennium before the famous Portuguese admiral. Spain ruled them for many years, and then sold some of them to Germany, Japan occupied them, the Americans recaptured them in turn, and finally in 1986 an independent state was created, but associated with the United States.

The ill-fated Bikini Atoll remains highly radioactive even today, 62 years after the last tests. Probably this contributes to the very modest number of tourists - only 6,100 people in 2022. Poor in raw materials, the islands rely on agriculture and especially copra - a product of dried coconuts used in the cosmetics industry.

Area: 181 sq. km

Population: 58,413 people

Main languages: Marshallese, English

Main religions: Christianity (97%)

GDP per capita: USD 6,678

8. PALAU

This country of 340 coral atolls is actually part of the Caroline Islands. Inhabited by sailors from Southeast Asia before the new era, it was 'discovered' by the Spaniards, then sold to Germany, occupied by Japan and finally conquered by the United States. In 1979, the islands held a referendum on whether to join the neighbouring federal states of Micronesia, but the majority was against. Since 1994, Palau has been an independent presidential republic.

The climate is tropical and markedly humid - with an average of 224 rainy days a year and 3,800 mm of rainfall (for comparison in Bulgaria we have 680 mm). This and the abundance of saltwater crocodiles do not help much in the development of traditional

tourism, but on the other hand, the islands are extremely attractive for diving. Along with fishing and annual financial assistance from the United States, these form the main revenue items in the budget. The standard of living is almost three times higher than in neighbouring Micronesia - proof that in 1979 the locals voted wisely.

Area: 459 sq. km

Population: 17,907 people

Main languages: Palauan, English, Japanese, Tobian

Major religions: Christianity (89%)

GDP per capita: USD 15,899

7. GRENADA

We probably would never have heard of this Caribbean state if a group of Marxists had not seized power in 1979 in a bloodless coup (and with the clear support of the majority of the population). This prompted the United States to stage an armed invasion ►

► and briefly put the island on the world news.

Grenada was discovered by Columbus in 1498, but for nearly two centuries, the tough locals did not give in to attempts to colonise it. Then French and British rule changed before the island gained independence in 1974.

Volcanic in origin, the island enjoys a tropical climate and is fortunately on 'the brink of a 'hurricane belt' - it has only been hit three times in the last half century by disasters that are otherwise almost annual in the Caribbean. The main export is nutmeg, which is also depicted on the flag. But the main source of income is tourism. The three-kilometre Grand Anse beach is considered one of the most beautiful in the world.

Area: 348 sq. Km

Population: 111,454 people

Main languages: English, Creole

Religion: Christianity (86%)

GDP per capita: 11,246 dollars

6. TUVALU

With an area of only 26 square kilometres, this Pacific island nation is the fourth smallest in the world (after the Vatican, Monaco and Nauru).

Originally inhabited by Polynesians, in the 19th century the Ellis Islands became a British protectorate along with the neighbouring Gilbert Islands. In 1974, the population voted in a referendum to separate the two archipelagos from Tuvalu and Kiribati. Over 15% of the working population is engaged in sea transport or fishing (mostly tuna fishing). The other main sources of revenue of the treasury come from its official much-sought-after Internet domain .tv, as well as from the printing of small collector series of postage stamps.

Tourism is quite limited due to the remoteness of the islands (only 3,200 visitors in 2022). However, their most significant problem is rising sea levels due to global warming. Tuvalu's highest point is just 4.6 meters above sea level, and scientists estimate that if the sea level rises by just 40 centimetres, this will make the country uninhabitable.

Area: 26 sq. km

Population: 11,646 people

Main languages: English, Tuvaluan

Religions: Christianity

GDP per capita: USD 6,345

5. SAINT VINCENT AND THE GRENADINES

For many years, this country was the best-kept secret in the Caribbean for one simple reason - it did not have a normal airport, and this put off the crowds of American tourists. Since 2017, there has already

Морони, столицата на Коморските острови
Moroni, the Comoros capital

been an air connection with the world, but still St Vincent and the other small islands remain relatively untouched. That is unlikely to remain unchanged for long, especially since the Hollywood hit Pirates of the Caribbean was filmed here.

Discovered by Christopher Columbus, the islands were a French and British colony before gaining independence in 1979. Today, the mainstay of their economy is banana growing.

Area: 389 sq. Km

Population: 110,211 people

Main languages: English, Creole

Main religions: Christianity (82%), Rastafarianism (1%)

GDP per capita: USD 10,520

4. KIRIBATI

It is the only country that is placed simul-

taneously in the Northern, Southern, Western and Eastern Hemispheres (unless, of course, we count France's overseas territories). Simply because the former Gilbert Islands are located at the intersection of the equator and the 180th meridian.

The islands were seen from afar by British Captain Tom Gilbert in 1788, and Baltic German admiral Adam Johann von Krusenstern, who first visited them 30 years later, decided to name them after him. Robert Louis Stevenson visited them in the late 19th century and described them in his book The Southern Seas. The current name of the country - Kiribati - is actually a transcription of the Gilberts family name in the local language.

It is the poorest country in Oceania due to limited arable land and poor soil quality. There are very few tourists because the islands are too isolated - their nearest neigh-

Main religion: Sunni Islam
GDP per capita: USD 1,587

2. NAURU

The third smallest country in terms of area and the second smallest in terms of population in the world is actually relatively popular in Bulgaria. The reason is that some time ago, in an attempt to develop weightlifting at the highest level, it had offered to buy part of the Bulgarian national team. The other thing that makes this island interesting are the rich deposits of phosphates. In the 1970s, their production briefly raised Nauru's gross domestic product to USD 50,000 per capita, the second highest in the world after Saudi Arabia. Today, however, the reserves are almost depleted, and the national fund, set up to invest the proceeds from the extraction, has squandered most of the money into absurd investments, including a musical about Leonardo da Vinci. Eighty percent of the island's territory is devastated by mining, and Australia, whose companies were the main actors in it, even some time ago offered to provide residents with a completely new island to relocate to. The standard remains relatively decent, and locals do not pay any taxes. However, obesity is a huge problem - 97% of men and 93% of women are overweight.

Area: 21 sq. km
Population: 10,670 people
Main languages: Nauruan, English
Religion: Christianity
GDP per capita: USD 12,983

1. SAO TOME AND PRINCIPE

These two neighbouring archipelagos in the Gulf of Guinea were uninhabited before they were discovered by the Portuguese in the 15th century. The colonisers created countless farms for sugar cane, coffee and cocoa, cultivated by slave labour. Since independence in 1975, intensive agriculture has gradually died out and the jungle has regained its territory. The islands are extremely rich in animal and plant species, and the volcanic Principe is even a UNESCO biosphere reserve. Although quite poor, the country is calm and one of the most stable democracies in Africa. The economy relies mainly on cocoa exports, although there are high hopes for oil drilling. According to some estimates, the deposits are close to 10 billion barrels.

Area: 1,001 sq. km
Population: 211,028 people
Main languages: Portuguese, Forro, Angolar
Religion: Christianity (82%)
GDP per capita: USD 3,373 ■

bouring countries are at least 2,000 kilometres away. The main occupation is fishing and the production of coconut copra. Kiribati is also one of the countries most at risk of rising sea levels, and in recent years has received generous aid from the EU, Australia and Japan to tackle the problem.

Area: 811 sq. km
Population: 123,346 people
Main languages: English, Gilbertese
Religion: Christianity (96 %)
GDP per capita: USD 2,090

3. COMOROS

The four islands in the so-called Madagascar Canal - the strait between Madagascar and the African mainland - have a rich history. For many centuries, they flourished as a convenient stop on the way of Persian and Arab merchants. Then they came un-

der the rule of the Portuguese, the Dutch and finally the French. In fact, one of the four islands, Mayotte, is still a French territory after it refused independence in three consecutive referendums.

The other three form the Comoros Union, an independent state since 1975. It can offer a very pleasant climate, white beaches like those in Zanzibar, and an excellent 'atmosphere' - the main livelihood of the islands is the cultivation of aromatic plants for the pharmaceutical industry, such as ylang-ylang, jasmine, bergamot, and other spices. But despite all this, the Comoros failed to attract tourists. The possible explanation is political instability - since independence, the islands have had more than 20 coups.

Area: 1,861 sq. km
Population: 850,688 people
Main languages: Comorian, French, Arabic

РЕНЕСАНСЪТ НА ВЪТРЕШНОТО ГОРЕНЕ

Новото Q5 трябваше да е последното бензиново Audi. Но плановете се промениха

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография AUDI

Това трябваше да е лебедовата песен - последното Audi с двигател с вътрешно горене. Междувременно обаче плановете се промениха и мястото на новото Q5 в историята изстина. Но поне му остава утехата да е все така най-важният и най-доходният модел на компанията от Инголшат. На по-пестеливите пазари в Западна Европа тази кола все още отстъпва на A3 или Q3. Но Q5 си остава най-продаваното Audi на богатите пазари - в Съединените щати... или в България.

В AUDI СЪВСЕМ ЛОГИЧНО НЕ СА ИСКАЛИ да рискуват да заколят златната си кокошка. Затова дизайнът на третото Q5 е много подобен на първото и второто: същите очертания, същите пропорции. Но детайлите са съвсем различни, като започнем от гигантската решетка с неочаквайна шарка, големите въздухозаборници и доста по-малките от досега светлини. За разлика от почти всички останали в този сегмент, новото Q5 е спряло да расте. Новото поколение е с около 3 см по-дълго, но това е основно за сметка на ►

► броните. Междусието си остава същото, както и вътрешното пространство. Все така има два варианта: стандартният SUV модел и Sportback, при който задницата е скосена за по-ефектен външен вид, а цената е увеличена с около пет хиляди лева - може би защото естетичната хирургия е скъпа в наши дни.

КАТО НАЧАЛО Q5 ИДВА В ЕВРОПА с три варианта на задвижване: двулитров TFSI с 204 коня, двулитров TDI дизел с 204 коня, и SQ5 с V6 бензин. По-нататък ще дойдат и два плъз-ин хибрида. Всички европейски варианти на двигателите са снабдени с мека хибридна система (48 волта), която, за разлика от предишното поколение, вече е в състояние в отделни моменти да задвижва автомобила само на електричество - примерно когато паркирате или при маневри в трафика.

Тази система се състои от 1.7-киловатчасова литиево-желязофосфатна батерия в комбинация с електромотор, който развива мощност от 24 конски сили (колкото цяло трабантче), и въртящ момент от 230 нютонметра (което вече е колкото четири трабантчета).

Силовата електроника, електромоторът и 7-степенната трансмисия с двоен съединител са интегрирани в един общ блок. Батерията е отзад, включена в охладителната система на колата, която я поддържа в оптималната температура на работа - между 50 и 60 градуса по Целзий.

ОКАЧВАНЕТО СЪЩО Е МНОГО ПО-СЛОЖНО ОТ ВСИЧКО, използвано от Audi досега: то е многозвонно не само отзад, но и отпред, с 5 точки на закрепване. След дълги години на експерименти с алуминий, то отново е стоманено - и дори в базовия вариант разполага с т. нар. Frequency Selective Damping - много любопитна система, която отваря определен клапан в зависимост от честотата на неравностите, като обира нискочестотните и оставя почти непокътнати високочестотните. Това ви дава едновременно две непримирими досега качества: отличен комфорт на возене и фантастично сцепление в завои. По-високите версии вместо това получават адаптивното пневматично окачване на Audi, което може да подвигне колата с 6 см, ако решите да карате офроуд (и да влезете в Рекордите на Гинес като първия човек, вкарал Q5 в калта).

Всички споменати елементи са част от новата платформа PPS, която Audi ще използва напред във всичките си големи модели с вътрешно горене. Планирските пътчета през Сиера де лос Нуевес убе-

дително показват, че тази платформа е надградила над предишната, която и без това бе една от най-добрите на пазара. Единствената ми забележка е, че воланът е по-лек, отколкото беше в миналото - вероятно защото китайските клиенти имат все по-голяма тежест за Audi. Като изключим това, Q5 се държи образцово дори в досадния гъждец, който ни съпровождаше през по-голямата част от тества в Южна Испания. При това пътно поведение не е чудно, че Porsche реши да открадне тази кола и да я превърне в следващия бензинов Масар.

Изборът на джанти започва от 17 цола и завършва на 21 цола - ако случайно сте от хората, които искат да платят много пари, за да им е некомфортно. За феновете на паркирането пред пернишка дискотека има даже нови капачки на джантите, които винаги държат емблемата в

хоризонтално положение, точно като при Rolls-Royce.

Q5 СЕ ПРАВИ САМО НА ЕДНО МЯСТО В СВЕТА: в Мексико, в Сан Хосе Чуапа, където е най-модерният завод в групата Volkswagen. Но, с оглед на човека в Белия дом, няма да е изненада, ако поне част от производството се премести в Съединените щати, които така или иначе са най-големият пазар за този модел.

Вътрешното пространство също е съобразено с факта, че почти половината шофьори ще са американци. Седалките са широки и много удобни, с достатъчно място и на втория ред. Изключението е за много високи хора във версията с панорамен покрив.

Отзад за пръв път имате напълно регулируема задна седалка, която можете да плъзгате напред и назад, и то в кон-

фигурация 60 към 40. Багажникът на SUV версията побира 520 литра при плъзнати максимално назад седалки. Но и Sportback купето не е много по-назад - разликата в багажния обем е само 5 литра. При сънати седалки ще вместите вътре близо 1500 литра - двайсетина куфара с кабинен размер.

В ИНТЕРИОРА НЕ ВСИЧКО СЕ УСЕЩА толкова премиум, колкото феновете на Audi помнят от миналото - резултат основно на напъните за използване на повече рециклирани материали. Но и в никакъв случай не бихте нарекли този салон евтин.

Върху таблото доминира новият двоен извит екран - доста подобен на този в BMW, но с по-заоблени очертания. Приборите са събрани в лявата му половина, с диагонал почти 12 инча. Вървят в комплект и с нов

Audi SQ5 SUV

2994

куб. см работен обем
cc displacement

367

к. с. максимална мощност
hp maximum power

550

Нм макс. въртящ момент
Nm maximum torque

4.5

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

head-up дисплей, с почти двойно увеличена площ на проектиране.

Тук е мястото да поговорим малко за цени и оборудване. Новото Q5 започва малко над 107,000 лева - с абсолютно еднаква цена за бензина и дизела, между другото. Това е с около три хилядарки пог съответното BMW X3, и с шокиращите 15 хиляди по-евтино от Mercedes GLC. Sportback вариантът е средно с около 5 хиляди лева по-скъп от обикновения SUV. За 6-цилиндровия SQ5 ще ви поискат над 155,000 лева, но и това е госта по-евтино от аналогичния GLC, който на всичкото отгоре е само с 4 цилиндъра.

БАЗОВОТО ОБОРУДВАНЕ НЕ Е ПРЕКАЛЕНО СТИСНАТО: то ви дава 18-цолови алуминиеви джанти, кожен волан и кожен салон, климатроник, парктроник, алуминиеви рейки на покрива и подгряване на предните седалки. Имате по два USB порта отпред и отзад, както и безжично зарядно за смартфон с охлаждане. Малко доплащане ще го направи 60-ватово, и ще ви даде 100-ватово зареждане на задната седалка, достатъчно за голям лаптоп.

Централният дисплей на мултимедията е близо 15-инчов, с фантастична графика и госта бърза обработка на командите благодарение на операционната система Андроид и мощния чип. Има само един минус: няма го вече кръглият контролер за дистанционно управление. Можете да командвате системата по три начина: през сензорния дисплей, което обаче не е много удобно, докато шофирате, през сензорните бутони на волана, но само за някои неща, или през гласовия асистент. Но на него все още не може да се разчита напълно, макар да е станал безукорно вежлив.

ВСЕ ПАК НИ СЕ ИСКА ОТ AUDI ДА БЯХА оставили удобната и интуитивна врътка за управление на мултимедията. Проблемът, както ми обясни главният дизайнер на интериора, е, че дистанционното управление не работи добре с външни приложения, каквито са вече половината в тази кола.

В това има логика. Но също така има логика в предположението, че главната причина да отпадне кръглият контролер са счетоводителите. Икономия от няколко долара, но умножена по няколко милиона автомобила. Защото, с оглед на всичко, което казах досега, няма причина да се съмнявам, че и новото Q5 ще бъде също такъв бестселър, какъвто бяха и предишните. ■

THE RENAISSANCE OF INTERNAL COMBUSTION

The new Q5 was supposed to be the last petrol Audi. Then, plans changed

By KONSTANTIN TOMOV / Photography AUDI

This was supposed to be the swan song: the last Audi with an internal combustion engine. In the meantime, however, plans changed and the new Q5's place in history has cooled. But at least it has the consolation of still being the most important and most profitable model of the Ingolstadt company. In the more frugal markets of Western Europe, this car is still lagging in sales to the A3 or Q3. But the Q5 remains the best-selling Audi in the rich markets - in the United States... or in Bulgaria.

AUDI, QUITE LOGICALLY, DID NOT WANT to risk slaughtering its golden goose. That is why the design of the third Q5 is very similar to the first and second: the same outlines, the same proportions. But the details are completely different, starting with the giant grille with an unusual pattern, the large air intakes and the much smaller lights. Unlike almost everyone else in this segment, the new Q5 has stopped growing. The new generation is about 3 cm longer, but this is mainly due to the bumpers. The wheelbase remains the same, as does the interior space. There are still two options: the standard SUV model and the Sportback, in which the rear is beveled for a more spectacular appearance, and the price has been increased by about EUR 2,500 - perhaps because cosmetic surgery is so expensive these days.

IN THE BEGINNING, THE Q5 COMES to Europe with three drive options: a two-liter TFSI with 204 hp, a two-liter TDI diesel with 204 hp, and the SQ5 with a V6. Two plug-in hybrids will also come later. All European engine variants are equipped with a mild 48-volt hybrid system, which, unlike the previous generation, is now able to drive the car only on electricity at certain times - for example, when parking or maneuvering in traffic.

This system consists of a 1.7-kWh lithium-iron phosphate battery in combination with an electric motor that develops 24 horsepower (as much as a whole Trabant) and a torque of 230 newton meters (as much as four Trabants).

The power electronics, the electric motor and the 7-speed dual-clutch transmission are integrated into a single unit. The battery is at the rear, included in the car's cooling system, which maintains it at the optimal operating temperature - between 50 and 60 degrees Celsius.

THE SUSPENSION IS MUCH MORE sophisticated than anything Audi has ever used: it is multi-link not only at the rear but also at the front, with 5 mounting points. After many years of experimenting with aluminum, it is again steel - and even in the basic version it has the so-called Frequency Selective Damping, a clever system that opens a certain valve de-

pending on the frequency of the bumps, robbing the low frequencies and leaving the high frequencies almost intact. This gives you two previously irreconcilable qualities at the same time: excellent ride comfort and fantastic cornering grip. Higher versions instead get Audi's adaptive air suspension, which can lift the car by 6 cm if you decide to drive off-road (and enter the Guinness Book of Records as the first person to drive a Q5 in the mud).

All of the aforementioned elements are part of the new PPC platform, which Audi will use in all its large internal combustion models from now on. The mountain roads through the Sierra de los Nieves convincingly show that this platform has improved on the previous one, which was already one of the best on the market. My only complaint is that the steering wheel is lighter than it used to be - probably because Chinese customers are increasingly important to Audi. Apart from that, the Q5 behaves exemplary even in the annoying drizzle that accompanied us for most of the test in southern Spain. With road behavior like this, it's no wonder Porsche decided to steal this car and turn it into the next petrol Macan.

The choice of wheels starts at 17 inches and ends at 21 inches - if you happen to be one of those people who want to pay a lot of money to be uncomfortable. For fans of parking in front

of a countryside disco, there are even new wheel caps that always keep the logo in a horizontal position, just like a Rolls-Royce.

THE Q5 IS MADE IN ONLY ONE PLACE in the world: in San Jose Chiapa, Mexico, where the most modern plant in the Volkswagen group is located. But, given the man in the White House, it would not be surprising if at least part of the production was moved to the United States, which is the largest market for this model anyway.

The interior space is also tailored to the fact that almost half of the drivers will be Americans. The seats are wide and very comfortable, with enough space even in the second row. At the back, for the first time, you have a fully adjustable rear seat that you can slide back and forth, in a 60:40 configuration. The trunk of the SUV version holds 520 liters with the seats pushed back as far as possible. But the Sportback coupe is not much further behind - the difference in luggage volume is only 5 liters. With the seats folded down, you will fit nearly 1,500 liters inside - about twenty cabin-sized suitcases.

NOT EVERYTHING IN THE INTERIOR FEELS as premium as Audi fans remember from the past - the result mainly of the push to use more

recycled materials. But you would not call this salon cheap in any case.

The dashboard is dominated by the new dual curved screen - quite similar to the one in BMW, but with more rounded outlines. The instruments are grouped in its left half, with a diagonal of almost 12 inches. They also come complete with a new head-up display, with an almost doubled projection area.

This is where we need to talk a little about prices and equipment. The new Q5 starts at just over BGN 107,000 (with the same price for petrol and diesel, by the way). That's about three grand less than the corresponding BMW X3, and a shocking 15 grand cheaper than the Mercedes GLC. The Sportback variant is on average about BGN 5,000 more expensive than the regular SUV. For the 6-cylinder SQ5 you will be asked for over 155,000 leva, but even that is much cheaper than the similar GLC, which on top of everything only has 4 cylinders.

THE BASIC EQUIPMENT IS NOT TOO TIGHT: it gives you 18-inch alloy wheels, a leather steering wheel and leather interior, air conditioning, parking sensors, aluminium roof rails and heated front seats. You have two USB ports in the front and rear, as well as a wireless smartphone charger with cooling. A small sur-

charge will make it 60-watt, and will give you additional 100-watt charging in the back seat, enough for a large laptop.

The central multimedia display is almost 15 inches, with fantastic graphics and fairly fast command processing thanks to the Android operating system and a powerful chip. There is only one minus: the round remote control is gone. You can control the system in three ways: via the touch display, which is not very convenient while driving, via the touch buttons on the steering wheel, but only for some things, or via the voice assistant. The latter still cannot be fully relied on, although it has become impeccably polite.

STILL, WE WISH AUDI HAD LEFT the convenient and intuitive multimedia control knob. The problem, as the chief interior designer explained to me, is that the remote control does not work well with external applications, of which there are already plenty in this car.

There is logic in this. But it also makes sense to assume that the main reason for the circular controller to be dropped is the accountants. A saving of a few dollars, but multiplied by a few million cars. Because, given everything I've said so far, there's no reason to doubt that the new Q5 will be just as good a bestseller as its predecessors. ■

ЗАСТРАХОВАЙТЕ СВОЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ПРОЛЕТНА ЦЕНА!

Погрижете се за спокойствието и сигурността на Вашия дом и имущество със застраховка „Защитена фамилия“

Винаги с Вас!

ЗАСТРАХОВАЙТЕ СВОЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ПРОЛЕТНА ЦЕНА. ПОГРИЖЕТЕ СЕ ЗА СПОКОЙСТВИЕТО И СИГУРНОСТТА НА ВАШИЯ ДОМ И ИМУЩЕСТВО СЪС ЗАСТРАХОВКА „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“.

Какви са предимствата, предлагани от ЗАД „АРМЕЕЦ“:

- 20% отстъпка от застрахователната премия;
- Застрахователно покритие, изцяло съобразено с Вашето жилище и имуществото Ви;
- Бърза процедура и експертна консултация при сключване на застраховката;
- Възможност за избор на застрахователните рискове;
- Покритие срещу кражба чрез взлом и кражба с техническо средство до 14 000 лева без опис на имуществото;
- Навременно изплащане на щетите в случай на застрахователно събитие;
- Осигурен генонощен асистанс център на телефон: **0 700 1 3939**.

Къде можете да сключите застраховка „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“?

- В офисите на ЗАД „Армеец“;
- При застрахователните брокери и агенти, които са партньори на компанията.

ПРОМОЦИЯТА Е ВАЛИДНА ОТ 01.03 ДО 31.05.2025г.

94 | **ОСТРОВЪТ НА БЛАЖЕНИТЕ**
THE ISLAND OF THE BLESSED

88 | **ДРУГОТО ЛИЦЕ НА РАЗРУШИТЕЛЯ**
THE DESTROYER'S OTHER FACE

108 | **РАЙСКИ ЗРЪНЦА**
HEAVENLY GRAINS

АФИШ

КОНЦЕРТ

HOOVERPHONIC // Неописуема смес от трип хоп, електроника, класически и алтернативен рок и електропоп, музиката на Hooverphonic ни очарова вече почти три десетилетия. Сега белгийското трио ще гостува в София в компанията на струнен квартет, за да отбележи 25-ата годишнина от излизането на легендарния албум "The Magnificent Three". Което означава, че със сигурност ще чуем хитове като "Mad About You" и "Vinegar & Salt". Билетите се продават от Eventim.

10 април, Joy Station, София

LIVE

HOOVERPHONIC // An indescribable blend of trip hop, electronica, electropop, classic and alternative rock, Hooverphonic's music has captivated us for almost three decades. Now the Belgian trio will be visiting Sofia, accompanied by a string quartet, to celebrate the 25th anniversary of the release of the legendary album "The Magnificent Three". Which means we will definitely hear hits like "Mad About You" and "Vinegar & Salt". Tickets are on sale from Eventim.

April 10, Joy Station, Sofia

КИНО

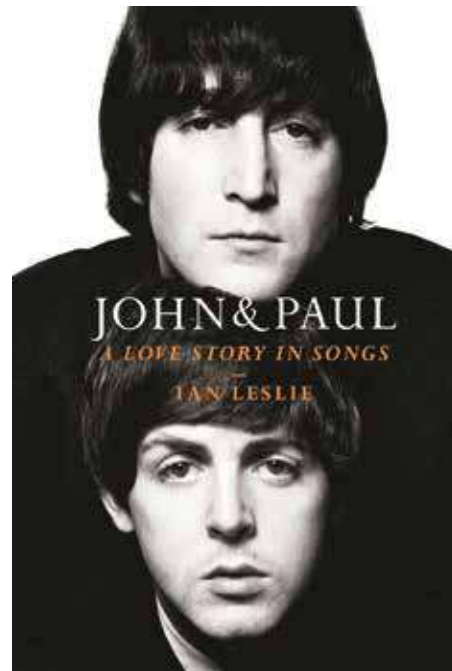
АМАТЪОРЪТ // Този трилър е базиран на едноименната книга на Робърт Литъл от 80-те години. Носителят на "Оскар" Рами Малек влиза в ролята на кротък криптограф от ЦРУ, чиято жена е убита от терористи. Героят на Малек изнудва агенцията да го обучи като полеви агент, за да може лично да отмъсти. Партньори на Малек са Кейтриона Балф, Лорънс Фишбърн, Рейчъл Броснаън, Майкъл Стулбарг и Джон Бернтал.

В кината от 11 април

MOVIES

THE AMATEUR // This thriller is based on the 1980s book of the same name by Robert Littell. Oscar winner Rami Malek plays a mild-mannered CIA cryptographer whose wife is murdered by terrorists. Malek's character blackmails the agency into training him as a field agent so he can personally exact revenge. Malek's partners include Caitriona Balfe, Laurence Fishburne, Rachel Brosnahan, Michael Stuhlbarg, and Jon Bernthal.

In theatres from April 11th

БИОГРАФИЯ

JOHN & PAUL // От отношенията между тези двама души, продължили 23 години (от 1957 до 1980) се ражда творчество, променило културната история на нашия свят. В "Джон & Пол", нашумелият писател Иън Лесли се опитва да погледне от друга перспектива на Ленън-Маккартни, може би най-прочутия творчески тандем на ХХ век. И да хвърли светлина върху техните лични взаимоотношения - драматични, понякога нежни, понякога бурни. Книгата вече стана бестселър в Америка.

Издателство Celadon Books

BIOGRAPHY

JOHN & PAUL // From the relationship between these two people, which lasted 23 years (from 1957 to 1980), a work was born that changed the cultural history of our world. In "John & Paul", acclaimed writer Ian Leslie tries to look at Lennon-McCartney, perhaps the most famous creative tandem of the 20th century, from a different perspective. And to shed light on their personal relationship - dramatic, sometimes tender, sometimes stormy. The book has already become a bestseller in America.

Publisher Celadon Books

POSTER

АНИМАЦИЯ

ПОТОП // Пълнометражната анимация на латвиеца Гинтс Зилбалодис отначало се превърна в най-касовия филм в родината си за всички времена. След това счупи рекордите за вносна анимация в САЩ. И накрая пребори могъщата конкуренция на Disney и Pixar, за да спечели "Оскар". Историята на една котка и други животни, оцеляващи в един постапокалиптичен, наводнен свят, е изпълнена както с грама, така и с хумор. И с чудесна музика.

По кината от 28 март

КЛАСИКА

ЕМАНИОЕЛ ПАЮ // Роден в Швейцария, но отраснал като истински глобален номад (в Багдад, Париж, Рим, Брюксел), Еманюел Паю днес е един от най-прославените изпълнители на флейта. И до днес гържи рекорда за най-млад музикант, приет в Берлинската филхармония. При поредното си гостуване в София Паю ще свири творби от Феручо Бузони, Карл Райнеке и Оторино Респиги, под диригентската палка на Наїден Тодоров.

17 април, зала "България", София

ТЕРАПИЯ

ДЖОБЕН ПСИХОТЕРАПЕВТ // Сузана Макмаон (според преводача - Макмахън) е един от най-нашумелите американски психотерапевти, а тази книга, с подзаглавие "Мъдрите и вдъхновяващи въпроси, които най-често задават хората при терапия", е безценен помощник за онези, които искат да открият смисъла в живота си. Рецензията на The New York Times навремето я определи като "гюйстващо лекарство" за наранената гуша. Навремето, защото книгата идва в България с три десетилетия закъснение.

Издателство "Колибри"

EN

ANIMATION

FLOW // The full-length animation by Latvian Gints Zilbalodis first became the highest-grossing film of all time in his homeland. Then it broke records for imported animation in the United States. And finally, it overcame the powerful competition from Disney and Pixar to win the Oscar. The story of a cat and other animals surviving in a post-apocalyptic, flooded world is filled with both drama and humour. And with wonderful music.

In cinemas from March 28

CLASSICS

EMMANUEL PAHUD // Born in Switzerland, but raised as a true global nomad (in Baghdad, Paris, Rome, Brussels), today Emmanuel Pahud is one of the most celebrated flute players. He still holds the record for the youngest musician accepted into the Berlin Philharmonic. During his next visit to Sofia, Payu will play works by Ferruccio Busoni, Carl Reinecke and Ottorino Respighi, under the baton of Naiden Todorov.

April 17, Bulgaria Hall, Sofia

SELF-HELP

THE PORTABLE THERAPIST // Susanna McMahon is one of the most acclaimed American psychotherapists, and this book, subtitled "The Wise and Inspiring Questions People Most Often Ask in Therapy", is an invaluable aid for those who want to find meaning in their lives. The New York Times review at the time described it as "working medicine" for the wounded soul. "At the time", because the book comes to Bulgaria three decades late.

Colibri Publishing House

ДРУГОТО ЛИЦЕ НА РАЗРУШИТЕЛЯ

Анди Зауер, страшилището на кикбокса, сега предава знанията и уменията си в SENSHI - и се опитва да бъде най-добрият възможен баща

Текст ДАЯНА ПОПОВА / Фотография SENSHI

Стъпил на ринга едва на 8 години, изправил се срещу най-великите имена в кикбокса, за да ги победи до един, Анди Зауер е истинска кралска особа на бойните изкуства. Двукратен K-1 MAX световен шампион, сега той е водещ инструктор в тренировъчните лагери на SENSHI и рефер на професионалните бойни гала вечери на SENSHI, и се е посветил да предаде нататък своите трудно спечелени умения. Но заг личността на боеца, прочут с прякора Разрушителя (The Destroyer), се крие човек, борил се с много вътрешни демони, страхове и съмнения. Връщайки се в България за 26-ото издание на SENSHI (Пловдив, 17 май), Зауер разказва за определящите моменти в кариерата си, за уроците, гошли с успеха, и мисията си да оформи следващото поколение воители.

Започнахте да се занимавате с кикбокс на седемгодишна възраст и направихте първата си битка, когато бяхте само на осем. Какво ви мотивира да започнете да тренирате?

Всичко започна заради избора на баща ми. От моя страна това бе несъзнателно решение - но то ме отведе в крайна сметка да стана най-добрият в света. Татко искаше да стана по-издръжлив на улицата. Въпреки че имах много приятели, обикновено аз бях гетето, на което отнемаха колелото. Това беше достатъчна причина баща ми да ме насочи към бойните изкуства.

Още помня ясно първия си мач. Беше срещу Елиас Бемерийм на 21 март 1990. Не мога да си спомня много за самата битка, но помня видеозаписа от нея - изглеждах тромав и некоординиран. Това, което се запечата най-силно в мен, беше моментът, в който Елиас се отказа. Еуфорията, която

изпитах тогава, ме преследваше години наред. Това ми даде причина да продължа, въпреки че почти мразех спорта. Не можех да се откажа от това чувство и със сигурност не можех да разочаровам баща си. Като дете бях чувствителен и несигурен, но кикбоксът ми даде маска, зад която да се крия. Години наред се определях само като боец. Отне ми много време - три години след пенсионирането, за да бъда точен - за да разбера наистина кой е Анди Зауер извън ринга.

Станяхте гвукратен K-1 MAX шампион. Кои бяха ключовите фактори за вашите победи през 2005 и 2007?

Най-големият фактор беше чистата ми решимост да бъда най-добрият. Имах не-удържимо желание да стана „белият воин“, точно като моя герой Жан-Клод Ван Дам в Kickboxer. Гледах този филм толкова много пъти като дете.

В крайна сметка станях световен шампион в Далечния изток, но за да стигна дотам, трябваше да извървя един път, изпълнен със страх и напрежение, и носейки непрекъснато маска. Просто следвах философията на Осу, което в Япония означава постоянство и стремеж напред, независимо от всичко. Направих това, което се очакваше от мен, и това ме доведе до върха.

От всички битки в кариерата ви, коя се откроява най-много за вас?

Отне ми дълго време да приема, че всъщност съм добър. Винаги го имаше онзи критичен глас в главата ми, който казваше обратното. Медиите също не помогнаха - мнозина се съмняваха дали имам място в елита.

Ако трябваше да избирам, бих посочил моята полуфинална битка срещу Масато ▶

► Кобаяши през 2005. Масато беше суперзвезда в Япония и предишен победител в Гран При. Победата над него в собствената му страна, където всички очакваха от него да спечели, ме накара да се запитам: наистина ли съм толкова добър? Или просто ме оставиха да спечеля?

Разбира се, това не беше краят. Трябваше да се бия с Буакау Пор Прамук на финала. Той бе решен да поправи „грешката“ да загуби от мен предходната година. Аз вече бях изтощен, носех сериозни травми и ми беше трудно да се фокусирам отново. Загубих този финал, но научих страхотен урок. Върнах се по-силен на следващата година и отново спечелих титлата.

На кого сте най-загължен за успеха си? Има ли специален човек, който определи кариерата ви?

Всичките ми победи са благодарение на собствените ми усилия, но и на моя екип. Моят треньор през 2005 ме тласна до предела на възможностите ми, понякога ме докарваше до истински бяс, но това ми даваше допълнителни сили. През 2007 вторият ми треньор, Андре Манарт, вече ме насочваше с ясна насока, помагаше ми да вземам правилните решения в правилните моменти.

Разбира се, баща ми изигра голяма роля, както и майка ми, по свой начин. Дори моите съперници и жена ми повлияха на това мое пътуване. Но в крайна сметка винаги съм се борел срещу нещо по-голямо: себе си. Срещу човека в огледалото. Поглеждайки назад, виждам, че всичко се е случило точно така, както е трябвало. Дори и когато не е било лесно за мен или семейството ми.

Говорейки за съперници, има ли история от вашата кариера, която феновете може да не знаят, но е оказала голямо влияние върху вас?

Много хора не знаят, че старият ми съперник Алберт Краус изигра огромна роля в оформянето ми като боец.

През 2003 получих първата си възможност в K-1, а опонентът ми беше Алберт - който беше и мой тренировъчен партньор. Във фитнеса спарингите ни не бяха съвсем приятелски - ступваше ме редовно. Онзи ден на ринга не беше по-различно. Той ме нокаутира. Свестих се унижен, с предпазителя за уста, обърнат в устата ми.

Тази загуба можеше да сложи край на кариерата ми в K-1, преди дори да е започнала. Но вместо това взех решение: никога повече няма да позволя това да се случи. Започнах да тренирам бокс, за да подобря защитата си, и тази промяна ме изправи

по пътя към спечелването на световни титли.

Вие се оттеглихте през 2021 и сега сте един от най-уважаваните инструктори и рефери на KWU SENSHI. Наслаждавате ли се на тази нова глава в живота си?

Да, много. Но да стигна до тук не беше лесно. Продължих да се бия твърде дълго, вземайки решения въз основа на финансови проблеми и импулсивни избори. Пренебрегнах инстинктите си и в резултат на това понесох ненужни удари – както физически, така и емоционално.

Но се поучих от тези грешки. Сега мога да използвам опита си, за да помагам на другите. За мен е чест да бъда част от семейството на KWU и SENSHI, където предаваме знания не само на бойци, но и един на друг. Това е най-хубавото.

Трудно ли беше да се отгърпнете от професионалните състезания?

Абсолютно. В крайна сметка какво друго умеех да правя? Толкова дълго боевете бяха моята идентичност. Носих маската от толкова отдавна, че ме беше страх да я сваля. Какво щеше да остане от мен? Нима просто щях да бъда никой?

Отне много вътрешна работа, но в крайна

сметка се радвам, че преминах през това пътуване. Всичко се случва с причина.

Говорейки за маски, кой е Андри Зауер у дома?

На ринга бях като самурай - изцяло отдаден на професията си, готов да дам каквото трябва. Извън него си оставах същото малко, несигурно момче. Уचित, услужлив, но все още лишен от вътрешен покой. Сега съм семеен човек, добър модел за подражание, надявам се, и като цяло съм по-щастлив. Все още нося следите от миналото си, но ги използвам, за да помагам на другите.

Поглеждайки назад, кое смятате за най-голямото си постижение – както в спорта, така и в живота?

Най-доброто ми постижение е да бъда най-добрият баща за синовете си, и модел за подражание за тях. Това е най-важното.

Ако можехте да промените едно нещо в миналото си, какво би било то?

Бих искал по-рано да бях разбрал, че времето е ценно и трябва да се изразходва разумно. Бих приел, че не всички хора са добри към теб, и това е нормално. Мъдростта идва с времето. ■

THE DESTROYER'S OTHER FACE

Andy Souwer, kickboxing's most fearsome champion, is now passing on his knowledge and skills at SENSHI - and trying to be the best father ever

By DAYANA POPOVA / Photography SENSHI

From stepping into the ring at just eight years old to facing - and defeating - the greatest names in kickboxing, Andy Souwer is a true martial arts royalty. Two-time K-1 World MAX Champion, he is now a lead instructor at SENSHI training camps and referee at SENSHI's professional fight gala nights, dedicated to passing on his hard-earned knowledge. But behind "The Destroyer" persona hides a man wrestling with inner demons, pushing through fear, pressure, and self-doubt to reach the top. As he returns to Bulgaria for SENSHI 26 (Plovdiv, May 17), Souwer opens up about his career's defining moments, the lessons that came with success, and his mission to shape the next generation of warriors.

You began kickboxing at the age of seven and had your first fight when you were just

eight. What motivated you to start training?

It all started because of my father's choice. In essence, it was an unconscious decision that ultimately led me to become the best in the world. He wanted me to become more resilient on the street. Even though I had plenty of friends, I was supposedly the kid whose bike got taken away. That was enough reason for my father to put me in martial arts.

I still vividly remember my first match. It was against Ellias Bemeriem on March 21, 1990. I can't recall much about the fight itself, but I remember the video footage of it - I looked clumsy and uncoordinated. What stuck with me the most was the moment Ellias gave up. The euphoria I felt then haunted me for years. It gave me a reason to keep going, even though I almost hated the sport. I couldn't let go of that feeling, and I certainly couldn't disappoint my father.

As a child, I was sensitive and insecure, but kickboxing gave me a mask to hide behind. For years, I defined myself only as a fighter. It took me a long time - three years after retiring, to be exact - to truly figure out who Andy Souwer was beyond the ring.

You went on to become a two-time K-1 World MAX Champion. What were the key factors behind your victories in 2005 and 2007?

The biggest factor was my sheer determination to be the best. I had an irrepressible desire to become the "white warrior," just like my hero Jean-Claude Van Damme in Kickboxer. I watched that movie so many times as a child. Ultimately, I became world champion in the Far East, but I got there by walking a path filled with fear, pressure, and a mask I had to wear. I simply followed the philosophy of Osu, which in Japan signifies perseverance and pushing ►

► forward no matter what. I did what was expected of me, and that led me to the top.

Of all the fights in your career, which one stands out the most to you?

It took me a long time to accept that I was actually good. There was always that critical voice in my head telling me otherwise, and the media didn't help - many doubted whether I belonged among the elite.

If I had to choose, I'd say my semi-final fight against Masato Kobayashi in 2005. Masato was a superstar in Japan and a previous Grand Prix winner. Beating him in his own country, where everyone expected him to win, made me ask myself: was I really that good? Or did they just let me win?

Of course, that wasn't the end. I had to fight Buakaw Por Pramuk in the final, and he was determined to correct the "mistake" of losing to me the year before. By that point, I was exhausted, carrying serious injuries, and struggling to refocus. I lost that final but learned a great lesson. I came back stronger the following year and won the title again.

Who do you credit the most for your success? Was there a special person who defined your career?

All my victories were thanks to my own efforts but also my team. My trainer in 2005 pushed me to my limits, sometimes frustrating me to the point of anger, but that fuelled me. By 2007, my second trainer, Andre Mannaart, guided me with clear direction, helping me make the right decisions at the right moments.

Of course, my father played a big role, as did my mother, in her own way. Even my rivals and my wife influenced my journey. But in the end, I was always fighting against something bigger: myself. The man in the mirror. Looking back, I see that everything happened the way it needed to, even if it wasn't easy for me or my family.

Speaking of rivals, is there a story from your career that fans might not know but had a major impact on you?

Many people don't know that my old rival, Albert Kraus, played a huge role in shaping me as a fighter.

In 2003, I got my first opportunity in K-1, and my opponent was Albert - who had been my training partner. In the gym, our sparring sessions weren't exactly friendly; he would beat me up regularly. That day in the ring, it was no different. He knocked me out. I woke up with my mouthguard flipped in my mouth, humiliated.

That loss could have ended my K-1 career before it even started. But instead, I made a decision: I would never let that happen again. I started training in boxing to improve my defense, and that change set me on the path to winning world titles.

You retired in 2021 and now, you're one of KWU SENSHI's most respected instructors and referees. Are you enjoying this new chapter in your life?

Yes, very much. But getting here was not easy. I continued fighting for too long, making decisions based on financial struggles and impulsive choices. I ignored my instincts, and as a result, I suffered unnecessary blows - both physically and emotionally.

But I've learned from those mistakes. Now, I can use my experiences to help others. I'm honored to be part of the KWU and SENSHI family, where we pass down knowledge not just to fighters, but to each other as well. That's the beauty of it.

Was it difficult to step away from professional competition?

Absolutely. After all, what else could I do? For so long, fighting was my identity. I had worn the mask for so long that I was afraid to take it off. What would be left of me? Would I just be a nobody?

It took a lot of internal work, but ultimately, I'm glad I went through this journey. Everything

happens for a reason.

Speaking of the mask that you wore, who is Andy Souwer at home?

In the ring, I was like a samurai - fully dedicated to my craft, ready to give whatever was needed. Outside of it, I was always that same small, insecure boy. Polite, helpful, but still struggling internally.

Now, I'm a family man, hopefully a role model, and above all, a happier person. I still carry some of my past, but I use it to help others.

Looking back, what do you consider your greatest achievement - both in sport and in life?

Being the best father I can be to my sons and a role model for them. That's what matters most.

If you could change one thing in your past, what would it be?

I would have realized sooner that time is precious and should be spent wisely. I would have accepted that not all people are good for you, and that's okay. Wisdom comes with time. ■

POSOKA.COM

Резервирай своето вълнуващо
пътуване на www.posoka.com
или се свържи с нас на **0700 17 107**

Greece

ОСТРОВЪТ НА БЛАЖЕНИТЕ

THE ISLAND OF THE BLESSED

Елате с нас до Майорка,
където безгрижието отгавна е
превърнато в начин на живот

Площта му може да е скромна (точно колкото тази на Врачанска област), но този средиземноморски остров създава онова усещане, което английската писателка Марджъри Алингъм описваше като "по-голям от живота". Майорка, перлата на Балеарите, предлага от всичко по много: красиви плажове, драматични планински пейзажи с чудесни пътеки за катерене, луксозни палати и спокойни селца, безброй възможности за спорт (от тениса на местния идол Рафаел Надал до пълноценна писта за автомобилни състезания), пътешествия по следите на исторически личности като Фредерик Шопен, Жорж Санд и Робърт Грейвс, и накрая - но не по важност - великолепна кухня, простираща се от бързите закуски по улиците на Палма до внушителния брой ресторанти със звезди "Мишлен". От 19 април "България Еър" възобновява полетите си до Палма де Майорка - отличен повод да ви припомним най-привлекателните черти на този вълшебен остров.

Come with us to Mallorca, where
carefreeness has long been
a way of life

Its area may be modest (just the size of the Vratsa region), but this Mediterranean island creates that feeling that the English writer Margery Allingham described as "larger than life". Mallorca, the pearl of the Balearics, offers a lot of everything: beautiful beaches, dramatic mountain landscapes with wonderful climbing trails, luxurious palaces and peaceful villages, countless sports opportunities (from the tennis of local idol Rafael Nadal to a full-fledged car racing track), journeys in the footsteps of historical figures such as Frederic Chopin, George Sand and Robert Graves, and last but not least - magnificent cuisine, ranging from quick snacks on the streets of Palma to an impressive number of Michelin-starred restaurants. From April 19, Bulgaria Air resumes its flights to Palma de Mallorca - an excellent occasion to remind you of the most attractive features of this magical island.

ИЗВЪН СУМАТОХАТА OUTSIDE THE CROWD

Най-големият испански остров буквално се задъхва от туристи от май до октомври. Неслучайно все повече хора решават да го видят извън сезона. Тази "мода" възниква още от френската писателка Жорж Санг, която водела тук през зимите болния от туберкулоза свой любим Фредерик Шопен (климатът на Балеарските острови е изключително благотворен за дробовете), и покрай това написала романтичната "Зима в Майорка".

Със зимата тук идва и спокойствието. Вярно е, че част от заведенията не работят и че морето е твърде прохладно за къпане. Но за сметка на това в уж прохладните месеци март и април Майорка тъне в разкоша на цъфналите дървета и цветя, радва се на дневни температури около 20 градуса – и на цели 10 ресторанта със звезда "Мишлен".

Много класации определят този остров като предпочитаното място за живот от англичани, германци и скандинавци. Да не говорим за звездите (от всякакви националности). Тук са имената на Ричард Брансън, Майкъл Дъглас, Клаудия Шифър, Майкъл Шумахер, Дитер Болен (от Modern Talking) и, разбира се, Христо Стоичков. Островът е родното място на тенисиста Рафаел Нагал и певицата Конча Буика. С неговата история са свързани имената на художника Жоан Миро, архитекта Антонио Гауди и Робърт Грейвс, автора на "Аз, Клавдий". Тук е официалната лятна резиденция на испанската кралска фамилия, което води до госта височайши посещения. Напълно е възможно по улиците на Палма да се сблъскате с Кейт Мос, Шарън Стоун, Брайан Пит или Парис Хилтън. Още по-вероятно е да се сблъскате с някой шампион по колоездене, защото повечето водещи отбори в този спорт избират криволичещите планински пътища на Майорка за подготовка преди важни

The largest Spanish island is literally suffocating with tourists from May to October. It is no coincidence that more and more people decide to see it out of season. This "fashion" actually dates back to the French writer George Sand. She took her beloved Frédéric Chopin, who was suffering from tuberculosis, here during the winters (the climate of the Balearic Islands is extremely beneficial for the lungs), and wrote the romantic "Winter in Mallorca".

With winter comes peace. Some of the restaurants are indeed closed and the sea is too cool for swimming. But on the other hand, in the supposedly cool months of March and April, Mallorca is immersed in the splendor of blooming trees and flowers, enjoying daytime temperatures of around 20 degrees, and as many as 10 Michelin-starred restaurants.

Many rankings define this island as the preferred place to live for English, Germans and Scandinavians. Not to mention the stars (of all nationalities). Here are the mansions of Richard Branson, Michael Douglas, Claudia Schiffer, Michael Schumacher, Dieter Bohlen (from Modern Talking) and, of course, Hristo Stoichkov. The island is the birthplace of tennis player Rafael Nadal and singer Concha Buica. The names of the artist Joan Miro, the architect Antonio Gaudi and Robert Graves, the author of "I, Claudius", are associated with its history. It is the official summer residence of the Spanish royal family, which leads to quite a few high-profile visits. It is quite possible to bump into Kate Moss, Sharon Stone, Brad Pitt or Paris Hilton on the streets of Palma. It is even more likely to bump into a cycling champion, because most of the leading teams in this sport choose the winding mountain roads of Mallorca to train before important competitions.

КАТО НАЧАЛО - ПАЛМА И МАНАКОР AS A START - PALMA AND MANACOR

Животът в островната столица се върти между катедралата, арабските бани и магазина на футболния клуб "Барселона". Катедралата, наричана галено от майоркините La Seu - "Светлината", е най-високият готически храм в Испания, втората по височина църква в Европа и се слави с най-голямата розета в света, наречена „Готическо око“. Строежът на храма отнел около 400 години, а всеизвестен факт е, че е реставриран от самия Гауди. 61 впечатляващи витража създават възхитителни картини по пода на храма (catedraldemallorca.org).

Впрочем цялата историческа градска част зад катедралата е очарователна с малките си, тесни и живописни улички, притегателно място за любителите на виното, тапасите и футбола. Само на метри един от друг са магазините на вечните врагове "Барселона" и "Реал" (Мадрид), както и, разбира се, на вечно колебаещия се между дивизиите отбор на "Майорка". Като стана дума, островът е дал множество големи имена на съвременния спорт - футболисти, баскетболисти, мотоциклетисти. Но несъмнено най-прочутият син на Майорка е Рафаел Нагал. Носител на 22 титли от Големия шлем, на 33 триумфа за Masters и на златен олимпийски медал, великият тенисист е роден в градчето Манакор през 1986. Сега живее в луксозен палат в Порто Кристо, но в Манакор е неговата тенис академия и музеят "Рафаел Нагал". В него можете да видите не само всевъзможни вещи от удивителната кариера на тенисиста, но и множество експонати, дарени от негови добри приятели - като Михаел Шумахер, Майкъл Джордан, Роджър Федерер, Юсеин Болт, Тайгър Уудс, Кристиано Роналдо, Серена Уилямс, По Гасол или Лео Меси.

Life in the island capital revolves between the cathedral, the Arab baths and the store of the Barcelona football club.

The cathedral, affectionately called La Seu - "The Light" by the Mallorcans, is the tallest Gothic church in Spain, the second tallest church in Europe and is famous for the largest rose window in the world, called the "Gothic Eye". The construction of the temple took about 400 years, and it is a well-known fact that it was restored by Gaudi himself. 61 impressive stained glass windows create delightful paintings on the floor of the temple (catedraldemallorca.org).

Incidentally, the entire historic part of the city behind the cathedral is charming with its small, narrow and picturesque streets, an attractive place for lovers of wine, tapas and football. Only meters from each other are the shops of the eternal enemies "Barcelona" and "Real" (Madrid), as well as, of course, the eternally vacillating between the divisions team of "Real Mallorca".

Speaking of which, the island has given many great names to modern sports - football players, basketball players, and motorcyclists. But undoubtedly the most famous son of Mallorca is Rafael Nadal. Winner of 22 Grand Slam titles, 33 Masters triumphs and an Olympic gold medal, the great tennis player was born in the town of Manacor in 1986. He now lives in a luxurious palace in Porto Cristo, but Manacor is home to his tennis academy and the Rafael Nadal Museum. In it, you can see not only all sorts of items from the tennis player's amazing career, but also numerous exhibits donated by his good friends, such as Michael Schumacher, Michael Jordan, Roger Federer, Usain Bolt, Tiger Woods, Cristiano Ronaldo, Serena Williams, Pau Gasol and Leo Messi.

ПИРАТИ И АРХИТЕКТИ PIRATES AND ARCHITECTS

Ако разполагате с достатъчно време да изследвате острова (горещо ви го препоръчваме), включете в маршрута си и Сантани, в най-южната част на Майорка. Името на този 700-годишен град, жертва на различни пиратски атаки през вековете, идва от латинското San Agnini. Тук може да видите впечатляващата скала арка в морето Es Pontas, а в близост са пещерите в националния парк Mondrago S'amarador.

От съседното пристанище Колония де Сан Жорди можете да вземете лодка до Кабре-ра - красив архипелаг от 10 островчета, обявен днес за един от 15-те национални парка на Испания. Пътуването отнема само двайсетина минути. В наши дни островите са необитаеми, но не са лишени от история: през XVI век тук е имало могъщ замък (част от него са оцелели и до днес), превзет от прословутия пират и османски адмирал Хайредин Барбароса. Наполеон е използвал островите като затворническа колония; после са играли малка, но важна роля в испанската Гражданска война. Днес са напълно мирни, а във водите край тях можете да зърнете делфини, косатки и кашалоти.

Сантани е и удобна отправна точка към Can Lis, личната резиденция на легендарния датски архитект Йорн Утзон. Създателят на прочутата опера в Сидни тъкмо се прибирал от Австралия след поредния скандал с тамошните власти, скептични за твърде новаторския му проект, когато се отбил в Майорка за кратък отдих и се влюбил в острова. Личният му дом тук е архитектурна забележителност сам по себе си, и е отворен за посетители, макар и само в петъците около обяд. Ако това не ви устройва, можете да наемете целия дом за седмица.

If you have enough time to explore the island (we highly recommend it), include Santanyi, in the southernmost part of Mallorca, in your itinerary. The name of this 700-year-old town, victim of various pirate attacks over the centuries, comes from the Latin Sant'Agini. Here you can see the impressive rock arch in the sea Es Pontas, and nearby are the caves of the Mondrago S'amarador National Park. From the neighboring port of Colonia de Sant Jordi, you can take a boat to Cabrera - a beautiful archipelago of 10 islets, now declared one of the 15 national parks in Spain. The journey takes only twenty minutes. Nowadays, the islands are uninhabited, but they are not devoid of history: in the 16th century there was a mighty castle here (parts of it survive to this day), captured by the notorious pirate and Ottoman admiral Hayreddin Barbarossa. Napoleon used the islands as a prison colony; then they played a small but important role in the Spanish Civil War. Today they are completely peaceful, and in the waters around them you can see dolphins, orcas and sperm whales.

Santanyi is also a convenient starting point for Can Lis, the personal residence of the legendary Danish architect Jorn Utzon. The creator of the famous Sydney Opera House was just returning from Australia after another scandal with the authorities there, who were skeptical of his too innovative project, when he stopped in Mallorca for a short break and fell in love with the island. His personal home here is an architectural landmark in itself, and is open to visitors, although only on Fridays around lunchtime. If that doesn't suit you, you can rent the entire house for a week.

МАЙОРКА ЗА НЕБЦЕТО MALLORCA FOR THE PALATE

На другия полк - тоест в най-северозападната част на острова, се намира Соьер: очарователно градче, разположено в един защитан залив сред внушителните планини Сера де Трамонтана. Основният източник на славата му са местните портокали, определяни от мнозина като

най-вкусните в Средиземноморието. Градините му са осигурявали плодове за Франция и Италия. Днес можете да пиете прясно изцеден сок или специфичния тукашен портокалов сладолед в кафенетата на живописния площад. Между масите преминава ретро трамвай, който свързва центъра с пристанището. "Гран хотел" е идеалното място за обяд. В градината му ще се почувствате като в друга епоха.

Някои от най-нашумелите готвачи на съвременната епоха са избрали Майорка за дом на своите ресторанти. Но ако бюджетът или вкусовете ви не са насочени към звезди "Мишлен", можете да се фокусирате върху обикновената, ежедневна храна - тя е отлична. Главният фермерски пазар в Палма се нарича Mercat de l'Olivar: тук не само можете да си купите най-пресните и първокласни продукти, но и да опитате локални лакомства като alberginies farcides (пълнени патладжани), arrss brut (ориз с няколко различни вида месо) и gato (багетов сладкиш).

Ако обаче трябва да определим най-емблематичната храна от Майорка, вероятно бихме гласували за sobrassada. Това е нагеница от много фино смяно свинско месо, обилно подправено с червен пипер и след това сушено в специфичните климатични условия на зимата на Майорка. В резултат месото остава меко и може да се маже като пастет. Някои производители добавят и кайенски пипер, за да го подлютят (лютата разновидност се отбелязва като Coent).

At the other end - that is, in the most north-western part of the island - is Soller: a charming town located in a sheltered bay among the impressive Serra de Tramuntana mountains. Its main source of fame is its local oranges, considered by many to be the most delicious in the Mediterranean. Its gardens once provided fruit for France and Italy. Today, you can sip freshly squeezed juice or the local orange ice cream in the cafés on the picturesque square. A retro tram runs between the tables, connecting the centre with the port. The Gran Hotel is the perfect place for lunch. Its garden will transport you to another era.

Some of the most celebrated chefs of the modern era have chosen Mallorca as home to their restaurants. But if your budget or tastes don't aim for Michelin stars, you can focus on the simple, everyday food - it's excellent. The main farmers' market in Palma is called Mercat de l'Olivar: here you can not only buy the freshest and highest quality produce, but also try local delicacies such as alberginies farcides (stuffed aubergines), arros brut (rice with several different types of meat) and gato (almond cake).

However, if we had to choose the most emblematic food from Mallorca, we would probably vote for sobrassada. This is a sausage made from very finely ground pork, generously seasoned with paprika and then dried in the specific climatic conditions of the Mallorcan winter. As a result, the meat remains soft and can be spread like a pate. Some producers also add cayenne pepper to spice it up (the spicy variety is marked as Coent).

ИЗКУСТВА И КАБАРЕ ARTS AND CABARET

За ценителите на изкуствата задължителна спирка е Валдемоса, вписана в списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО. Историята ѝ е свързана с имената на Фредерик Шопен и любимата му Жорж Санг, които живеят тук за кратко, но допринасят много за популярността на малкото каменно градче.

Валдемоса е и родното място на покровителката на острова Света Каталина Томас. Всички къщи тук имат на фасадите си керамични плочки, илюстриращи част от чудесата на светицата.

За досег до по-съвременното изкуство не е нужно дори да напускате Палма - тук се намира Es Baluard, Музеят за модерно изкуство (в близост до портата на Света Каталина). От терасата му се открива смайваща гледка към града и пристанището, а музеят е културно средище за артисти от цял свят и предпочитано място за арт активности на деца и младежи. Често инсталациите му провокират дебати и гръмки заглавия в медиите.

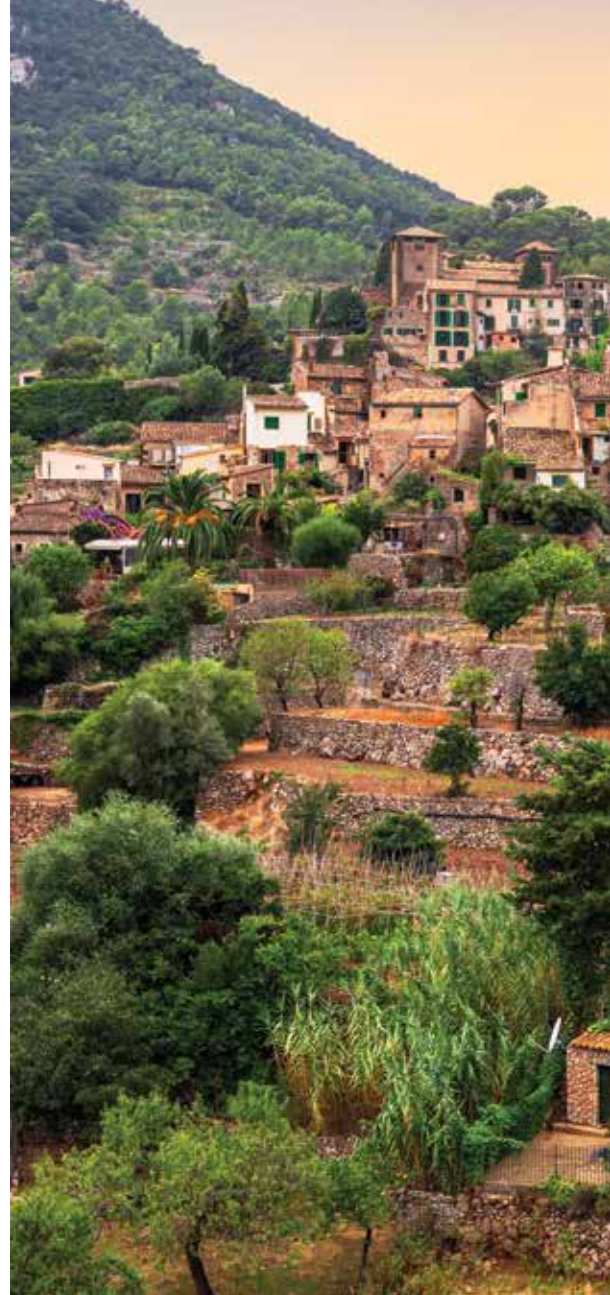
Любопитна дестинация в столицата на острова е и Ел Терено: западна доскоро квартал зад пристанището, в западната част на залива Палма. В последните години обаче със съживяването на Ел Терено се е заела милионерската фамилия, която притежава прочутия местен производител на обувки Camper. Районът около Plaza Gomila придобива нов блясък с откриването на елегантно кабаре, с реставрирането на четири ефектни сгради и с появата на ресторанти и пекарни не само от най-висок клас, но и с интересна архитектура.

For art lovers, a must-see is Valldemossa, a UNESCO World Heritage Site. Its history is connected with the names of Frederic Chopin and his beloved George Sand, who lived here for a short time, but contributed greatly to the popularity of the small stone town.

Valldemosa is also the birthplace of the island's patron saint, Saint Catherine Thomas. All the houses here have ceramic tiles on their facades, illustrating some of the miracles of the saint.

To get a taste of more contemporary art, you don't even have to leave Palma - here is Es Baluard, the Museum of Modern Art (near the gate of Saint Catherine). Its terrace offers a stunning view of the city and the port, and the museum is a cultural center for artists from all over the world and a preferred place for art activities for children and young people. Its installations often provoke debates and loud headlines in the media.

An interesting destination in the island's capital is El Terreno: a until recently run-down neighborhood behind the port, in the western part of the Bay of Palma. In recent years, however, the millionaire family that owns the famous local shoe manufacturer Camper has taken on the reins of El Terreno. The area around Plaza Gomila has taken on a new sheen with the opening of an elegant cabaret, the restoration of four spectacular buildings, and the emergence of restaurants and bakeries that are not only of the highest class but also of interesting architecture.

ПЛАЖОВЕ И ГРАДИНИ BEACHES AND GARDENS

Плажовете на Майорка, включени в официалния пътеводител, са точно 284 - горе-долу по един за всеки слънчев ден в годината. Един от най-елегантните плажове е Formentor, а Sa Canova е сред най-популярните места за нудисти в света. В залива на Alcúdia има пясъчни плажове с прекрасен карибскосин цвят на водата, заведения за хранене с вкусна паеля и отлична паркинг система.

Любопитна алтернатива е Palma aquarium, най-посещаваната забележителност на острова. Този аквариум има един от най-дълбоките басейни за акули в Европа (25 метра). Можете дори да плувате в компанията на зловещите хищници. Ако това ви се струва твърде екстремно, просто се полюбувайте през илюминаторите на екзотичните корали, риби, медузи и всякакви морски опитатели.

Прочутите перли Majorica са блян за всяка жена още от 1890 година. Можете да посетите фабриката за перли в Манакор, където перлите на Средиземноморието могат да се купят със специални отстъпки или да се поръча уникален накит. Реплики на бижутата, разбира се, има във всяко магазинче за сувенири на острова.

За досег с природата, но без морски пръски, отидете до Ses Salines, където се намира най-дългата ботаническа градина в Европа. До нея можете да стигнете с автобус от центъра на столицата или с автомобил по красивия южен бряг на острова.

Популярна дестинация са и Градините на Алфабия, в едноименното имение в полите на Трамунтана. Прекрасният парк към имението е изпълнен с беседки, фонтани, каменни стълбища. Но е добре да отидете рано, преди автобусите с организирани екскурзии. Алтернативно заменете Алфабия с по-малко известните, но също толкова красиви градини на Els Calderers.

Mallorca's beaches, included in the official guide, are exactly 284 - more or less one for every sunny day of the year. One of the most elegant beaches is Formentor, and Sa Canova is among the most popular places for nudists in the world. In the Bay of Alcúdia there are sandy beaches with a beautiful Caribbean blue water color, restaurants with delicious paella and an excellent parking system.

An interesting alternative is the Palma aquarium, the most visited attraction on the island. This aquarium has one of the deepest shark pools in Europe (25 meters). You can even swim in the company of the sinister predators. If that seems too extreme for you, just admire through the portholes the exotic corals, fish, jellyfish and all kinds of sea creatures.

The famous Majorica pearls have been every woman's dream since 1890. You can visit the pearl factory in Manacor, where Mediterranean pearls can be bought at special discounts or a unique piece of jewelry can be ordered. Replicas of the jewelry, of course, are available in every souvenir shop on the island.

For a touch of nature, but without the sea spray, go to Ses Salines, where the longest botanical garden in Europe is located. You can get there by bus from the center of the capital or by car along the beautiful southern coast of the island.

Another popular destination is the Gardens of Alfabia, in the estate of the same name at the foot of the Tramuntana. The beautiful park of the estate is filled with gazebos, fountains, and stone staircases. But it is better to go early, before the buses with organized excursions. Alternatively, replace Alfabia with the lesser-known, but equally beautiful gardens of Els Calderers.

РАЙСКИ ЗРЪНЦА

Как обикновеният ориз роди на пръв поглед еднотипни, но всъщност напълно различни шедьоври като паелята и пилафа

Текст ЯСЕН БОЙЧЕВ / Фотография ISTOCK

Как става така, че твърде сходни като технология, продукти и вкус ястия могат да се окажат натоварени с напълно различни културни внушения? Как кухнята успява да идеологизира и дори да политизира? Вероятно много хора са си задавали тези въпроси, изправени, да речем, пред избора между пилаф и паеля. Двете ястия са твърде сходни, макар че културната им аура е съвсем различна.

НА ИСПАНСКИ ДУМАТА се изписва като раела и се произнася „паеѝа“. В българската транскрипция това няма „л“ по средата се е настанило, сякаш за да подчертае близостта на това традиционно ястие от Валенсия с ориенталския пилаф. Паелята е

едно от големите кулинарни изкушения на Испания. Винаги пъстра и прималиво жълта заради шафрана, тя е типично южняшко ястие, макар че може да се приготви навсякъде по света. Класическата паеля се прави на открит огън направо на земята, в голям дълбок тиган с две гръжки. Прави се от месо или морски дарове и риба с ориз, зехтин и шафран. Това са трите основни продукта. Останалото е въпрос на усет и въображение. Всеки готвач си има собствен възглед за идеалната паеля. Месото може да е пилешко, патешко или от заек, може да се сложат също наденички и охлюви. Ако е с морски дарове, освен риба може да има също миди, скариди, октоподи, сепии. При първата версия обикновено има и зелен боб, а при втората – домати. ▶

► Освен това се добавят чушки, лук, чесън, грах и подправки. Шафранът е задължителен, но може да има също черен пипер, червен пипер и розмарин. Рибните варианти обикновено се подправят с лимон. Има и черна паеля със сепии.

ИСТОРИЯТА НА ТОВА ЯСТИЕ е много стара и поради това е разлистена в множество версии. Според една от по-академичните при паелята се е получила симбиоза между две стари кулинарни култури – римската (на тигана) и арабската (на ориза). Паеля е името на съда, в който се готви. С времето е станало име на самото ястие, както се е случвало и с други ястия (например с добре познатия на Балканите гювеч.) Появата му се свързва с нашествието на маврите през VIII век, а някои откриват етимологията на името и в една арабска дума за „остатъци“. Според една от легендите някога паелята се е провела от остатъците от господарските трапези. Иначе казано, в основата на интерпретативната свобода са били принудата и недостигът, както впрочем често се е случвало при създаването на други ястие. Според друга легенда първата паеля е измислена от беден рибар, който искал да впечатли с готварските си умения своята любима. Забъркал, каквото намерил в своята колиба, но го направил с много чувство и се получила паеля. Думата

първоначално е била *para ella*, т.е. „за нея“. Паелята е просто на вид ястие, макар че винаги изглежда ефектно. Около приготвянето има някои тънкости, които е добре да се знаят. Първо условие за успех е подходящият съд. В началото се запържват в зехтин месото и рибата. После се задушават зеленчуците и след това се добавя оризът, като по време на готвенето се долива по малко бульон. Идеалното съотношение на течността към ориза е около 2,5 към 1. Използва се дребнозърнест объл ориз като за ризото. Добрата паеля трябва да има леко загоряла коричка на дъното. Ако е с миди, те обикновено са с черупките, за да подчертаят морския ѝ тон и да придадат известна артистична небрежност.

НЯКОГА ТОВА ЯСТИЕ Е ИМАЛО ритуални функции. Приготвяно е от неомъжени момичета като откуп за бъдещия младоженец. По-късно ролите постепенно се оказали разменени. Днес правенето на паеля минава за по-скоро мъжка работа поради внушителните размери на съда, в който се готви. В миналото най-вкусната паеля се е правила на огън от портокалови дървета. Пушекът им давал специфичен аромат. Готовата паеля се яде направо от съда с дървена лъжица, за да не изгаря устните. Това е традиционното испанско ядене за неделния обяд.

Паелята отдавна е прекрачила границите на Пиринеите. Постоянно някой някъде по света се опитва да направи най-голямата паеля и да запише името си сред рекордите на Гинес. За разлика от обемите, при вкуса е трудно да се правят състезания с обективни критерии. Няма надеждно класиране за най-вкусната паеля, защото, както казахме, всеки майстор си има свой възглед за идеалната паеля и с право или не, вярва, че най-вкусна е неговата.

ПАЛАФЪТ СЪЩО МОЖЕ ДА БЪДЕ приготвен в най-различни варианти, гелнични и празнични, с овнешко или птиче месо, със зеленчуци, ядки и плодове. Но си има някои тънкости, които го правят именно пиллаф, а не нещо друго. Прави се от басмати или друг дългозърнест ориз, който леко се запържва и после се задушават на слаб огън с бульон, масло, подправки и други съставки. Важно е зърната да не са слепнати, а да се отделят. Затова по време на готвенето почти не се бърка. Най-популярен е т.нар. аджем пиллаф. Нека уточним, че аджем не значи аджамийски, т.е. правен от неопитен човек (тур.), а означава персийски. Самата дума „пиллаф“ е персийска и се смята, че ястието е измислено в древна Персия още при царуването на велики персийски царе като Ксеркс, Дарий и Кир. Според един популярен кулинарно-исторически

разказ през 329 г. преди Христа, когато Александър Велики завладял персийските земи, той бил посрещнат от местните хора с вкусно приготвен пилаф от ориз, лук и пилешки бульон. Ястието много се харесало на неговите войници, които пренесли рецептата по своите родни места. Така започнало разпространяването на пилафа из Европа.

За историята му има и друга версия. Според таджиките създател на модерния пилаф е бил персийският лекар и философ, роден в земите на днешен Таджикистан, Абу Али ибн Сина, познат повече като Авицена. В своите медицински трактати (X век) той е включил и няколко готварски рецепти с ориз, като внимателно е посочил здравословните предимства и недостатъци на всяка от тях.

ЛЮБОПИТНО Е, ЧЕ ПРЕЗ XVI-XVII ВЕК оризът е бил отбягван на Запад, защото много хора смятали, че причинява малария. Обяснението е в блатистите места, където се е отглеждал. Като причина за самата болест се е смятал лошият въздух, както личи и от името ѝ – tal (лош) - aria (air) - въздух. Но лошият въздух няма нищо общо с уханието около добре приготвени с много подправки, стафиди и ядки пилаф.

В България пилафът е ястието на поробителя, поради което всяко докосване до него се приема за национално предателство. „Босфорският пилафчия” е често срещано иронично прозвище на султана в емигрантската преса

В българската кулинарно-културна традиция пилафът е наточен с някои негативни внушения. Това е особено валидно за периода на Възраждането. В патриотичната възрожденска публицистика от онова време отношението към това традиционно ориенталско ястие е подчертано иронично и подигравателно. Това е ястието на поробителя или политическия противник, поради което всяко докосване до него се приема за национално предателство и рокопостъпничество. „Босфорският пилафчия” е често срещано иронично прозвище на султана в емигрантската преса. Пилафът изглежда все пак е бил харесвано ястие от възрожденските българи, но е трябвало да му се придаде някак по-национално приемлив образ. Затова в битовите текстове на възрожденски автори традиционният пилаф, който се готви на сватби с бульон от варени кокошки, се нарича оризато.

Всяко ястие, национално или регионално, живее в някакъв социален контекст, носи в себе си някакви културни, исторически и идеологически напластявания и гори противопоставяния. Това явно е валидно за испанската паеля и ориенталския пилаф, които макар и твърде сходни като технология, продукти и вкус все пак си остават дълбоко различни. ■

BULGARIA - SOFIA

Two restaurants serving traditional national dishes and live folk music

HADJIDRAGANOVITE IZBITE
www.izbite.com

HADJIDRAGANOVITE KASHTITE
www.kashtite.com

VOEVODSKA SOFRA - 7KG

Hadjidragans restaurants take you on a culinary journey through time without leaving the capital. Two restaurants in the heart of Sofia function as museums, with original exhibits donated by old Bulgarian families. Thousands of household items from ancient Bulgarian villages will be brought to life before your eyes, together with stunning

costumes, painted carts, a weaving loom, and more. Come and sample some traditional Bulgarian dishes including oven roasted lamb, chicken in an egg, banitsa and shopska salad. Choose one of the two restaurants, relax, savour your meal, and take comfort in the knowledge that you have just passed by a number of Bulgaria's most exciting sights.

HEAVENLY GRAINS

How ordinary rice gave birth to seemingly similar, but actually completely different masterpieces like paella and pilaf

How is it possible that similar dishes, in terms of preparation, ingredients and taste, have a completely different cultural background? How does cuisine ideologize and politicize them? Many people may have asked these questions when faced, for example, with the choice between pilaf and paella. The two dishes are very similar, although culturally, they are quite different.

IN CONTRAST TO SPANISH, IN BULGARIAN the silent “l” in the word paella is transliterated as if to emphasize the closeness of this traditional Valencian dish with the Oriental pilaf. Paella is one of the great Spanish culinary delights. Temptingly colored yellow by saffron, it is a typically southern dish, though it can be prepared anywhere in the world. Traditional paella is cooked over an open fire on the ground in a large shallow pan with two handles. It is made of meat or seafood with rice, olive oil and saffron. These are the three main ingredients. The rest is a matter of flair and imagination. Every chef has his own idea of the perfect paella. The meat may be chicken, duck, or rabbit, and sausages and snails can also be added. Besides fish, the seafood paella can also con-

tain mussels, prawns, octopus, and squid. The former usually also contains beans, the second tomatoes. Peppers, onions, garlic, peas, and spices are added. Saffron is a must, other seasonings include pepper, paprika and rosemary. Seafood paellas are usually seasoned with lemon. There is also a black paella made with squid.

THE HISTORY OF THIS DISH IS VERY OLD and there are different variations. According to an academic version, paella is a symbiosis between two old culinary cultures – the Roman, which gave us the utensil (the pan) and the Arab, which gave us the staple food (rice). Paella is the name of the pan that is used. Over time it came to denote the dish itself, as has often happened with other dishes. Its appearance is linked with the invasion of the Moors in the 8th century, and some believe that its etymology derives from an Arabic word for “leftovers.” According to one legend, paella was made from the leftovers from royal feasts. In other words, it was created from necessity and shortage, as have many other dishes. According to another legend, the first paella was invented by a poor fisherman who wanted

to impress his beloved with his cooking skills. He mixed together what he could find in his hut, and did so with love and produced paella. The original word was ‘para ella,’ meaning ‘for her.’

PAELLA APPEARS TO BE A SIMPLE DISH, but it always looks delicious. It is good to know some of the subtleties that are involved in its preparation. One requirement for success is a suitable pan. First, the meat or fish are fried in olive oil. Then the vegetables are stewed, rice is added, and some stock is blended in during cooking. The ideal liquid to rice proportion is about 2.5:1. Short grain white rice is used, the same as for risotto. A good paella should have a layer of toasted rice at the bottom of the pan. If mussels are used, they are usually cooked with the shells in order to enhance its flavor and add an artistic touch.

Once this dish had ritual functions. It was prepared by unmarried women as a gift for the future groom. Later, the roles were gradually reversed. Today, paellas are generally prepared by men because of the large pan used. In the past, the tastiest paella was cooked over a fire of orange tree branches, which gave the dish a smoky flavor. Paella is eaten straight from

the pan with a wooden spoon to prevent getting burned. This is the traditional Spanish meal for Sunday lunch.

Paella has long since crossed the borders of the Pyrenees. Someone somewhere is trying to get into the Guinness Book of Records by making the biggest paella. In contrast to size, when it comes to taste it is difficult to find objective criteria. There is no reliable ranking of the tastiest paella, because, as we said earlier, every chef has his own idea of what a perfect paella is and, correct or not, believes that his paella is the best.

JUST LIKE PAELLA, PILAF can be prepared in many ways, either for an everyday meal or for festive occasions, with mutton or chicken, vegetables, nuts, and fruit. There are also secrets about how to make a really good pilaf. It is made of basmati or other long-grain rice that is lightly fried and then stewed on low heat with stock, butter, spices, and other ingredients. The rice should be fluffy and not clump together. That is why the dish is hardly stirred during cooking. Most popular is the acem pilaf, meaning Persian-style pilaf.

The word pilaf is Persian and the dish is be-

lieved to have been invented in ancient Persia at the time of the reign of the great Persian kings Xerxes, Darius and Cyrus. According to one popular story, in 329 BC, when Alexander the Great conquered the Persian lands, he was greeted by the locals with a delicious pilaf made of rice, onions and chicken stock. His soldiers liked the dish so much, they took the recipe back with them to their native lands. This heralded the spread of pilaf in Europe.

THERE IS ALSO ANOTHER STORY OF THE ORIGINS of pilaf. The Tajiks consider the Persian physician and philosopher Abu Ali Ibn Sina, better known as Avicenna, who was born in present-day Tajikistan, to be the father of modern pilaf. In his books on medical science (10th c.) he included several recipes with rice, careful to point out the health advantages and disadvantages of each.

Oddly enough, during the 16th-17th century rice was avoided in the West because many people thought that it caused malaria. This can be explained by the swampy areas where it was grown. The cause of the disease was considered to be bad air, as evident from its name: mal (bad) and aria (air). But bad air has

nothing in common with the aroma surrounding a well prepared pilaf with many spices, raisins and nuts.

IN BULGARIAN CULINARY TRADITION pilaf was not always regarded favorably. This was particularly true during the National Revival period. In the patriotic writings of the time, the attitude to this traditional Oriental dish was ironic and deriding. It was the dish of the oppressor or political opponent, hence enjoying it was regarded almost as treason. "The Bosphorus pilaf maker" was a common ironic nickname for the Sultan in the emigrant press. Nevertheless, pilaf was a popular dish with the Bulgarians, but it had to be disguised in a more acceptable national image. So, in documents during the National Revival, the traditional pilaf, which is cooked at weddings with chicken stock, was called orisato.

Any dish, national or regional, exists in a social context, contains cultural, historical and ideological connotations, and even contradictions. This is clearly true of the Spanish paella and the Oriental pilaf which, although quite similar in preparation, ingredients and taste, nevertheless remain vastly different. ■

АРМИЯТА НА СЪЖИВИТЕЛИТЕ

Коктейлите са създадени предимно да предизвикват махмурлука. Но има и няколко, които ни спасяват от него. Или поне така се твърди

Текст МАРГАРИТА СПАСОВА / Фотография iSTOCK

Антрополозите твърдят, че производството на вино датира от преди почти 7000 години и се е зародило в Персия (тук трябва да отбележим, че грузинците са на друго мнение по този въпрос, при това могат да подкрепят своята теза с уникални артефакти и на практика цели производствени линии). И вероятно скоро след като вкусило насладите на алкохола, човечеството впрегнало на работа въображението и небцето си в създаването на различни комбинации. Първоначално спиртните напитки се получавали чрез груба ферментация. С течението на времето процесът се развил; нектарът на кактусите се превърнал в текила, зърното - в бира. Древните гърци започнали да разреждат виното, после римляните усъвършенствали тази практика. Алкохолът се превърнал в навик, неразривна част от живота на всеки, който можел да си го позволи. И довел със себе си друга неразривна част: махмурлука.

ТРАДИЦИЯТА НА БЛЪДИ МЕРИ

Разказват, че в древността лекували махмурлука с питие, в което добавяли кучешки косъм, но това вероятно е мит. Родното място на Блъди Мери, класическия „кървав“ коктейл, е “Нюйоркският бар на Хари” в Париж. През 20-те години на миналия век френската столица била любима дестинация за жадните за култура американци; в това число за Ернест Хемингуей, който се подвизавал в “Ле Ду Маго” на левия бряг на Сена. Рождената година на прочутата Блъди Мери е 1921, когато Фернан “Пит” Петю комбинира доматиен сок, водка, сол, черен пипер и сос “Устър”. Съчетаването на водка с доматиен сок е стара рецепта, но подправките и името били нови. Смята се, че коктейлът е кръстен на Мари Тюдор, известна още като “Кървавата Мери” - или може би на актрисата Мери Пикфорд. Водката дошла в Париж заедно с руските изгнаници от Октомврийската революция, донесли със себе си любимото си питие. Вносът на консервиран доматиен сок също допринесъл за създаването на коктейла. Америка се запознала с “Блъди Мери” през 1934, когато Джон Джейкъб Астор я опитал и убедил Петю да се премести в Ню Йорк и да поработи в хотел “Сейнт Риджис”. Астор настоял коктейлът да се преименува в “Ред Снапър” (червена костенурка), понеже му се виждал прекалено “кървав” за клиентите му. Наложило се Петю да използва

джин, тъй като по онова време водката била рядък деликатес в Съединените щати. Когато един клиент, принц Серж Оболенски, помолил да “подправят” питието му, Петю послушно добавил няколко капки сос “Табаско”. Дали “Кървавата Мери” наистина помага при махмурлук, е спорен въпрос. Но това не е попречило от нея да се родят още дузина коктейли, замислени да носят облекчение “на другия ден”. Ето някои от тях.

BLOOD TRANSFUSION

Този коктейл, наречен “Кръвопреливане”, облекчава стомаха (благодарение на “Фернет Бранка”), главоболието и общата телесна отпадналост. Комбинацията или ще ви излекува, или ще ви довърши!

Съдържа: 30 мл водка, 30 мл шери, 30 мл “Фернет Бранка”, 15 мл доматиен сок, 30 мл прясно изцеден сок от лайм, щипка сол с аромат на целина, няколко капки сос “Устър”. Напълнете широка чаша с кубчета лед. Най-напред налейте водката и шерито, после добавете доматиения и лимоновия сок, а накрая солта и соса “Устър”. Разбъркайте. Налейте най-отгоре един слой “Фернет Бранка”.

FALLEN ANGEL

“Падналият ангел” е класически коктейл с джин, който се препоръчва след безсънна нощ, прекарана в търсене на ангела, който е бил до вас, но на зазоряване е изчезнал. Съдържа: 60 мл джин, малко бял ментов ликьор, малко битер “Ангостура”, малко пресен лимонов сок. Налейте всичко в коктейлен шейкър, пълен с лед. Разклатете енергично. Прехвърлете в коктейлна чаша.

RITZ REVIVER

Ако се събудите в Париж с елегантен махмурлук, дължащ се на препиване с отлежало шампанско, отидете право в бара на хотел “Риц” и си поръчайте този “Съживител”. Съдържа: 30 мл “Фернет Бранка”, 30 мл бял ментов ликьор, мъничко битер “Ангостура”, малко портокалова кора. Натрийте ръба на коктейлната чаша с портокаловата кора. Разбъркайте всички съставки в коктейлен шейкър, пълен с лед. Прехвърлете в коктейлната чаша. Пуснете вътре парченцето портокалова кора и сервирайте.

VAMPIRO

Това вече е национално питие в Мексико. ►

REVIVERS TO THE RESCUE

Cocktails are mostly designed to induce hangovers. But there are a few that save us from them - or so they say

By MARGARITA SPASOVA / Photography iSTOCK

Anthropologists claim that winemaking dates back almost 7,000 years and originated in Persia (it should be noted here that the Georgians have a different opinion on this issue, and they can support their thesis with unique artifacts and practically entire production lines). And probably soon after tasting the delights of alcohol, humanity put its imagination and palate to work creating various combinations. Initially, spirits were obtained through crude fermentation. Over time, the process evolved; cactus nectar turned into tequila, grain into beer. The ancient Greeks began diluting wine, then the Romans perfected this practice. Alcohol became a habit, an inseparable part of the life of anyone who could afford it. And it brought with it another inseparable part: the hangover.

THE BLOODY MARY TRADITION

They say that in ancient times people used to cure a hangover with a drink containing dog hair, but this is probably a myth. The birthplace of the Bloody Mary, the classic "reviver" cocktail, is "Harry's New York Bar" in Paris. In the 1920s, the French capital was a favorite destination for culture-hungry Americans; including Ernest Hemingway, who frequented "Les Deux Magots" on the Left Bank of the Seine. The year of birth of the famous Bloody Mary is 1921, when Fernand "Pete" Petiot combined tomato juice, vodka, salt,

pepper and Worcester sauce. The combination of vodka and tomato juice was an old recipe, but the spices and name were new. It is believed that the cocktail was named after Mary Tudor, also known as "Bloody Mary" - or perhaps after the actress Mary Pickford.

Vodka came to Paris with Russian exiles from the October Revolution, who brought their favorite drink with them. The import of canned tomato juice also contributed to the creation of the cocktail.

America was introduced to the "Bloody Mary" in 1934, when John Jacob Astor tried it and convinced Petiot to move to New York and work at the St. Regis Hotel. Astor insisted that the cocktail be renamed "Red Snapper" because he thought it was too "bloody" for his customers. Petiot had to use gin because vodka was a rare delicacy in the United States at the time. When a customer, Prince Serge Obolensky, asked to "spice up" his drink, Petiot dutifully added a few drops of Tabasco sauce. Whether the Bloody Mary really helps with a hangover is a moot point. But that hasn't stopped it from spawning a dozen more cocktails designed to provide "the next day" relief. Here are a few of them.

BLOOD TRANSFUSION

This cocktail, an evolution of Bloody Mary, relieves stomach (thanks to "Fernet Branca"), headaches and general body fatigue. The combination will ei-

ther cure you or finish you off!

Contains: 30 ml vodka, 30 ml sherry, 30 ml "Fernet Branca", 15 ml tomato juice, 30 ml freshly squeezed lime juice, a pinch of celery salt, a few drops of Worcestershire sauce.

Fill a wide glass with ice cubes. First, pour the vodka and sherry, then add the tomato and lemon juice, and finally the salt and Worcestershire sauce. Stir. Pour a layer of "Fernet Branca" on top.

FALLEN ANGEL

"Fallen Angel" is a classic gin cocktail, recommended after a sleepless night spent searching for the angel who was by your side but disappeared at dawn.

Contains: 60 ml gin, a dash of white mint liqueur, a dash of Angostura bitters, a dash of fresh lemon juice.

Pour everything into a cocktail shaker filled with ice. Shake vigorously. Strain into a cocktail glass.

RITZ REVIVER

If you wake up in Paris with an elegant hangover from drinking aged champagne, head straight to the bar at the Ritz Hotel and order this "Reviver".

Contains: 30 ml Fernet Branca, 30 ml white mint liqueur, a dash of Angostura bitters, a dash of orange peel.

Rub the rim of a cocktail glass with the orange peel. Shake all ingredients in a cocktail shaker

filled with ice. Strain into a cocktail glass. Drop in a piece of orange peel and serve.

VAMPIRO

This is already the national drink of Mexico. It's a strange combination of orange and tomato juice, spices, honey and onion (yes, really) – but it has an inimitable taste. Prepare it the day before and let it sit in the fridge overnight.

Ingredients: 75 ml tomato juice, 30 ml freshly squeezed orange juice, 30 ml silver tequila, 1 teaspoon liquid honey, 10 ml freshly squeezed lime juice, half a slice of finely chopped onion, a few pieces of fresh chili, a few drops of Worcestershire sauce, salt to taste.

Pour all ingredients into a cocktail shaker with ice. Shake vigorously to release the chili flavor. Strain into a tall glass with ice. Garnish with a lime wedge on the rim.

MACHO GAZPACHO

Once Dale de Groff, the legendary bartender at the Rainbow Room in New York, asked the chef if he knew of any hangover cures. The chef suggested a combination of various vegetables, rubbed through a fine sieve, thanks to which this cocktail is extremely rich in vitamins. This recipe yields about 3.5 liters of nectar, so you can store it in the refrigerator for days, in case of unexpected guests after a hard night.

Contains: 6 large cucumbers, 4 red onions, 1 jalapeno pepper, halved, 2 bunches of spring onions, 8 green peppers (капия), 6 celery stalks, cut into 3 cm pieces, a bunch of watercress, salt and pepper to taste, freshly squeezed lemon and lime juice.

Place small doses of the vegetables in a food processor and blend. When everything is ground, place the puree in a large container and pour 3 liters of water. Let it sit in the refrigerator for 1 hour. In one-liter doses, puree the mixture and strain through a fine strainer. Season to taste with salt, pepper and both types of lemon juice.

CLEANSER COCKTAIL

Science is adamant that such drinks will not cleanse you of toxins, despite the name. But more important is your subjective feeling. Papaya and melon will stimulate your energy.

Contains: For 4 servings - half a yellow melon, half a papaya, half a mango, 6 strawberries, 300 ml passion fruit or passion fruit juice, 300 ml peach nectar, 30 ml grenadine, the juice of 1 lemon, the juice of 1 orange.

Peel the fruits and cut them into cubes. Place all the ingredients in a blender and puree until smooth. Pour into a jug and leave in the refrigerator for an hour if needed. If you want to dilute it, add a little non-carbonated mineral water. ■

► Представява странна комбинация от портокалов и доматиен сок, подправки, мед и лук (да, наистина) – но се отличава с неповторим вкус. Пригответе го от предишния ден и го оставете да пренощува в хладилника.

Съдържа: 75 мл доматиен сок, 30 мл прясно изстискан портокалов сок, 30 мл сребърна текила, 1 чаена лъжичка течен мед, 10 мл прясно изстискан сок от лайм, половин шайба ситно нарязан лук, няколко парченца прясно лютиво чили, няколко капки сос "Устър", сол на вкус.

Налейте всички съставки в коктейлен шейкър с лед. Разклатете енергично, така че чилито да си пусне аромата. Прелейте в широка чаша с лед. Украсете с парченце лайм на ръба.

MACHO GAZPACHO

Веднъж Дейл де Гроф, легендарният барман от "Залата на дъгата" в Ню Йорк, попитал главния готвач дали знае някакъв цяр за махмурлук. Готвачът предложил комбинация от различни зеленчуци, претрити през фина цедка – благодарение на което този коктейл е изключително богат на витамини. По тази рецептата се получават около 3.5 литра нектар, така че можете да я съхранявате дни наред в хладилника, за случаите на непревзвидени гости след тежка нощ.

Съдържа: 6 големи краставици, 4 глави червен лук, 1 чушка халапеньо, разполовена, 2 връзки пресен лук, 8 зелени чушки (капия), 6 стръка целина, нарязани на парчета по 3 см, китка кресон, сол и черен пипер на вкус, прясно изстискан сок от лимон и лайм.

Поставяйте малки гози от зеленчуците в кухненски миксер и пасирайте. Когато всичко е смляно, поставете плурето в голям съд и залейте с 3 литра вода. Оставете да престои 1 час в хладилника. На еднолитрови дози пасирайте сместа и прецедете през фина цедка. Подправете на вкус със сол, черен пипер и двата вида лимонов сок.

CLEANSER COCKTAIL

Науката е категорична, че подобни напитки няма да ви пречистят от токсините, напук на името. Но по-важно е субективното ви усещане. Папаята и пъпешът ще раздвижат енергията ви.

Съдържа: За 4 порции - половин жълт пъпеш, половин папая, половин манго, 6 ягоди, 300 мл сок от пасион фрут или маракуя, 300 мл нектар от прасковци, 30 мл гренадин, сокът на 1 лимон, сокът на 1 портокал.

Обелете плодовете и ги нарежете на кубчета. Поставете всички съставки в блендер и пасирайте до еднородна смес. Налейте в кана и оставете в хладилника за час на нужда. Ако искате да го разреждате, добавете малко негазирана минерална вода. ■

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Еър“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона, а в зависимост от избраната класа и тарифа и на регистриран багаж (в багажника на самолета). Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Еър“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Еър“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ПРЕВОЗ НА БЕЗПЛАТЕН БАГАЖ В ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на България Еър имат право на превоз на безплатен ръчен багаж в салона и регистриран багаж /в багажника на самолета/, в зависимост от избраната тарифа. Безплатните норми за брой и тегло на багажа могат да бъдат различни, в зависимост от класата на пътуване /бизнес или икономична/, както и от тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на България Еър, които трябва да имате предвид.

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИ, ИЗПЪЛНЯВАНИ ОТ БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Авиокомпания България Еър въвежда по линиите си правила за превоз на багаж за билети, издадени след 2 май 2011г. Системата PIECE CONCEPT е базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатен багаж, както следва:

Класа на обслужване – икономична класа

Набор на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:

Такса 30 EUR – Тел Авив (30 USD), Лондон (30 GBP), Магруд, Малага, Палма де Майорка, Барселона, Лисабон, Амстердам, Брюксел, Париж (Шарл дьо Гол), Москва (Шерметиево)

Такса 20 EUR – Франкфурт, Берлин, Цюрих (20 CHF), Прага, Виена, Рим-Фiumicino, Милано, Ларнака, Родос, Хераклион, Корфу, Атина

Такса 15 EUR – Варна, Бургас

> В случай на по-тежък, по-обемнен или допълнителен чекиран багаж се прилагат стандартните условия на България Еър.

> Регистриран багаж може да бъде закупен преди полет на летище или чрез издателя на билета.

> Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без регистриран багаж, не подлежи на възстановяване.

> Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен чекиран багаж по тарифа без багаж.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажниците на самолета безплатен багаж, както следва:

ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – БИЗНЕС КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см Всеки) и 1 дамска чанта/лаптоп, 2 броя регистриран багаж, до 32кг и до 158 см* Всеки

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen fare. Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the fare on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

BAGGAGE POLICY ON FLIGHTS OPERATED BY BULGARIA AIR

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The PIECE CONCEPT system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

FARES WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fare that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service – Economy class

Allowance for free of charge baggage - 1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag.

Fees for checked baggage carriage:

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

Fee 30 EUR - Tel Aviv (30 USD), London (30 GBP), Madrid, Palma de Mallorca, Barcelona, Lisbon, Amsterdam, Brussels, Paris (Charles de Gaulle), Moscow (Shermetievo)

Fee 20 EUR - Frankfurt, Berlin, Zurich (20 CHF), Prague, Vienna, Rome-Fiumicino, Milan, Larnaca, Rhodes, Heraklion, Corfu, Athens

Fee 15 EUR - Varna, Burgas

> In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.

> Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.

> The amount paid for checked baggage for tickets issued at a fare without checked baggage is non-refundable.

> Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

FARES WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fares that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

CLASS OF SERVICE - BUSINESS CLASS

2 pieces hand baggage with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag, 2 pieces checked baggage, up to 32kg and 158 cm* each.

CLASS OF SERVICE - ECONOMY CLASS

1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag, 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – ИКОНОМИЧНА КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп, 1 брой регистриран до 23 кг и до 158 см*

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

Златна карта FLY MORE - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За членове на програмата „CCB Club“ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

Моряци - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки***

Бебето от 0-2 години - В случай, че тарифата, по която е издаден билета на възрастният, придружаващ бебето, позволява 1 брой чекиран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой чекиран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя безплатен багаж.

*** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци е необходимо билета да бъде издаден в по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg, бората на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен чекиран багаж по тарифа без багаж.

Правото на два броя багаж за притежатели на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - цена 70 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 80 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

*За пътуване от Лондон посочените тарифи са съответно в GBP и от Тел Авив в USD.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - 15 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - 40 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - 60 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - 30 EUR.

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - 60 EUR.

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

В случай, че билетът дава право на безплатен превоз на два броя регистриран багаж, а пътникът превозва три броя регистриран багаж - третият багаж е в категория „Допълнителна бройка- трети багаж до 23кг до 158 см“.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg.

Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

EXCEPTIONS

Gold card FLY MORE - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage - 2 pieces of 23 kg. Third piece is charged as third excess baggage**

Seamen - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each***

Infants 0-2 years of age - If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg.

Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft.

The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.

*** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60.

For luggage sizes between 158** cm and 203 cm** - 70 EUR

For the following destinations: Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 80

For baggage size between 203 **cm and 280 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm** - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60

Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

* For travel from London these fares are respectively in GBP and from Tel Aviv in USD.

**The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 15 euros

Baggage dimensions between 158 cm* and 203 cm* – 40 euros

Baggage dimensions between 203 cm* and 280 cm* – 60 euros

Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm* – 30 euros

Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm* – 60 euros

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

In case the ticket entitles a free carriage of 2 pieces of checked baggage and the passenger carries 3 pieces of checked baggage - the third luggage is in the category " Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm**.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

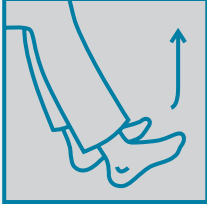
For more information please check Bulgaria Air's website www.air.bg.

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

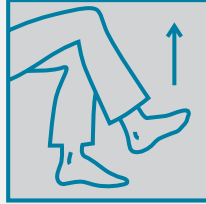
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

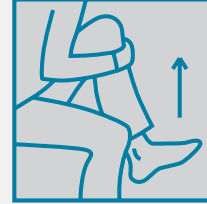
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стезнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задържайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храни в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Ер“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Ер“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекар-ства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и изтощен, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Ер“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВЕНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Ер“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Ер“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си купони, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, аромати, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пена за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски изарачки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарозасителни / електрошокери уреди / брадви, секири, сатъри, томахакиви / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кърпи за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, шекли и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амуниции, дрзанами, мина, военни експлозиви / детонатори / газ и азоти контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, сълзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers, machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина /PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща такса от 60 евро в посока.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото

на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. При общо тегло до 32 кг се заплаща такса 100 евро, а над 32 кг – 140 евро в посока.

Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиакомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено го и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бодните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиакомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на check-in документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да отговаря на общоприетия международен образец.

Because we know they are part of your family – take advantage of our service for animal transportation!

When transporting pets in the passenger cabin /PETC/ the maximum weight of the animal and the cage is up to 8 kg and the maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm. A fee of EUR 60 per direction applies.

When transporting pets in the luggage compartment /AVIH/ there are no limitations in the weight of the animal. The maximum dimensions of the

container are 110 x 65 x 70 cm.

At the weight of the animal and container up to 32 kg, a fee of EUR 100 per direction applies, if the weight is over 32 kg – EUR 140 per direction applies.

Pets' transportation is a subject to compulsory confirmation from the Airline.

Only dogs and cats are accepted for transport. Animal transportation to and from Great Britain is not allowed.

The fighting and dangerous breeds are accepted for carriage

only as cargo.

Passengers willing to travel with a pet (dog or a cat), should get acquainted in advance with the airline's instructions for traveling with pets on www.air.bg as well as to observe and follow all the conditions of Regulation 576/2013. The regulation is mandatory for all EU member countries. During check-in the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the generally accepted international model.

Upgrade to business class, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade to business class.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства

като приоритетни чекиране и качване в самолета, допълнителен багаж, достъп до бизнес салоните на летищата и бизнес класа кетъринг. Ако сте член на програма FLY MORE, печелите и повече точки.

Важно е да се отбележи, че при полет с прекачване трябва да се спазва разрешението за превоз на багаж и на друката превозвач. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 2 часа преди излитане на полета от София, за да се насладите и на кетъринга като част от

всичките предимства. Таксата за услугата Upgrade е 50 евро* в посока по вътрешни линии и 100 евро* в посока по международни линии.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета или на летището преди полет.

*За отсечката Лондон – София таксата е 100 паунда.

Upgrade to business class to be perfect

Bulgaria Air gives you the opportunity to increase the comfort of your trip with the Upgrade to the business class service.

The Upgrade may be purchased from 24 hours to 40 minutes before scheduled departure in case of availability.

By choosing it you get not only comfort and convenience, but also

priority check-in and boarding in the airplane, additional baggage, access to airport business lounges and business class catering. If you are a member of our frequent flyer program FLY MORE, you earn more points as well.

Please note that in case of a connecting flight, the luggage permit of the other carrier must be checked and observed with.

We also advise you to request UPGRADE at least 2 hours before the departure from Sofia in order

to enjoy catering as part of all the benefits of the service. The Upgrade fee is EUR 50 in direction for domestic flights and EUR 100 in direction for all international flights.

Upgrade can be purchased at our Customer Service Center: +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, and also in the Bulgaria Air offices, through the ticket issuer or at the airport before the flight.

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

Как? Като запазите своето място с допълнително пространство и повече комфорт срещу такса от 20 евро на посока, или изберете своето предпочитано място, близо до изхода, срещу такса от 10 евро на посока. Услугата е налична за директните полети, изпълнявани от авиакомпанията. Седалките с повече пространство и комфорт са разположени на 3 ред и аварийен изход, а тези на 4 ред

можете да резервирате като предпочитан, поради близостта им до изхода и възможността бързо да се отправите към крайната точка или трансферния си пункт.

Можете да заявите и заплатите своето място чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета и на летището преди полета. Съветваме Ви да заявите услугата предварително, за да си гарантирате налично

място и да спестите време на летището. Следва да се има предвид, че има пътници, които не могат да бъдат настанявани на аварийни изходи, например хора с физически, психически и слухови увреждания, възрастни хора, деца и бебета (със или без придружител) и пътници с наднормено тегло.

* За Тел Авив таксата е в шатски долара, за Лондон в паунда, за Цюрих в швейцарски франка.

Travel even more comfortable

Bulgaria Air gives you the opportunity to guarantee more in-flight comfort! How? Just book your seat with extra space and more comfort for 20 EUR per flight or book your preferred seat near the exit for 10 EUR per flight. The service is available for all direct flights operated by Bulgaria Air. Seats with extra space are located on the 3rd row and emergency exit, while those at 4th row can be booked as a

preferred due to their proximity to the exit point and the availability they provide for the passenger to head straight to his final destination or transfer point. You can request and prepay your seat by contacting our Customer Service Center at +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, as well as in the Bulgaria Air's offices, through the ticket issuer and at the airport prior to the flight. We recommend you to request the service in advance to make sure we have an available seat

for you and to save time at the airport. It should be considered that here are passengers who cannot be seated in an emergency exit row (some of the seats with extra leg space are situated next to these exits) such as people with physical, mental and hearing impairments and limitations, elderly people, children and babies (including unaccompanied minors (UMNR) and overweight passengers.

* For Tel Aviv the fee is in USD, for London in GBP, for Zurich in CHF

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца на възраст между 3 и 5 г. осигуряваме ескорт – стюард, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, да го придружи по време на всички летищни процедури до качване в самолета, да се погрижи лично за спокойното му пътуване и да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс 50%

от еднопосочната тарифа в М класа и допълнително летищни такси за стюарда-придружител.

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс УМ такса в размер на 50 евро на отсечка за международни полети и 30 евро за вътрешни полети. За София – Лондон таксата е 60 евро, а за Лондон – София е 60 паунда.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата

срещу заплащане на УМ таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползвате от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Детето Ви задължително трябва да носи със себе си валиден паспорт.

Една стюардеса може да придружава две деца от едно семейство – братя и сестри, които пътуват заедно. За тях се заплаща една УМ такса.

Unaccompanied minors flying

Trust the Bulgaria Air service for unaccompanied minors and let them flying without any worries!

• For children between 3 and 5 years old we provide an escort – flight attendant who will pick up the child from the person who is escorting him/her at the departure airport, will be next to the child during all airport procedures until boarding the plane, personally take care of the child's safe journey during the flight and will hand him/her over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus 50% of the

one-way fare in the M class and two-way airport taxes for the escort flight attendant.

• For children between 5 and 11 years old a staff member is provided to welcome the child from the escorting person at the departure airport, as well as a person to hand him over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus a UM fee of EUR 50 in direction for international flights and EUR 30 in direction for domestic flights. For Sofia – London the fee is EUR 60 and for London – Sofia is GBP 60.

• Per parents request, children between 12 and 18 years old could also take advantage of

the service, against payment of the UM fee. They are provided the same service as for children between 5 and 11 years of age.

In order to take advantage of the service, you should make your inquiry at least two weeks prior to the flight at callfb@air.bg

Your child must carry a valid passport with him/her. One flight attendant can accompany two children from the same family – brothers and sisters who travel together. For them is paid a single UM fee.

THE FACE OF

Bulgaria Air

National Carrier www.air.bg

Airbus A220-300

Airbus A220-100

Airbus A320-214

Airbus A320-214

Airbus A319-112

Boeing 737-300

Embraer 190-100

CODESHARE PARTNERS

Codeshare partnerships are an integral part of Bulgaria Air route portfolio. They enable the airline to provide its customers more frequencies to a particular destination as well as to widen its destinations list at facilitated booking procedure.

SOFIA – MADRID
MADRID – LAS PALMAS / TENERIFE

Sofia – Doha / Bucharest / Varna / Burgas

A STAR ALLIANCE MEMBER

SOFIA – ATHENS / LARNACA / VARNA / BURGAS
ATHENS – BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN / NICE / TBILISI
LARNACA – TEL AVIV

SOFIA – BELGRADE / TEL AVIV / LARNACA / VARNA
BELGRADE - GENEVA

SOFIA – PARIS / VARNA
PARIS – NICE / LYON / BORDEAUX

SOFIA – AMSTERDAM

SOFIA – ROME / MILAN / VARNA / BURGAS
ROME – MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOVA / NAPLES / PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA / CATANIA / BARI / PALERMO / LAMECIA TERME / BRINDIZI / REGGIO CALABRIA / MADRID / BARCELONA / AMSTERDAM / LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE / GENEVA / MALTA

VARNA/BURGAS – SOFIA – BUCHAREST

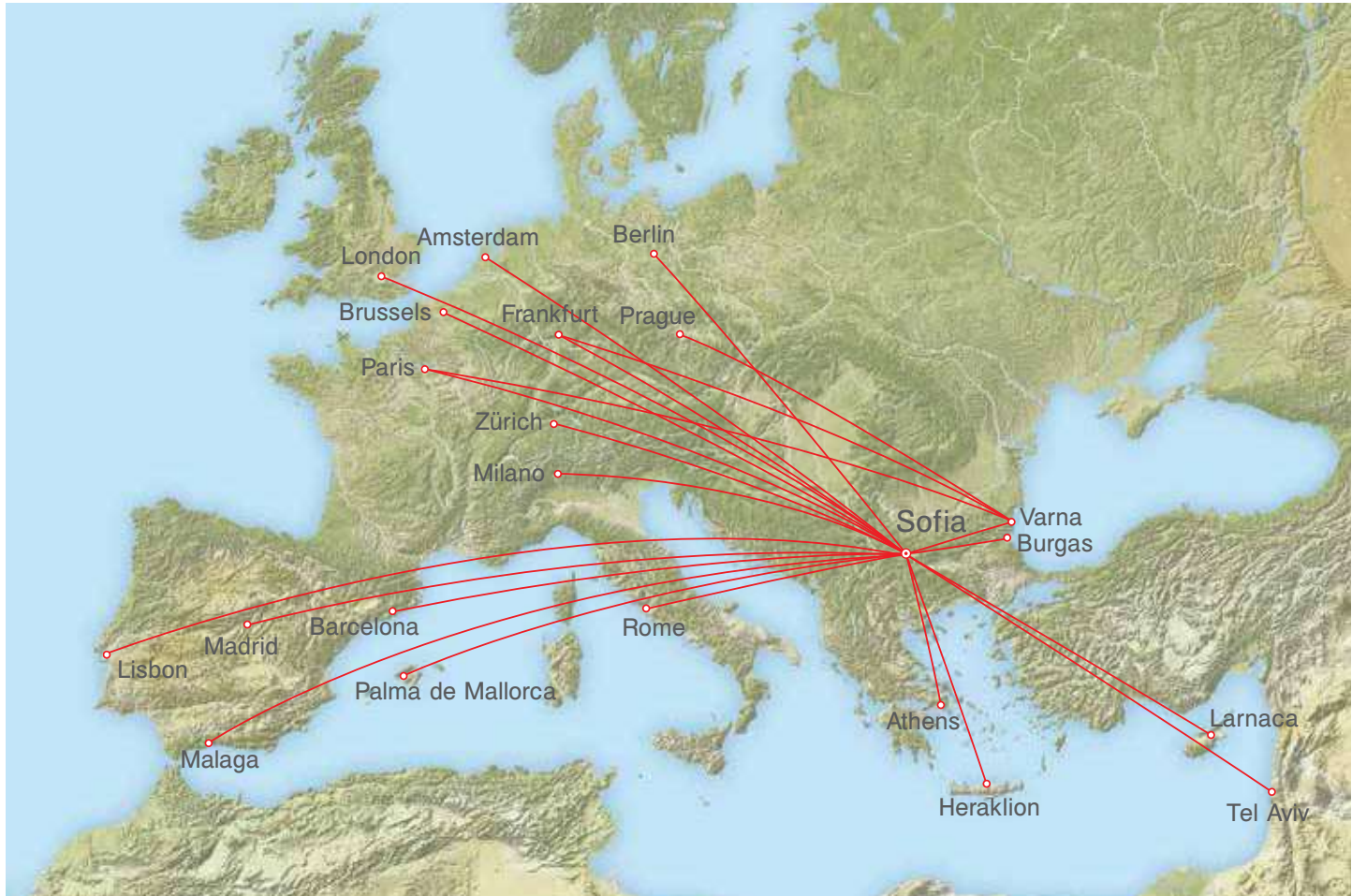

VARNA/ BURGAS/ SOFIA – RIGA
RIGA – OSLO/STOCKHOLM/COPENHAGEN/HELSINKI

SOFIA – BAKU

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

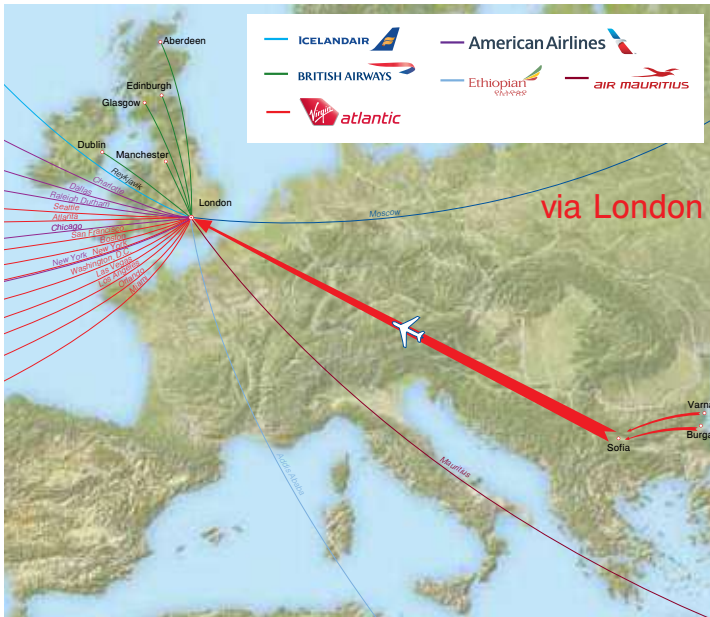

Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намериме?

BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Every day 08:00-20:00 Local Time</p> <p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-17:30 Local Time</p> <p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:30 Local time</p> <p>phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 Every day: 9:00 a.m. to 5:00 p.m. (lunch break - 12:00 p.m. to 1:00 p.m.)</p> <p>+359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours: Opens 2 hours prior to scheduled departure</i></p> <p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:00 Local time (lunch break: 12:30 p.m. - 1:30 p.m.)</p> <p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Shumen City office</p> <p>Shumen, Patleyna 10 str. Monday-Friday: 09:00-17:00</p> <p>phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg</p>	
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00-18:00 Local Time</p> <p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>	

<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:30 - 17:30 Local Time</p> <p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>	
<p>MOW</p> 	<p>Russia, Moscow</p> <p>City Office 3 Kuznetzkiy Most Str., Moscow, 125009, Russia <i>Working hours:</i> Monday - Friday: 09:00-13:00/14:00-18:00 Local Time Saturday: 10:00-14:00 (between June and September) Temporarily closed</p> <p>phone: +7 49 5789 9607 e-mail: ticketmow@air.bg moscow@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Airport office Sheremetyevo airport, Terminal F, fl. 2, ticket desks 10 and 14 <i>Working hours:</i> Opens 2 hours before flight Temporarily closed</p> <p>e-mail: svoapfb@mail.ru www.air.bg</p>	
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> Sunday - Thursday: 09:00-17:00 Local Time</p> <p>phone: +972 379 51 355 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>	
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 9am - 5pm, Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</p> <p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>	
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> Monday - Thursday 09:00-17:30 Local Time Friday 09:00-17:00 Local Time</p> <p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegereisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>	

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за вас!

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:

ПЪРВОТО УЧРЕДЕНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г.

КЪМ 31.12.2024 Г. – С НАД 408 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И 2.4 МИЛИАРДА ЛВ. УПРАВЛЯВАНИ НЕТНИ АКТИВИ В ПЕНСИОННИТЕ

ФОНДОВЕ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG). ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.

ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД, ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.

*ПОСОЧЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ НИМАТ ПО НЕОБХОДИМОСТ ВРЪЗКА С БЪДЕЩИ РЕЗУЛТАТИ.

*We wish you
happy Holidays!*

FOLLOW US

VIEW CATALOG

